

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

O BISERICĂ ROMÂNEASCĂ ÎN IERUSALIM

DIN

Inițiativa Majestaței Sale Reginei României Elisaveta.

La noi Românii a fost o tradițiune sfântă ca faptele cele mari și însemnate să le eternizăm prin prinoase de mulțumire și recunoștință către Dumnezeu. Totdeauna astfel de întâmplări însemnate au fost eternizate prin ridicarea de biserici și mănăstiri mari și monumentale, pe cari Domnii Țării și poporul le înălțau întru slava lui Dumnezeu, drept mulțumire pentru binefacerile sale.

Astfel se explică numeroasele biseici și mănăstiri, datorite strămoșilor noștri, temple mărețe și monumentale, cari împodobesc pretutindeni pământul scumpei noastre Patrii, ba sunt ridicate și în țări creștine îndepărtate, în sfântul munte și aiurea.

O scumpă dorință a dreptcredincioșilor era de a se ridica și la mormântul Mântuitorului Nostru un locaș de rugăciune pentru numeroșii închinători, ce de sfintele sărbători se intruneau acolo.

Actul de constituire al noului comitet de inițiativa

particulară pentru ridicarea bisericii românești dela Ierusalim este conceput de însăși M. S. Regina și are următorul conținut :

Cu voia lui Dumnezeu, fiind a se împlini în curând 50 de ani de Domnie a Regelui Carol I. dorința Mea se unește cu aceea a poporului Meu iubit, ca, prin înălțarea, unui locaș de rugăciune în însăși Cetatea Ierusalimului, să aducem prinosul nostru de recunoștință către Atotputernicul.

Intr'acest templu, ridicat în preajma chiar a mormântului Mântuitorului Nostru, poporul credincios va putea slăvi pe Dumnezeu în limba românească și potrivit cu datina străbună.

Pentru înfăptuirea sfântului locaș și a adăpostului pentru închinători, va fi primit atât obolul celui sărman cât și talantul celui avut, dând fiecare dovadă de iubirea creștiniască a neamului românesc.

(ss) **ELISABETA**

Pentru realizarea cât mai repede a Augustei dorințe, care este și a întreg poporului românesc s'a constituit sub *Inalta președinție de onoare a M. S. Reginei* următorul comitet :

Președinți efectivi: *I. P. S. Sa Mitropolitul Primat D. D. Konon, I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei și Sucevei D. D. Pimen.*

Vice-președinți: *Doamna Asica Gr. Filipescu și d. prof. Dragomir Demetrescu.*

Secretari: *D-na general Maria Poenaru și d. prof. Al. Tzigara-Samurçaș.*

Membrii: Doamna Adina E. Costinescu, doamna Zoe dr. Romniceanu, Pr. Cuvioșia Sa Archimandritul Dionisie Starețul M-rei Sinaia, d. administrator al Casei Bisericei P. Gârboviceanu, d. arhitect N. Ghika-Budești și d. Theodor Burada-Iași.

Ofrandele se vor înmâna d-nei general Poenaru, str. Pitar Moșu No. 17.

În afară de subvenția de 200000 lei acordată de Statul Român pentru biserica din Ierusalim mai sunt și alte legate testamentare în sumă de mai multe zeci de mii de lei la care se vor adăoga ofrandele, ce cu siguranță, nu vor întârzia să mai vină.

În asemenea condițiuni soarta bisericei este asigurată și în curând poporul Român va vedea realizarea acestui scump ideal.

Momente însemnate în sfintele slujbe bisericești.

Nici una din Bisericile Creștine nu a învederat așa de lămurit credincioșilor credința cea abstractă și nevăzută ca Biserica Creștină Ortodoxă a Răsăritului. Ea a intrapat și a învederat, prin sfintele slujbe bisericești și în genere prin tot ce compune și împodobește actele cultului și prin tot ce face parte din ritualul bisericii, în mod așa de minunat, așa de chibzuit, cu multă înțelepciune și foarte instructiv, întreaga învățătură de credință a religiei creștine, în cât, această Biserică este și poate servi de model întru aceasta tuturor celorlalte biserici cari poartă numele lui Iisus Christos.

Sfintele slujbe bisericești și în genere toate formele rituale ale cultului, în Biserica Creștină Ortodoxă, sunt cea mai frumoasă, cea mai ingenioasă și în acelaș timp cea mai dreaptă, și cea mai potrivită explicare a tot ce ne învață și ne pune înainte credința creștină. Iar în toate aceste minunate așezări bisericești se vede spiritul practic al celor ce au avut dreptul și datoria de a conduce Biserica. În ele se văd, pe de o parte tot felul de așezări și îndemnuri pentru ca credința să fie vie și lucrătoare în inimile credincioșilor; iar pe de alta, tot ce îmbracă și compune cultul, fiind un prinos de pietate și religiositate din partea celor ce au simțit bine facerile credinței în sur

fletul lor, toate părțile sale, *sunt cea mai minunată explica-re practică și potrivită pentru credincioși*, a întregii învățături creștine, pe care ei învață a o cunoaște din forme-le sale văzute.

* * *

Semne văzute și acte care compun cultul extern, chiar slujbe, se văd și se găsesc în toate credințele și la toate religiunile. Se văd chiar și în afară de creștinism; dar toate acestea când sunt privite de aproape și examinate cu oarecare băgare de seamă, după rostul, însemnarea, co-prinsul și scopul final pe care îl urmăresc, oricine vede deosebire și deosebire mare între ele și ceea ce avem noi în sfânta noastră credință și religie!

Dar să lăsăm la o parte religiunile necreștine. La ace-
stea întregul cult, cu toate formele sale, au fost departe
de a inspira ceva frumos și nobil omului. Au fost departe
de a'î înălța. Din contră în toate acele religiuni, chiar în
cele mai cultivate și civilizate din ele, cum erau religi-
unile Grecilor și Romanilor, totul tindea a înjosii, a umili
și a degrada pe om. Așa în cât cultul acestor religiuni și
toate formele văzute, cu care îl îmbrăcau preoții lor,—dacă
preoți se puteau numi—, și tot ce ei puneau înainte cre-
dincioșilor drept cult, toate erau *spre necinstea și degra-
darea omului*.

Dacă privim formele cultului și în genere slujbele bise-
ricești la toate celelalte biserici creștine, vedem iarăși mare
deosebire de Biserica Creștina Ortodoxă a Răsăritului. Cel
ce voește a studia diferitele slujbe bisericești, la aceste
biserici, pentru a vedea coprinsul lor și modul cum se
săvârșesc și va cugetă la coprinsul chiar al aceluiași slujbe
pe care le avem comune, și la modul cum ele se săvâr-
șesc în Biserica Ortodoxă, va vedea iarăși deosebire. Va
vedea că toate aceste biserici cu slujbele lor și formele
cultului, sunt depărtate mult de ceea ce avem noi. Și de

va voi să judece drept, se va convinge despre *desăvârșirea spirituală și superioritatea sfintelor noastre slujbe*, nu numai în ceea ce ele coprend și reprezintă, nu numai în modul săvârșirii lor, dar mai ales în grija ce a avut Biserica Creștină Ortodoxă ca sfintele slujbe bisericești să fie *adevărata legătură a credincioșilor cu Biserica și cu Dumnezeu*.

Dar în afară de toate acestea, pentru cunoscător, deosebirea cea mare și covârșitoare constă în aceea că: «Numai în Biserica Creștină Ortodoxă a Răsăritului credința creștină s'a îmbrăcat cu sfintele slujbe bisericești și cu formele rituale ale cultului, în adevărul ei vestmânt, *propriu, duhovnicesc* (spiritual), și s'a interpretat și explicat, în mod practic și drept, după caracterul și adevărata ei natură. Numai acî, în formele cultului și în sfintele slujbe, s'a păstrat adevărata spiritualitate a acestei învățături. În această biserică credinciosul se închină lui Dumnezeu *cu duhul și cu adevărul*, după cuvântul Domnului, care a zis: «*Duh este Dumnezeu și cei ce se închină lui, cu duhul și cu adevărul se cade să se închine*»¹⁾.

Biserica Creștină Ortodoxă traducând astfel în practică învățătura de credință, ea a urmat tradițiunea păstrată dela început în Biserica lui Iisus Christos. Ea a făcut toate acestea pe baza tradițiunei păstrată dela început, *pentru edificarea morală și hrana duhovnicească a credincioșilor*. A făcut toate acestea pentru păstrarea credinței, ca ea să fie vie și lucrătoare în inimile credincioșilor. Le-a făcut și pentru indemn, ca să crească și să rodească în inimile lor pietatea și religiozitatea. Și a făcut aceasta, fiind că prin sfintele slujbe bisericești și prin participarea credincioșilor la actele cultului dumnezeesc, toți credincioșii stau în legătură duhovnicească cu Biserica și cu Dumnezeu cel ce lucrează în ea, și sunt astfel cu inima și sufletul lor apro-

¹⁾ Vezi Evanghelia dela Ioan IV, 24.

ape și în legătura cea tainică cu el, pentru a primi mila și darurile Sale în viață și pentru mântuirea sufletului.

Prin aceste sfinte slujbe și prin participarea credincioșilor la actele cultului dumnezeesc, legătura lor cu darul lui Dumnezeu este continuă și neîntreruptă în toate zilele vieții lor; căci credinciosul prin ele vede, învață și se convinge, că întregul vestmânt, cu care este îmbrăcată credința, în sfintele slujbe bisericești și în tot ce se săvârșește în biserică, nu este altceva decât fructul pietății și al religiosității sufletelor celor încălzite de căldura credinței, cari au proslăvit pre Dumnezeu.

Acest fruct al pietății, fiind binecuvântat de Biserică a fost pus înaintea lui Dumnezeu, pentru a căruia slavă a fost adus, ca cel mai desăvârșit prinos de recunoștință și mulțumire, prinos dela care să se inspire toți credincioșii, să cugete la el și la acele suflete curate, cari l-au adus și să le fie pururea pildă de urmare în toate zilele vieții lor creștinești.

Pentru aceasta prinosul acesta care este coprins în sfintele slujbe și în tot ce coprinde cultul, este tot ce a putut produce mai sublim și mai înălțător iubirea cea adevărată către Dumnezeu. Este tot ce a putut produce mai mareț căldura credinței pentru prea mărirea lui Dumnezeu. Dar fiind în acelaș timp produsul pietății și al religiosității credincioșilor, el este glasul bărbaților cuvioși și sfinți, îndreptat către Dumnezeu din adâncul inimei, în entuziasm și căldura iubirei pentru credință. Dar el este îndreptat *cu frică mare și cutremur*. Pentru aceasta el stă pururea pe temelia cea dreaptă și tare a credinței și a așezărilor puse ei de Domnul și sfinții săi Apostoli¹⁾.

¹⁾ Vezi în această ordine de idei mai departe, studiul nostru intitulat Cultul în Biserica lui Iisus Hristos publicat în Biserica Ortodoxă an . . . No. . . pag.

* * *

Care biserică creștină are în slujbele ei sfinte și în cult, un astfel de vestmânt? Care a putut îmbracă așa de minunat, prin semne văzute, credința cea nevăzută pe care credincioșii o cred și o mărturisesc? Care din ele a adus lui Dumnezeu un prinos de mulțumire și de recunoștință așa de bogat, în tipuri și forme, pentru a împodobi și înfrumuseța cultul și întregul ritual bisericesc?

Și apoi, unde mai pui faptul că toate aceste podoabe prin care se manifestă credința și în care se citește întreaga învățătură a religiunii creștine, sunt toate expuse credincioșilor, în această sfântă Biserică, în limba și graiul pe care ei îl cunosc și îl vorbesc. Cât de instructiv, cât de edificativ și înălțător devine acest lucru pentru credincioși, cari participând la sfintele slujbe, înțeleg totul și iau parte cu inima și cu sufletul lor la tot ce se face în biserica ¹⁾.

Singură Biserica Creștină Ortodoxă, moștenind și păstrând tradițiunea Bisericii Creștine din primele veacuri, a ținut și s'a silit prin toate mijloacele ca să aibă pe credincioși apropiați și legați de credință prin legătura dragostei, a științei și a convingerei, și a făcut aceasta în deosebi prin sfintele slujbe și prin întregul ritual bisericesc.

Biserica Creștină Ortodoxă săvârșind sfintele slujbe și întregul ei ritual în limba cunoscută și înțeleasă de credincioși, și făcând astfel de sfinte slujbe la toate nevoile și întâmplările vieții credincioșilor, prin aceasta îi hrănește cu adevărata hrană duhovnicească, pentru întărirea credinței

¹⁾ Bisericele creștine Ortodoxe au cărțile cultului și ale ritualului, în limba națiunilor ce compun această mare și sfântă biserică. Între bisericile ce o compun însă, singură Biserica Creștină Ortodoxă Română este în deosebi privilegiată; căci ea toate sfintele slujbe și întreg ritualul bisericesc, inclusiv sf. Scriptură, îl săvârșește în limba înțeleasă de popor.

și sporirea în tot felul de fapte bune și plăcute lui Dumnezeu. Prin aceasta întreține legătura darului dumnezeesc cu ei și îi asigură astfel de mântuirea sufletului și moștenirea Împărăției lui Dumnezeu!

* * *

Astfel fiind sfintele slujbe bisericești în sfânta noastră Biserică creștină, se cuvine ca credincioși să ia parte la ele din datorie creștinească. Se cuvine să le asculte cu toată luarea aminte, cu toată evlavia, cu toată pietatea și cu toată religiozitatea. Și se cade să facă aceasta, fiind că ele sunt semnul văzut a sfintei credințe ce o avem. Și trebuie să știm că se săvârșesc pentru ca, prin ele, Dumnezeu acel îndelung răbdător să fie mult milostiv și îndurător pentru greșalele și păcatele noastre. Și se fac iarăși, ca să aducem mulțumiri lui Dumnezeu pentru binefacerile sale. Se cuvine dar și este drept ca atunci când ne aflăm la sfintele slujbe, să fim coprinși de toată evlavia credinței. Să fim coprinși *de frică și cutremur*, cunoscând că ne aflăm înaintea lui Dumnezeu și suntem în Biserică, care este casa Sa.

Buna cuviință dar, umilința, dăpărtarea gândirilor dela tot ce este trupesc și pământesc și înălțarea minții la Dumnezeu, înaintea căruia ne aflăm și către care se fac rugăciunile, trebuie să fie totdeauna nelipsite dela credincioși în tot timpul când iau parte la sfintele slujbe. Nimeni, nici un singur moment, nu trebuie să uite atunci sfântenia lucrării sacre ce se săvârșește. Nimeni nu trebuie să uite că se află înaintea lui Dumnezeu, care ne dă tot ce avem, ne păzește de tot răul, ne dă viața și ne face, prin mila și harul său, părtași mântuirii, de care și noi trebuie să ne facem vrednici.

* * *

Dar dacă așa trebuie să fie credincioși, *totdeauna și în tot timpul*, când se săvârșesc sfintele slujbe, trebuie iarăși

să știm că fiecare din sfintele slujbe bisericesti, ori care ar fi, are anumite momente cari sunt *însemnate și supreme*. Toate sfintele slujbe au anumite părți cari compun partea esențială, care este momentul suprem al slujbei. Iar față de aceste momente, trebuie să ne arătăm cu o deosebită pietate și evlavie. Trebuie prin anume semne văzute să arătăm că le pricepem, că ne dăm seamă de ele și că în acele momente suntem coprinși de o deosebită înălțare sufletească, de o deosebită umilire, de smerenie și frică de Dumnezeu, care săvârșește sfințenia slujbei prin preotul sau arhiereul ce slujește.

Netăgăduit că, spre acest sfârșit, trebuesc explicate credincioșilor aceste momente însemnate și supreme ale sfintelor slujbe. Iar pentru deplina și desăvârșita lor înțelegere trebuie a li se face cunoscut și explică întregul conținut al lor și al ritualului bisericesc. Căci dacă sfintele slujbe și ritualul au această mare însemnătate și un rol hotărâtor în viața credincioșilor, cari aparțin sfintei noastre Biserici, cum au să cunoască aceștia însemnătatea și rostul lor, și cum au să știe credincioșii și să-și dea seamă de momentele *supreme și însemnate* ale slujbelor dumnezești, fără ca să li se explice?

Când cu toți vedem în aceste sfinte slujbe și în întregul ritual bisericesc întruparea credinței și întreaga învățătură a sfintei noastre religiuni, dela sine se înțelege, că spre a putea fi apreciată după cuviință și ca să le putem pricepe toată însemnătatea, trebuie să le cunoaștem.

* * *

Dar, trebuie să mărturisim, de și cu durere, tot adevărul lucrurilor. Trebuie să mărturisim faptul că nu numai în Biserica Română, dar în întreaga Biserică Ortodoxă lipsește catehizarea credincioșilor în această direcțiune, — și e vorba, catehizarea lipsește în multe, — și nu li se explică credincioșilor rostul, înțelesul și coprinusul sfintelor slujbe.

Venerabilii noștri părinți, din mila lui Dumnezeu predică, și fac predici frumoase, unele distinse chiar prin coprinsul lor; dar mai toate poartă caracter teoretic și doctrinal. Mai toate se refer la Invățături de credință și la explicarea lor. Prea puține sunt cu caracter practic, și încă și mai puține, au de obiect explicarea părților diferitelor sfinte slujbe bisericești și explicarea părților cultului și ale ritualului sfintei noastre biserici.

Lipsa acesta a catehizării, în acest sens, aduce fatalitate cu sine lipsa de cunoștință despre cele ce se săvârșește în Biserică, precum și lipsa de cunoștință despre rostul sfintelor slujbe și despre întregul cult al sfintei noastre Biserici.

Totuși însă pietatea și religiozitatea credincioșilor, pietatea aceloră cari au credința cea adevărată în inimile lor, adesea ori, ba chiar mai totdeauna îi călăuzește *a respecta totul și a fi cuprinși de toată evlavie, față de tot ce se săvârșește în Biserică*. Această credință îi face să fie cuprinși de toată temerea și frica de Dumnezeu când iau parte la sfintele slujbe. Unii ca aceștia le respectă pe toate pe de-a-ntregul. Ei chiar se silesc ca, în anumite momente, să deosibească unele părți și să dea semne de o deosebită evlavie.

Așa în cât credincioșii, cu toată această neștiință a lor, se observă că foarte mulți dintre ei, dar ce zic foarte mulți, toți aceia cari vin la Biserică cu cugetul de a se ruga lui Dumnezeu, toți, în mod, unii instinctiv, alții din deprinderi, alții din imitațiune, văzând ceea ce fac alții, fac și ei la fel. Cu toții par a deosebi unele momente, și se silesc a da anumite semne că le pricep. Astfel, se observă, că în anumite momente ale sfintelor slujbe, credincioșii dau cu toții semne *că sunt și trebuie să fie cuprinși de multă iubire*. Dau semne că trebuie să stea înaintea lui Dumnezeu mai cu frică și mai cu cutremur.

Cu modul acesta credincioșii par a avea, dacă nu din știință și convingere cel puțin prin un fel de deprindere bună cunoștința momentelor însemnate ale sfințelor slujbe. Ei au dar o cunoștință oarecare despre ele, deosebindu-le prin bunul lor simț. Și le deosibesc de ordinar prin îndemn și imitațiune. Fac și ei în Biserică aceea ce văd că fac unii mai bătrâni, sau persoane pe care le cred că știu mai mult decât ei; pe care le cred că sunt mai pricepute și cunosc sfințele slujbe, ca de ex. dascălii, preoții și alte fețe bisericești ce întâmplător s'ar afla în Biserică.

Astfel cine n'a observat că atunci când strana cântă: *Slavă Tatălui și Fiului și sf. Duh...* creștinii de îndată încep cu toții a se închină.

Când preoții ies în mijlocul biserici și cântă: *Veniți să ne închinăm și să cădem la Christos...* și văd pre preoți închinându-se, se închin și ei cu toții, unii făcându-și cruce și plecându-se, iar alți închinându-se, făcând mătăanii.

Asemenea de iese preotul din Altar cu sfânta Evanghelie, creștinii, de îndată încep a se închină, iar alții cad în genunchi.

Când se citește sfânta Evanghelie, creștinii cari stau în străni, se scoală, spre a stă în picioare; alții chiar se po-goară din străni. Foarte mulți cad în genunchi, spre a ascultă cu deosebită evlavie cuvântul lui Dumnezeu. Dacă întâmplător se întâmplă ca în Biserică să fie și clerici, stau și ei cu deosebită smerenie, descoperindu-și capul¹⁾.

Când preoții ies cu sfințele daruri, credincioșii de ase-menea, dacă stau în străni, se ridic, în semn de respect, venerațiune și evlavie și se închin. Alții cad în genunchi, și stau astfel tot timpul cât se fac pomenirile. Clericii

¹⁾ Se văd însă cazuri, când clerici, din diferite trepte ierarhice, nu-și descoperă capul când se citește sfânta Evanghelie. Ce contrast între aceștia și credincioși, cari, în semn de deosebită evlavie, cad în genunchi și stau astfel tot timpul cât se citește cuvântul dumnezeesc (sf. Evanghelie).

de asemenea stau plecați, închinându-se și descoperindu-și capetele lor.

În momentul când se face sfințirea darurilor și se cântă cu deosebită îngrijire, cântările de proslăvire către Dumnezeu, creștinii văzând pe clerici descoperindu-și capetele lor, închinându-se și stând cu deosebită evlavie, fac și ei asemenea. Se închină și ei și cad în genunchi rugându-se lui Dumnezeu.

Dar câte alte momente însemnate ale sfințelor slujbe și ale cultului, nu le remarcă credincioșii, dând semne de o deosebită cucernicie? Ei simt, că sunt cu adevărat părți esențiale și însemnate în sf. slujbe, și că atunci se cuvine să arate o deosebită smerenie și încordare a minții către Dumnezeu. Într'un chip sau într'altul, credincioșii își dau seama despre ele, și prin ceea ce vedem că fac, constatăm că ei voesc cu dinadinsul să-și arate o deosebită pietate și religiozitate în acele momente; căci altmintrelea nu se explică ținuta lor aceasta în acele diferite momente ale sfințelor slujbe, precum mai sus am arătat.

* * *

Dar câtă deosebire este între această ținută la care sunt îndemnați credincioșii, unii prin instinct și bunul simț; alții prin îndemn și imitațiune; alții prin o reflecțiune oare-care, la auzul cuvintelor ce se pronunță de preoți sau se cântă la strană, crezându-se obligați a urma în sensul acelor rostiri și între o stare de lucruri conștientă despre tot ce se face. Câtă deosebire este însă între o astfel de stare sufletească a credincioșilor, când asistă la sfințele slujbe și între starea lor sufletească ce ar avea-o dacă și-ar da seama și ar cunoaște toate acele momente însemnate, după rostul și însemnarea ce o au în sfințele slujbe. Între starea lor sufletească, care este ca și inconștientă și între aceea în care s'ar afla când ar cu-

noaște tot rostul și însemnătatea ritualului și a sfințelor slujbe și ar distinge acele momente, cari sunt esențiale și formează partea de căpetenie a lor, credem că este o mare deosebire. Iar pentru ca credincioșii să ajungă în această din urmă stare, pe care trebuie să o dorim cu toții, din toată inima și din tot sufletul, ce cere ca să fie catehizați în acest sens; se cere ca să li se explice răspicat lucrurile și tot ce se săvârșește în Biserică.

* * *

Chestiunea aceasta a catehizării credincioșilor, în sensul ca ei să cunoască sfințele slujbe bisericesti și să-și dea seama despre ele, este de mare însemnătate. Ea este de o importanță capitală.

La începutul acestui studiu spuneam că nici o biserică creștină n'a îmbrăcat așa de măestrit și ingenios învățătura de credință și tot ce coprinde religiunea creștină, ca sfânta noastră Biserică. Și drept este, că așa stau lucrurile. Ea a concretizat întreaga credință, spre a fi învățatură practică credincioșilor în toate zilele.

În sfânta noastră Biserică sfințele slujbe și ritualul în genere, este cea mai potrivită explicare a credinței pentru toți creștini. Și toți credincioșii trebuie să știe și să vadă în ele intrupată toată credința lor, tot ce ei cred și mărturisesc. Când dar ei nu cunosc ceea ce văd că se săvârșește; când nu pot și nu sunt în stare să-și dea seama despre cele ce aud și li se predică prin glasul frumoaselor cântări bisericesti, atunci care este starea lor ca creștini, ba încă creștini adevărați ai Bisericii lui Christos, *creștini Ortodoxi*, care este tâlcuindu-se, *drept credincioși?*

* * *

Fiecine înțelege că o astfel de stare de lucruri este foarte păgubitoare și credinței și Bisericii și credincioșilor. Este păgubitoare credinței, căci ea rămâne necunoscută

și astfel nu poate rodi, după a ei putere dumnezească, în inimile și sufletele credincioșilor. Este păgubitoare Bisericii, căci ea nu servește atunci, nici credința, pe care o coprinde, datoare fiind a o face cunoscut, nici pre credincioșii, pe care îi cheamă la sfintele slujbe ca la o hrană duhovnicească, dar de care ei nu se împărtășesc. Este în fine păgubitoare și credincioșilor, că ei necunoscând din Biserică și prin ea sfânta lor credință, pentru a-și îndruma pașii vieții lor după sfânta voință a lui Dumnezeu, care este coprinsă în învățătura Bisericii și intrupată în sfintele slujbe și ritual, ei n'au o legătură duhovnicească cu Biserica și credința și astfel sunt străini de cunoștința lor și numai cu numele creștini.

* * *

Credem de prisos a insistă mai mult asupra acestui lucru, căci suntem convinși că fiecare înțelege necesitatea catihizării credincioșilor, *ca să li se explice sfintele slujbe și momentele lor însemnate*, pe cari credincioși trebuie, în deosebi, să le cunoască, și să le înțeleagă. Dar pre lângă lipsurile mai sus amintite, pe cari le aduce neștiința despre sfintele slujbe, această neștiință dă naștere și la multe neorândueli chiar. Și pentru ca să încheiu citez un singur fapt asupra căruia am voit să atrag deosebita atențiune a celor ce vor bine voi a citi aceste rânduri.

Iată despre ce este vorba. Neștiința și necunoștința momentelor însemnate ale sfintelor slujbe provoacă adesea ori lucruri așa de urte în Biserică, în cât devin, dacă nu un scandal, de sigur o mare neorânduială.

Vă închipuiți. Sunt mulți cari nu vin la Biserică dela începutul slujbei, sau cel puțin al sf. Liturghii. Alții, iarăși n'au bunăvoință să stea până la sfârșit. Și atunci se întâmplă să vedem, că cei dintâi tocmai în momente însemnate, când credincioșii sunt chemați prin glasul pro-

tului la o deosebită înălțare sufletească cu mintea și căgetul la rugăciune și umilință către Dumnezeu, aceștia, tocmai atunci umblă de colo, până colo prin biserică. Unii spre a aprinde lumânări, alții a da liturghii, alții în fine spre a și face datoria ca să se închine la sfintele icoane. Ei neștiind, nu respectă acele momente prin liniștea sufletească ce se cere oricărui credincios. Ei nu știu că Sf. Biserică a hotărât anume timpuri când se fac toate acestea; și, în neștiința lor, turbură liniștea credincioșilor și buna orânduială în Biserică, chiar în momente supreme ale sfințelor slujbe.

Cei de al doilea, aceia cari nu binevoiesc a stă până la sfârșitul sfintei Liturghii, sau până la sfârșitul ori cărei alte sfinte slujbe la care au venit. Ii vezi părăsind biserica, ba unii ieșind sgomotos, chiar în timpul celor mai însemnate momente când credincioșii stau în genuchi și se roagă, când fiecare da semne de o deosebită umilință și evlavie, și când se cere ca liniștea să fie păstrată cu cea mai mare sfințenie de toută lumea.

Cine nu înțelege cât de nesocotită și cât de urită este o astfel de purtare a acelor credincioși. Și când te gândesti că mulți, chiar cei mai mulți, fac aceasta din neștiință! Se poate oare zice despre o astfel de neștiință, care da astfel de roade, *sacra simplicitas*? De sigur nu.

Dar la câte neorândueli nu da naștere neștiința și necunoștința sfințelor slujbe și a ritualului. A le enumără ar fi a abuză de răbdarea și buna voință a cetitorilor. Destul este faptul cert că o astfel de stare de lucruri în Biserică noastră este tristă, și dacă în alte biserici creștine și chiar ortodoxe catehizarea este mai greu de făcut, căci credincioșii cari iau parte la sfintele slujbe nu înțeleg limba în care ele se săvârșesc, la noi Români, din mila lui Dumnezeu, nu este acest lucru; iar poporul este destul de pios, când vedem, că fără să știe și fără să cunoască, apreciază momentele. La noi nu s'ar cere așa mult pentru ca poporul să cunoască de a binele hrana duhovnicească la care este chemat de Biserică prin sfintele slujbe spre a o primi.

Dr. Drag. Demetrescu.
mare nomofylax.

Combaterea învățăturilor contra Creștinismului.

Biserica creștină a avut să lupte încă dela început atât cu Iudeii cât și cu Păgânii, iar mai pe urmă și cu sectele eretice. vrăjmași neînduplecați ai legii date de Mântuitorul Hristos. Iudeii nu se împăcau cu persoana și doctrina Mântuitorului, cu toate că se îndeplinesc în El toate proorociile și cu toate că prin minunile Sale le arătase puterea Dumnezeirii. Ei voiau un altfel de Mântuitor, gata a se pune în fruntea lor și a-i duce la victorii pământești. Păgânii, la rândul lor și ajutați de Iudei, luptă contra Creștinismului sub diferite motive, unele mai slabe ca altele, dar de toate folosindu-se spre a lovi prin orice mijloc numai ei să triumfe. Ereticii, creștini veniți dintre Iudei și Păgâni, sub influența încă a legii lor de mai înainte și prin interpretări greșite a Creștinismului încearcă a introduce în noua lege, învățături și practice ce n'aveau nimic comun cu Creștinismul. Dar puterea credinței întărește pe păstori și pe adevărații păstoriti cari cu toții luptă într'un gând pentru apărarea sfințelor învățături. Lupta cu drept este grea, dar și succesul mare. Cu liniște, dar și cu tăria convingerii și întemeiați pe adevăr dumnezeesc, apărătorii Creștinismului răspund în mod demn la toate atacurile și reușesc în cele din urmă în mod desăvârșit. Mult a făcut pentru reușita lucrării unirea tu-

turor, așa că inimiile se lovesc de ei ca de un zid de granit.

* * *

În privința atacurilor ce s'au adus legii creștine am mai scris în coloanele acestei reviste, ceea ce on. cititori cunosc. În cele ce voi mai scrie nu voi face un istoric amănunțit, ceea ce ar fi prea mult pentru coloanele revistei; dar sub forma rezumativă voi mai arăta câte unele din erorile pe care apărătorii Creștinismului le combat și le înlătură. Așa pentru acum voi arăta ce s'a zis asupra învățaturii despre întrupare și în legătură cu ea despre nașterea Mântuitorului din Prea Sfânta Fecioară Maria, căreia noi ne închinăm ca Născătoarei de Dumnezeu (*θεοτόκος*).

Păgânii nu se împăcau cu învățătura creștină despre întruparea Cuvântului. În credințele Grecilor d. ex. eră și aceea că oamenii superiori prin sfințenia și doctrina lor pot face lucruri minunate, pot vindeca boalele și ajută la nevoe pe ceilalți oameni. Decât în această credință, care de bună seamă aveă ceva luat dela poporul judeu, nu eră nici credința în adevăratul Dumnezeu, nici în cea a Fiului și nici n'aveă ceva despre adevăratul scop al venirii în lume a Mântuitorului ori despre activitatea sa în lume pentru mântuirea omului. De aceea păgânii oricât îndumnezeiau pe oameni, mergând cu aceasta de multe ori până la ridicol, nu puteau pricepe ca Dumnezeu să se facă om, să trăiască în lume și pe lângă fapte minunate, să sufere până și moartea pe cruce. Păgânii totuși se entuziasmau de înzeiții lor și le atribuiău fapte miraculoase. Decât aceste fapte n'au nimic comun cu minunile săvârșite de Mântuitorul, cum cu mare dreptate arată *Clement Alexandrinul*. Mântuitorul face minuni nu prin puterea hărăzită de zei, cum cred păgânii despre oamenii lor minunați, ci prin propria sa putere divină. Faptele ce apar minunate

pentru lumea naivă și săvârșite prin arta magiei. n'au nimic comun cu minunile reale și adevărate pe care Mântuitorul le face în public și în scopul mântuirii oamenilor, minuni de care lumea se folosește realmente și nu le poate nega. Dacă păgânii cred în lapte miraculoase săvârșite de oameni; dacă ei nu cred că acele miracole ar contrazice adevărului și dreptei rațiuni; dacă ei se fălesc cu astfel de oameni, atunci n'au nici o dreptate să susțină că minunile făcute de Mântuitorul ar contrazice rațiunea. Păgânii n'au dreptate să ridiculizeze minunile făcute de Mântuitorul prin voința și puterea sa și fără nici un mijloc artistic, minuni constatate de public și pentru el făcute, iar nu pentru interese personale cum apar toate lucrările miraculoase ale acelor cari se servesc de magie. Minunile săvârșite de Mântuitorul nu sunt, cum spune *Arnobiu*, fapte interesate și artistic și ocult efectuate; ele au un scop moral și sunt făcute numai pentru oameni din marea iubire către ei. Tot așa și *Lactantiu* răspunde păgânilor cari ziceau că nu pricep înjosirea Cuvântului de a se întrupa și suferi, că numai prin exemplu propriu poate cineva dovedi tăria învățaturii. Iar dacă Mântuitorul ca învățător al adevărului ar fi fost numai spirit, atunci n'ar fi putut arăta oamenilor că ceea ce li se cere în scopul mântuirii este și cu puțință de îndeplinit. Oamenii, după natura lor fiind înclinați spre lucrări rele, la învățăturile date de un spirit curat, ar fi opus întotdeauna imposibilitatea de a le urma, după cum tot fără ascultare și deci fără folos real ar fi rămas și învățăturile date de un simplu om oricât de înălțat ar fi fost el prin puterile sale intelectuale. Dar Mântuitorul ca om și Dumnezeu a putut pe deoparte s'arate omului că se poate rădica la înălțarea morală ce învață, iar ca Dumnezeu că-l conduce pe om la mântuire. Mântuitorul prin activitatea și suferințele sale dă încredințarea cea mai sigură a personalității sale și a

îndeplinirii proorociilor și în acelaș timp arată cum va urmă biserica întemeiată de El. Venind în lume ca să facă pe orbi să vadă, pe schiopi să umble, Mântuitorul indica intrarea tuturor — deci și a păgânilor — în sânul bisericii sale. Prin doctrina sa deschide intrarea tuturor celor greșiți pe calea adevărului și rădicarea oamenilor la starea cea mai desăvârșită morală. Dacă Mântuitorul suferă, și suferințele sale merg până la moartea pe cruce, prin aceasta arată cum trebuie să fie creștinul și câtă umilință trebuie să arate, dacă voește să dobândească viață veșnică. Mântuitorul Hristos veni apoi în lume, întrupându-se, spre a fi mijlocitor între Dumnezeu și lume, spre a ridica pe oameni dela viața cea rea și peritoare la înălțimea vieții celei nemuritoare. De aceea, cu drept cuvânt zice *Augustin*, Mântuitorul trebui să vină în lume luând corp, pentru ca pe deoparte să ridice pe om la nemurire prin puterea sa dumnezeiască, iar pe de alta să arate slăbiciunei omenești că poate lucra binele și virtutea, dacă ascultând de învățăturile date, voește a se face părtaș de fericirea cerească.

* * *

Dar păgânii, spre a rezista adevărului creștin, găseser încă și alte obiecțiuni relative la întruparea Cuvântului. Ei, cari dădeau crezare celor mai ușoare legende, nu voiau să primească cu ușurință dovezile apărătorilor Creștinismului; totuș, în cele din urmă, rămân învinși.

Intre celelalte obiecțiuni este și aceea că dacă Mântuitorul trebuie să vină în lume spre a o mântui, de ce a lăsat să treacă atât timp și chiar atunci, când vine în lume, de ce vine în mijlocul poporului Iudeu și pentru ajutorul lui? La aceasta li s'a răspuns referindu-se la tot timpul pregătirii pentru venirea în lume a Mântuitorului, la credința păstrată de poporul Iudeu și la hotărîrea înțelepciunii dumnezeiești. În venirea Mântuitorului au crezut

unii și s'au mântuit; se mântuesc dela venirea în lume toți câți cred în El și urmează cu sfințenie sfințele Sale învățături. În tainele Providenței omul nu poate intra și păgânii cu toate legendele lor nu vor spune niciodată nimic sigur asupra unor lucruri ce trec peste puterile omenești. Mântuitorul a venit în lume la plinirea vremii, atunci când era timpul hotărât pentru aceasta. Și a venit în mijlocul unui popor căruia i se făgăduise și care fusese pregătit pentru primirea Răscumpărătorului și prin care credința despre venirea Sa se vestise și la alte neamuri.

Venirea în lume a Mântuitorului a fost în strânsă legătură cu necesitatea răscumpărării omului de păcatul strămoșesc. Dela greșala primilor oameni a intrat păcatul în lume și prin aceasta omenirea treptat-treptat abătându-se dela lege, căzuse într'o stare de nesuferit și de pretutindeni se rădicau glasuri prin care se recunoștea că înlăturarea acestei stări de lucruri nu se poate face prin puterile omului. Și la timpul cuvenit și pentru scăparea lumii de relele în care căzuse, vine Mântuitorul ca prin puterea sa dumnezeiască să elibereze omenirea de păcatul strămoșesc și să-i dea posibilitatea mântuirii.

Cu foarte mare putere de cugetare și foarte frumos tratează învățătura despre întrupare sf. Atanasie în scrierea sa «despre întruparea Cuvântului». Ca punct principal asupra întrebării de ce Mântuitorul a luat corp omenesc, sf. Părinte zice că aceasta s'a făcut spre a asigura tuturor corpurilor omenești nepericiunea. Și aci dă un exemplu viu cu un stăpânitor puternic, care intrând într'un oraș populat, nu și ia reședința decât într'o casă spre a asigura prin aceasta populația cu locuințele ei, de atacurile inamicilor. Așa a binevoit înțelepciunea și bunătatea dumnezeiască ca să facă pentru binele omenirii, anume ca Mântuitorul să ia corp omenesc spre a asigura veșnicia tuturor celorlalți oameni. Și prin întruparea Mântuitorului s'a redat

omului puterile pe care le pierduse prin păcatul strămoșesc. Mântuitorul restabilește asemănarea lui Dumnezeu în om, cum nu se putea face de către un om care este numai o copie; nici de către un înger ci numai de către Dumnezeu întrupat fără de care nici moartea și nici pierzania n'ar fi fost înlăturate. Nu orice corp putea aduce această înnoire, ci numai unul curat, unul demn de primirea Cuvântului care pentru aceasta se născu din Preasfânta Fecioara Maria. Primirea și locuirea Cuvântului într'un astfel de corp erà tot ce poate fi mai plin de demnitate și unirea cu un așa corp nu erà o întunecare sau o impuritate a Dumnezeirii. De aceea nici Fiul nu s'a întunecat sau s'a necurățit prin această unire, ci prin puterea luminei sale s'a făcut strălucitor și luminos, ceea ce erà întunecat, înobilându-se prin aceasta și sfințindu-se corpul omenesc prin locuirea în el a Cuvântului. Iar corpul omenesc al Mântuitorului fù supus cerințelor omenești ca de ex. mâncare, somn etc., însă afara de orice păcat, și prin aceasta făcù dovada reală a naturei umane, după cum prin actele minunate ce săvârși, făcù dovada Dumnezeirii sale. Iar că însăși natura neînsuflețită îl recunoscu de domn al ei, ne dovedì între altele întâmplările petrecute la moartea Sa pe cruce ca d. ex. întunecarea soarelui, deschiderea mormintelor etc. Tot așa este de observat însuși actul suferințelor de pe cruce și împrejurările în care s'a petrecut. Prin moartea de pe cruce a Mântuitorului s'a înlăturat greșala provenită din păcatul strămoșesc și s'a dat posibilitate tuturor acelor cari vor crede în Mântuitorul, să ajungă la fericirea veșnică. Așa că moartea este privită nu ca o pedeapsă, ci ca o condițiune a învierii și a vieții celei neperitoare. Dar întru cât Mântuitorul nu erà supus condițiunilor naturei căzute în păcate, nici moartea sa nu putea fi la fel cu a celorlalți oameni. Moartea sa erà necesară pentru vina altora și de aceea

învierea Sa făcî dovada că de acum înaintea moartea nu mai aveà puterea ce exercitase pînă acum. Și pentru ca învierea să nu poată fi respinsă, Mântuitorul a suferit moartea în public, în fața lumii; iar prin întinderea mâinilor pe cruce, toate popoarele, cum zice sf. evanghelist Ioan au fost chemate la mîntuire. Învierea Mântuitorului avî loc după trei zile pe deoparte spre a nu dă loc la nici, o îndoială asupra morței, iar pe de alta ca nimeni să nu se îndoiască asupra identității corpului.

Prin învierea Sa Mântuitorul a învins moartea și toți căți au crezut în El pînă și copii și femei, suferind orice fel de persecuții, merg la moarte cu cel mai mare curaj, ceea ce face dovada că nimeni nu mai are teamă de moarte, dacă se întărește cu credința în Hristos. Invingător al morței, nimeni nu se poate îndoii asupra învierii Sale, decât dacă refuză orice credință a adevărului. Învierea Mântuitorului este seinnul cel mai evident al puterii sale dumnezești și oferă credincioșilor tăria convingerii și de aceea lucrarea în lume a Mântuitorului s'a continuat, continuă și va continua cât va trăi lumea. Prin învierea Sa Mântuitorul întărește credința, cum zice sf. Apostol Pavel, căci altfel ar fi fost nefolositoare credința; prin ea chiamă popoarele la viață ferindu-se de păcate; prin ea le dă speranța vieții veșnice și înlătură puterea spiritelor rele.

Dacă Iudeii se îndoesc de persoana și lucrarea Mântuitorului, n'au nici o dreptate, zice Marele *Atanasie*. Ei uită proorociile și nu-și dau seama de greșala ce fac. Răspunderea lor este mare și nu vor aveà cuvânt de iertare. Nici păgânii n'au dreptate să creadă că întruparea ar fi un act ce-ar contrazice rațiunea. Dacă desprețuesc adevărul întrupării, dovedesc că nu pricep ori nu vor să priceapă cum Cuvântul s'a întrupat. Căci dacă admit posibilitatea existenței Cuvântului, atunci n'au pentruce să pună la îndoială întruparea. Aceluia care există din eternitate și prin

care toate s'au făcut, nu i se poate tăgădui putința în
pării nici îndeplinirea unui plan dumnezeesc în scopul
mântuirii lumii. Dacă Cuvântul n'a venit în lume sub
altă formă, aceasta este taina Providenței și apoi vine
pentru oameni și în mijlocul lor și trebuie să ia forma
omenească ca să fie recunoscut și înțeles. Oamenii n'ar fi
putut pricepe apariția Cuvântului într'o formă a gloriei ce-
rești. În scopul pentru care Mântuitorul vine pe pământ,
adică al mântuirii oamenilor, întruparea Sa dă posibilitate
oamenilor de a-l pricepe, de a vedea cum se pot îndrepta
și de a nu întâmpina că li se cer lucruri pe care ei în na-
tura omenirii nu le-ar putea îndeplini. Cuvântul prin în-
trupare nu pierde nimic din puterea Sa dumnezeiască; din
contra, prin aceasta sfințește corpul. Păgânii ar trebui să-și
aducă aminte de învățații lor. Așa bună oară de Platon
care zice că făcătorul lumii când observă ceva neregulat
se grăbește a interveni spre a restabili ordinea. Și dacă
Dumnezeu este în stare numai printr'o simplă suflare să
aducă la ființă ceva ce nu există, atunci de ce când este
vorba nu de a se creia ci de a se readuce starea de mai
înainte, ar fi ceva de care mintea nu s'ar putea convinge?
Prin întruparea Cuvântului se ridică lumea din starea de
păcat și moarte și se restabilește starea din care căzuse,
îndeplinindu-se în acest mod săgăduința dată de Dum-
nezeu îndată după greșala primilor oameni. Dumnezeu
putea și în alt chip să îndeplinească această lucrare, căci
nimic nu-i este cu neputință, dar a luat corp tocmai ca
prin el, sfințindu-l, să mântuiască pe omul care în corp
a greșit, iar credința în întrupare este mijlocul de mân-
tuire contra Politeismului. Cine mărturisește pe Iisus Hri-
stos ca făcător al universului, nu poate da închinare ste-
lelor ca zei; cine crede în alungarea diavolului de către El,
nu poate respecta pe demoni; cine este convins de minunea
dela Cana Galilei nu poate considera apa ca dumnezeire

cum faceau Egiptenii. Mântuitorul intrupat arătându-și puterea sa peste tot asupra naturii și a creaturilor, învață pe oameni a nu mai îndumnezei nimic din univers, ci a se închină singurului și adevăratului Dumnezeu. Și față cu atotputernicia dovedită pe pământ de către Iisus Hristos Mântuitorul, nu mai poate avea nici o crezare puterea magică ce înșelă până atunci pe naivi. Deci și un păgân poate pricepe puterea divină a lui Iisus și a nu obiecta că intruparea este un act ce nu se poate pricepe. Dela intruparea Cuvântului și lucrarea sa în lume ori cine se poate convinge că acela care face atâtea minuni și le face numai spre binele omenirii suferinde nu poate fi un simplu om; că acel care nimicește arta magică nu poate fi un mag; că cel ce alungă și învinge pe diavoli nu poate fi el însuș un demon. Căci ce sunt lucrările vindecătoare ale lui Esculap când se compară cu vindecările săvârșite de Mântuitorul? Ce este învățătura și fapta vreunui om cât de învățat față de doctrina și lucrările Mântuitorului? Și cine putea începe lupta uriașă cu păgânismul pe care să-l învingă? Nimeni decât puterea lui Dumnezeu, care se constată evident și acum ca și la crearea lumii.

*
* * *

Între creștini și în legătură cu intruparea Cuvântului din sfânta Fecioară Maria se ivi o erezie care a adus oarecare turburări. Neapărat că credințele deșarte ale păgânilor suptău în destul Biserica creștină și mai ales îndărătnicia cu care păgânii nu voiau să priceapă înțelesul adevărat al venirii în lume a Mântuitorului. Neînțelegerile provocate însă de creștini, și cum este în chestiunea de față chiar de șeful Bisericii din Constantinopol, i-au provocat ne mulțumiri și mai mari. Dar adevărații conducători și păzitori ai legii creștine știură să poarte cu demnitate steagul adevărului creștin și să țină sub el pe toți drept măritorii creștini,

condamnând totodată pe acei cari nu respectau sfintele întocmiri.

Se știe că erezia a fost provocată și susținută de Nestoriu, patriarhul Constantinopolului, care învăță că Sfânta Fecioară Maria n'a fost născătoare de Dumnezeu (Θεοτόκος) ci născătoare de Hristos (Χριστοτόκος).

Acest Nestoriu, care prin predicile sale din Antiohia își făcû mult nume și multă popularitate, ajunge patriarh în Constantinopol. În această înaltă chemare devine prin neiscușința purtării sale promotorul și susținătorul ereziei de care am arătat.

Curând după urcarea sa pe scaunul patriarhal, Nestoriu începe a combate prin predicile sale pe toți câți învățau că sfânta Maria este născătoare de Dumnezeu. Căci, zicea el, Dumnezeu nu poate avea mamă; numai păgânii spun că zeii lor au mame. Deci Maria, fiind o creatură, n'a putut naște pe Creatorul, ci numai pe omul Hristos care este instrumentul Dumnezeirii. Numai în sens depărtat și numai întru atât se poate numi născătoare a Fiului, întru cât acela pe care l'a născut, în urma unirii cu Fiul lui Dumnezeu, se numește Fiu al lui Dumnezeu. Prin urmare Fiul lui Dumnezeu nu s'a născut din Maria, ci a locuit numai în omul care s'a născut din Maria.

În anul 429 învățătura eretică a lui Nestoriu iese din cadrul ei de până acum și aceasta tot prin neiscușința și provocarea lui Nestoriu. În acest an se află la Constantinopol Proclu, episcop al Cizicului. Acestuia îi cere Nestoriu să țină o predică cu ocaziunea unei sărbători în onoarea sfintei Maria. Predica lui Proclu se menține pe terenul adevărat al doctrinei și prin ea învăță că Domnul nostru Iisus Hristos n'ar fi putut fi fără de păcat dacă ar fi fost om ca toți ceilalți; iar zămislirea și nașterea supranaturală a Fiului din sfânta Fecioară Maria, dovedesc Dumnezeirea sa și deci cu adevărat Cuvântul s'a intrupat.

Nestoriu ia motiv dela predica lui Proclu și răspunde imediat, susținând că nici Cuvântul nu s'a intrupat și nici a înviat din morți. Iar ca să se explice zice că Fiul ori Cuvântul a locuit în om ca într'un temp'u al sf. Duh. Tot așa face Nestoriu mai pe urmă în alte cuvântări prin care combate pe Proclu și deci adevărata învățatură a Bisericii.

Se înțelege că autoritatea ce-i dădea lui Nestoriu locul ce ocupă, face ca ereziile lui să nu se mărginească numai în Constantinopol, ci să treacă și în alte părți, unde gădesc aderenți. Și cum aceste erori vin și în Alexandria, patriarhul de aci Ciril se simte obligat a le opune toată rezistența cuvântului spre a feri lumea de a le primi. Într'o cuvântare ce ține cu ocazia sârbătoarei Paștilor (429) Ciril combate erorile lui Nestoriu și învață că sfânta Fecioară Maria a născut pe Cuvântul, care s'a intrupat, după făgăduința dată, spre a elibera pe om de sub păcatul strămoșesc. Totodată Ciril trimite o scrisoare monahilor din coprinsul eparhiei sale în care le explică pe larg învățatura despre întruparea Cuvântului din sf. Fecioară Maria. El le spune apoi că învățatura despre unirea naturei omenești cu acelei divine în persoana Mântuitorului este coprinsă în sfânta Scriptură și a găsit peste tot aprobare și chiar sub forma sinodală la Niceea (325). Ciril arată apoi că duple cum fiecare om se naște din mama sa cu suflet și corp cu toate că sufletul în sine nu se poate naște, tot așa s'a născut și omul deodată cu Cuvântul din sfânta Fecioară Maria. Iar în ceea ce privește moartea pe cruce, se înțelege că nimeni nu poate crede că Dumnezeu ar fi suferit moartea. Mai departe Ciril spune că nu trebuie a se identifica noțiunile Cuvânt și Hristos. Cuvântul s'a intrupat și dacă natura omenească ar fi în Mântuitorul un instrument al Cuvântului atunci n'ar fi nici o deosebire între El și Moisi, căci și acesta a fost un instrument al lui Dumnezeu.

Despre cele făcute de Ciril s'a adus la cunoștința lui Nestoriu, care s'a turburat și a găsit că rău a interzis Ciril în chestiune. S'a făcut și un schimb de scrisori între ei, din care s'a putut constată tonul neprietenos al lui Nestoriu. Din această cauză și pentru a nu se răspândi erorile, Ciril se vede silit și îndreptățit a rădică acuzații formale contra lui Nestoriu, socotind erorile acestuia ca atacuri contra unei învățături fundamentale a Bisericii. Aceasta nu schimbă cu nimic situațiunea, căci fiecare ține neapărat la ale sale. Dar cum Nestoriu găsește cu cale a se adresa împăratului, Ciril se îndreaptă și el cu scrisori atât către împărat cât și către familia sa, punându-i în cunoștință despre erorile lui Nestoriu. Despre acestea Ciril scrie și papei cum și la mai mulți episcopi orientali și occidentali. Papa Celestin fu înștiințat de Ciril prin diaconul Posidoniu.

Un sinod ținut la Roma (430) luând în deliberare erorile lui Nestoriu și găsind întemeiate răspunsurile lui Ciril declară pe Nestoriu de eretic și îl depune dacă nu va reveni în timp de 10 zile dela înștiințarea ce i se va face. Un alt sinod ținut la Alexandria, stabilește formula pe care trebuie să o trimită lui Nestoriu, odată cu răspunsul Papei. Compusă în 12 anatematisme, scrisoarea Sinodului declară că Fiul s'a întrupat cu adevărat și că sf. Fecioara Maria este născătoare de Dumnezeu pentru că a născut pe Cuvântul după corp. Sinodul spuneă totodată că Cuvântul s'a unit ipostatic cu corpul și ambele naturi au format o singură persoană. Mântuitorul Hristos a fost cu adevărat Dumnezeu, Dumnezeu și om în una și aceeaș persoană. Iar la urmă Sinodul dă anatema pe toți cari ar învăța că Hristos nu s'a întrupat cu adevărat și că sfânta Maria nu este născătoare de Dumnezeu, ori că Mântuitorul n'ar fi făcut minuni în virtutea puterii sale ci în cea a sf. Duhului sau că Cuvântul nu s'a întrupat, că corpul n'ar fi fost

cât o locuință a Cuvântului. De asemenea sunt dați anatema toți câți ar învăța că Mântuitorul n'a suferit sau nu s'a crucificat după corp.

În loc de orice răspuns, Nestoriu neprimind pe delegații lui Kiril, dă și el 12 contraanatematisme prin care condamnă pe toți câți ar zice că Emmanuel ar fi Dumnezeu adevărat, că cele două naturi s'au unit strâns într'o singură persoană, că Logos-ul ar fi fost mare preot și apostol și a suferit până la moarte pe cruce. Prin urmare Nestoriu, înlăturând cele coprinse în sfânta Scriptură și Tradiția, merge cu eroarea înainte și prin aceasta sdruncină credința în chiar temeliele ei. Așa stare de lucruri trebuie să îngrijească și de aceea se adună un Sinod la Efes în 431. Aci veni Nestoriu mai întâi cu 16 episcopi din eparhia sa, apoi Kiril cu 50 de episcopi. Veniră și Iovenal al Ierusalimului și Flavian al Tesalonicului cu alți episcopi din eparhiile respective. Mitropolitul Memnon al Efesului cu 12 episcopi din Pamfilia și 40 din Efes și papa 3 delegați. Împăratul Teodosiu II eră reprezentat prin Candidian. Ioan al Antiohiei a întârziat venirea. Sinodul totuș se deschide și după cetirea epistolei lui Kiril și a răspunsului lui Nestoriu, aprobă cele învățate de Kiril și pronunță anatema contra tuturor acelora cari ar învăța altfel, găsind susținerea lui Kiril în conformitate cu sf. Scriptură și Sinodul din Niceia. Prin urmare învățătura lui Nestoriu este condamnată în mod formal, iar el depus și scos din comunitatea bisericii. Poporul din Efes primește cu entuziasm știrea despre cele hotărâte în privința aceasta mai ales după ce Kiril, Regiu dela Cipru și alți episcopi ținură cuvântări prin care explicau cele decise de Sinod.

Cu aceasta nu putea fi împăcat nici Nestoriu, care nu azistase la ședințe, nici Candidian reprezentantul împăratului, care protestase deschiderea Sinodului mai înainte de a sosi și Ioan al Antiohiei. Odată cu sosirea acestuia,

care este informat de Candidian asupra celor petrecute, lucrurile iau o altă întorsătură. La o adunare a amicilor lui Nestoriu, formată din 43 episcopi, se pronunță depunerea lui Ciril și a lui Memnon. Sosind și legații papei cari aduc o scrisoare pe care amicii Sinodului cari condamnase pe Nestoriu, o primesc cu toată mulțumirea. Acum apărătorii adevăratei doctrine chiamă la răspundere înaintea Sinodului pe Ioan al Antiohiei; dar la cele trei chemări făcute, Ioan nu răspunde. Atunci Sinodul îl condamnă la exil și terminându-și lucrările scrise atât împăratului cât și papei, punându-i în cunoștința de cele hotărâte. Neapărat că și partea adversă se adresează împăratului. Din motive pe care împăratul le crede îndreptățite, trimete la Efes pe comitele Ioan să pună în vedere că atât Ioan cât și Ciril și Memnon sunt depuși și să execute ordinul. Dar poporul din Efes eră cu apărătorii doctrinei și atunci Ioan, delegatul împăratului, ceru ca Sinodul să trimeată împăratului alt raport. Prin aceasta și prin informațiuni de bună credință împăratul schimbă rezoluțiunea luată și dispune depunerea lui Nestoriu, pe care îl trimise înapoi la Mănăstirea sa din Antiohia, iar Ciril și Memnon fură lăsați liberi. Partizanii lui Nestoriu protestară susținând că depunerea lui este nedreaptă și că în scrierile lui Ciril sunt erori arianice și apolinaristice; dar se făcu dovada nedreptelor lor susțineri și se ajunse la o oarecare împăcare ce se părea a aduce liniștea în biserică. Lucrurile însă, după cum se prezintă, nu se liniștesc până ce nu intervine împăratul cu puterea sa și oprește propoveduirea și răspândirea ereziei.

În contra Nestorianismului a scris Ciril destule lucrări care arată grija sa cea mare pentru paza doctrinei și în acelaș timp puterea cunoștințelor ce le pune în susținerea adevărului.

Idei privitoare la catehizarea modernă.

Scopul catehizării în primele veacuri ale creștinismului, după cum însuși Ioan Gură de Aur îl arată, era îndoit: armă internă și armă externă. Vrea să zică, câștigare de virtuți, de altă parte cunoștințe. Virtuțile spre a putea trăi o viață plină de înțelepciune creștinească, plină de iubire creștinească, conform învățăturilor lui Hristos și ale Apostolilor. Acestea erau cele ce el le înțelegea sub numirea de arme interne, adică ale sufletului, împotriva propriilor răsvrătiri ale sufletului. Iar cunoștințele, care erau arme exterioare, trebuiau să fie acele instrucțiuni pe care era nevoie să le poseadă fiecare în lupta cu dușmanii creștinismului, cunoștințe teoretice și de ordin mai înalt, dogmatice și de filosofie creștină. Acestea erau de nevoie spre a se putea combate cu ele atacurile și polemicile filosofilor păgâni, cari căutau să dărâme temeliele învățăturii creștine, arătând că aceste învățături sunt naivități, pe cari unii oameni le țin înțelepciuni mari, sau sunt niște idei fără fond, frumoase la arătare, dar absolut impracticabile, cum e de exemplu a iubi pe aproapele ca pe tine însuși, sau chiar nebunii curate, cum e preceptul să-ți iubești dușmanii și să răsplătești răul cu bine.

Dar aceste arme exterioare nu erau îndreptate numai asupra dușmanilor declarați. Ba a venit un timp când

acești dușmani aproape au dispărut cu totul, după ce creștinismul prinsese pretutindeni rădăcini în țările Europei. Alți dușmani cari începuseră să surpe temelile creștinismului și cari nu erau declarați pe față, și trăiau în mijlocul creștinilor, și deci erau cu mult mai primejdioși, erau ereticii. Aceștia sub numele de creștini produceau desbinare pretutindeni și subminau Biserica lui Hristos. Adevărul e că nu toți ereticii, vreau să zic începătorii de erezie, au pornit cu gând rău. Unii au avut intențiuni bune și au căutat numai adevărul, dar apoi au rătăcit și ori orbirea minții lor i-a împins pe drumul rău ca să lucreze cu dușmanie, ori ambițiunea lor rănită și și pofta de răsburare, după înfrângerile prime, i-a făcut să caute cu dinadinsul primejduirea Bisericii lui Hristos.

De erezii n'a fost liberă Biserica creștină niciodată, și niciodată n'a avut liniște atât de deplină din partea celor ce încercau să facă inovațiuni, încât să poată fi fără nici o grijă. În tot cursul vremii Biserica a trebuit să stea de pază, ca să nu dea poartă de intrare dușmanilor ei prin vina sa proprie.

S'ar părea acum, în zilele noastre că într'adevăr e un timp de liniște, și că de nicăeri Biserica n'are să se teamă de vr'un atac prevăzut din partea vr'unei erezii. Și într'adevăr așa este. Dar tocmai această liniște este mai impunătoare decât frământarea unei lupte, și primejdia poate că e cu mult mai mare decât dacă ar fi o luptă. Pentru că timpul zilelor noastre este al ateismului. Știință îngrămadită peste știință și pretutindeni «raționalism» și pretutindeni «luminile secolului». Și e tăcere! E tăcere, fiindcă nimeni nu se ocupă de religie. Cea mai radicală necredință a corupt admosfera spirituală a vremii, și scepticismul a coprins chiar și pe cei mai buni; iar batjocorirea religiei și ateismul distrugător prinde rădăcini chiar de pe băncile liceelor în sufletul tineretului. Mediul social

e îmbibat de idei contrarii învățăturilor evanghelice și de porniri dușmănoase altarului. Dușmanii creștinismului se organizează, mai știu în câte și câte feluri, în tăcere și nu arătându-se dușmani pe față, iar cele ce răsar pe urma activității lor intelectuale ori sociale, sunt stări de lucruri care ne amenință de pretutindeni. Știm cu toții cât de iute prind ideile rele și cât de mult vine în contact tineretul nostru școlar—și mai ales cât de timpuriu—cu idei dușmane instituțiilor noastre religioase, căci aceasta o aduce cu sine în mod fatal împrejurările sociale.

Deci este o nevoie a timpului să căutăm a pune stavilă acestui rău. Înțeleg în ce privește tineretul, și înțeleg în ce privește abaterea tineretului dela acele idei primejdioase, care-l fac să batjocorească și să hulească religia creștină, sau chiar să-l ducă și pe relele povârnișuri ale urei, ca să lucreze contra intereselor creștinismului. Iar abaterea dela rău, pe cât e cu putință în școală, nu se poate face decât numai prin catehizare. Deci este o datorie a catehezei să clarifice tineretul, mai ales pe cel mai în etate, asupra primejdiilor ce amenință credința creștină și să întărească în mod apologetic tinerile suflete. Zic în mod apologetic, pentru că în mare parte cauza răului este și necunoștința tinerilor și ignoranța fundamentală a adevărilor filosofice creștine a căror importanță socială n'o cunosc și a căror frumusețe etică nimeni nu le o arată.

Dar acum, care ar fi acele învățături de o însemnătate fundamentală care ar trebui mai întâiu de toate clarificate tineretului? Care sunt învățăturile creștine cele mai expuse și de care trebuie să ne îngrijim mai întâiu ca să le apărăm și cărora trebuie să le dăm în cateheză o mai mare grijă, o mai temeinică explicație și care cer să fie neconținut amintite și înrădăcinate în suflete? Noi vom încerca aici să dăm, pe cât ne vor ajuta puterile și ne va îngădui timpul, o serie de idei care răspund la întrebările acestea.

Nu sistematic, ci după cum ne vom aduce aminte și după cum ni se va părea că unele nevoi ale vieții noastre românești sunt mai urgente decât altele. Ne gândim mai ales la tinerii noștri de prin licee și la mediul orașelor.

În mod natural și evident cel dintâiu lucru care se cere este *credința*. Conflictul între știință, care toate vrea să le aibă documentate prin experiență sau, cel puțin prin argumente logice ale intelectului uman, și între credință, care nu cere și nici poate da pretutindeni dovezi, acest conflict nu este un fenomen numai al zilelor noastre, al «acestui veac luminat» cum îi zicem. Și nu e nici de pe la începutul evului mediu, când scolasticii încercau să pue de acord religia creștină cu învățăturile filosofice ale antichității și aveă pe Aristotel mai mare autoritate decât pe Ioan evangelistul și pe Pavel în materie de credință. Conflictul e vechiu, e chiar dela începutul creștinismului.

«Iudeii cer semne și Elinii înțelepciune». Elinii desprețuiau învățăturile creștine tocmai fiindcă erau prea simple; ei, cari erau obicinuiți cu înaltele idei filosofice ale lui Plato și Zenon și ale tuturor școalelor. Credeau că vor afia în religia creștină idei și mai adânci de filosofie profană, și când se vedeau nu numai înșelați în așteptările lor, dar aproape batjocoriți de noua învățătură «că toată înțelepciunea omenească nebunie este în fața lui Dumnezeu» sau că «Dumnezeu își vorbește înțelepciunea sa și prin gura copiilor», atunci Elinii cei cu multă știință se depărtau de creștinism, cei cumiți în tăcere, dar cei mai mulți cu dușmănie și atacau creștinismul ca o religie a ignoranței.

Sf. Pavel în scrisoarea către Timoteiu zice (I, 6, 20). «O, Timotee, lucrul cel încredințat ție păzește-l, și stai departe de toate spurcatele glasuri deșarte și de toate vorbele protivnice ale științei celei *cu nume mincinos*, cu care unii laudându-se au rătăcit dintru credință». Aici e

vorba de acea îngâmfată și plină de răutate presumptiune a celor ce se cred că au multă știință și disprețuesc pe cei cu mai puțină învățatură. Tocmai acești oameni sunt specia cea mai rea de oameni, căci adevăratul înțelept nu e îngâmfat și nu caută să ducă pe nimeni în rătăcire. Ψευδόνουμος γνῶσις îi zice acestei științe sf. apostol Pavel, căci e numai aparentă, și nu este într'adevăr, și sfătuiește pe Timoteu să stea departe de ea, pentrucă, după cum vedem din spusele Apostolului, ea a rătăcit pe mulți întru credință cari erau buni creștini și urmau pe Hristos.

A cere omului credință — și aceasta e cel dintâiu lucru pe care-l cere religia — este chestiunea care produce mai întâiu conflictul. Celor mai mulți această cerință li se pare o nebulie, altora o tiranisire a liberei voințe, iar altora o batjocorire a inteligenței omenesti. Omul să creadă ce vrea și ce-i place, sau ce găsește mai logic și mai demn de crezut cu propria sa minte, așa zic aceștia, sau să-și modeleze credința sa după feluritele sale convingeri sociale sau morale. A fi credincios, în zilele noastre, însemnează a îți da tu singur un atestat de paupertate a minții, așa că am ajuns până acolo încât acela care, religios fiind, care crede cu adevărat, e bănuț de a nu fi cu mintea întreagă, sau devine un obiect al ironiilor și al batjocurilor. Prin cărțile și revistele acelor care atacă religia creștină vei găsi sentințe ucigătoare ca acestea: «Credința este lucrul cel mai imbecil ce se poate închipui la un om» sau «credința este falimentul gândirii personale».

E de sine înțeles că credința cere să-ți robești numai ei mintea și intelectul tău. Dar ce dulce este această robie! Cât de frumos vorbește sf. Pavel (Cor. II, 10, 5) către același Timoteu, în versetele în care îi arată cum intelectul omenesc se dă rob credinței mântuitoare: «că noi, deși în trup umblând, nu ne răsboim trupește, căci armele

oștirii noastre nu sunt trupești, ci puternice în fața lui Dumnezeu, ca să surpăm cu ele întăriturile, că noi surpăm cu ele iscodirile minții și toată înălțarea ce se ridică împotriva conștiinții lui Dumnezeu și robim toată înțelegerea ¹⁾ sub ascultarea lui Hristos».

Împotriva acestei îngâmfări și răsvrătiri trebuie să se lupte în prima linie catihetul. Zic împotriva acestei greșite presupunerii a tinerilor că știința ar fi lucru fără prihană, mai presus de orice, iar credința și smerenia creștinească ceva vrednic de disprețul inteligenței. Lucrul e foarte greu, pentrucă această îngâmfare a științei celei cu nume mincinos e o hidră cu o sută de capete, și în locul unui cap tăiat crește altul. Lucrul ar trebui început din familie; copiii s'audă dela părinții lor îndrumările trebuincioase pentru predispunerea sufletului de a primi învățăturile religioase. Dar fiindcă lumea modernă e cu totul îndreptată spre alte preocupări și viața în familie nu mai este ce a fost odată, această așteptare a unei îndrumări religioase a tinerilor este un lucru, care dacă nu e cu totul imposibil, este cel puțin foarte problematic.

M. P.

¹⁾ Vrea să zică întreg intelectul.

DOUA EPISTOLE MEMORABILE

ȘI

Relatarea lui Iosif Flavie despre Iisus Christos.

În istoria vieții Mântuitorului se face multă vorbă în jurul unei preținse corespondențe ce ar fi avut loc între Iisus Christos și Abgar regele Edesei. De asemenea se discută foarte mult, și s'a discutat cu multă aprindere, în decursul veacurilor, relatarea lui Iosif Flavie despre Mântuitorul.

Sfârșitul la care au ajuns, atât cercetările cele vechi ale Bisericii creștine, cât și ale teologiei din timpurile noastre, este, că atât cele două epistole, ce se credeau că s'ar fi schimbat între Iisus Christos și regele Abgar, cât și relatarea lui Iosif Flavie, sunt socotite de toată lumea astăzi ca apocrife.

Ele însă, nu numai pentru vrednicia și valoarea de credință a însemnațiilor istorici ce ni le raportă; dar și pentru ceea ce coprinde, merită a fi cunoscute. Pentru aceasta le raportăm în întregul lor; căci sunt demne de a fi studiate, mai ales în alăturare cu istoria evanghelică. Și de aceea după ce vom reproduce textul lor, vom face și oarecare reflexiuni.

*
*
*

Cele două epistole sunt raportate de marele istoric al Bisericii creștine din primele vremuri, Eusebiu Pamfil, în istoria sa bisericească.

Eusebiu le însoțește și de o mică introducere. El ne relatează că: Abgar, regele Edesei, auzind despre Iisus Christos și faptele ce el săvârșia, în mod cu desăvârșire minunat, i-a trimis o scrisoare, poftindu-l la el. Iar această scrisoare, Eusebiu spune că ar fi fost trimisă lui Iisus cu un curier special al regelui Abgar al Edesei.

Iată textul scrisoarei cu relatarea introductivă a lui Eusebiu: «Copie după scrisoarea pe care a scris-o lui Iisus Christos, și i-a trimis-o lui la Ierusalim prin curierul Anania ¹⁾».

«Abgar, regele Edesei, lui Iisus Mântuitorul cel bun, «carele s'a arătat în părțile Ierusalimului, salutare. Am «auzit despre tine și vindecările tale, pe cari tu le faci, «tără doftorii și ierburi. Cum, cu cuvântul, faci pe orbi «să vadă, pe ologi să umble și pre leproși curăți; și spi- «rite necurate și demoni scoți; și vindeci de boale pre «cei chinuți de multă vreme, și pre cei morți înviezi. Și «toate acestea auzindu-le despre tine, m'am gândit, una «din două: Sau că tu ești Dumnezeu, și că din ceruri «fiind pogorît faci acestea; sau că faci acestea, fiind Fiul «al lui Dumnezeu. Deci dar, scriindu-ți, te rog să vii aci «la mine, să stăm împreună și să mă vindeci de boala «de care sufer, mai ales că am auzit că Judeii te prigori- «nesc și vor să-ți facă rău. Orașul meu este mic și im- «părăția mea mică, dar ne ajunge la amândoi».

Iată și ceea ce arată istoricul Eusebiu că ar fi scris Iisus Christos și că i-ar fi răspuns lui Abgar prin același trimis Anania:

¹⁾ Vezi Eusebiu istoria bisericească I, 13.

Copie după cele scrise de Iisus și trimise priu Anania curierul, lui Abgar.

«Abgare, fericit ești că ai crezut în mine, fără să mă vezi; căci scris este despre mine: că cei ce mă vor vedea, să nu creadă în mine, pentru ca cei ce nu mă vor vedea, aceștia să creadă și să fie vii. Iar de ceace mi-ai scris ca să vin la tine, trebuie ca să implinesc toate pentru care sunt trimis aci, și după ce se vor împlini, așa mă voi ridică la cel ce m'a trimes pre mine. Și după ce mă voi înălța (la ceruri), voi trimite ție pre unul din ucenicii mei, ca să te tămăduiască pre tine de patima ta și să-ți dea ție viața și la toți ai tăi».

* * *

Acestea sunt cele două epistole memorabile. Amândouă sunt socotite ca apocrife, ca neadevărute, în ceace privește autorii sau persoanele cărora se atribuesc, că adică nu au fost scrise de Abgar și de Iisus Christos.

Și sunt socotite astfel, nu pentru că ar coprinde ceva neadevărat sau împotriva învățaturii evanghelice, sau a faptelor coprinse în întreaga învățatură a sfintei noastre credințe, dar atât sfinții părinți ai Bisericii, cât și cercetările teologilor, din toate timpurile, se îndoesc despre legitimitatea lor pentru următoarele temeuri:

1. În nici o parte a istorisirii evanghelice, relativ la învățatura și faptele Mântuitorului, nu se amintește nimic despre această întâmplare. Dacă în adevăr ar fi avut loc un astfel de trimis împărătesc către Iisus, ar fi fost cu neputință, pentru însemnătatea faptului și a persoanei, ca Evangheliștii să nu-l fi amintit; mai ales că Ioan Evanghelistul raportă ceva analog, venirea Elinilor la Iisus Christos, fie că aceasta nu putea avea atâta însemnătate ca trimisul Regelui Abgar al Edesei ¹⁾. Totuși însă Evanghelistul nu trece cu vederea faptul.

¹⁾ Comp. Ioan XII, 20.

2. Fiecare din cele două epistole, după coprinsul lor, relatând lucruri în adevăr coprinse în istoria evanghelică, și rezumând sumaric, atât una cât și cealaltă, tot ce se referă la Mântuitorul, tocmai aceasta face ă se crede că o mână cucernică, târziu, poate dând crezare și vreunei tradițiuni pioase, în legătură cu predica Apostolilor și minunile săvârșite de ei în Edesa, le-a compus. Și spre a le da cea mai mare importanță le-a atribuit chiar lui Abgar și Iisus Christos.

3. Dacă aceste epistole, și în deosebi cea din urmă, epistola atribuită Mântuitorului, ar fi fost cu adevărat scrisă de el, așa de indeferentă ar fi fost Biserica față de ea? Apostolii, n'ar fi menționat de ea? N'ar fi pus'o în fruntea scrierilor sfinte, ca singurul și cel mai prețios tezaur, document și mărturie pe care am fi avut-o dela însuși Iisus Christos despre Dumnezeuirea sa? Eră cu puțință ca acest lucru să nu îl știe nimeni 400 de ani, până la Evsevie? Căci nici Apostolii, nici următorii lor, nimeni până la Evsevie nu știu nimic despre această întâmplare.

Iar ceea ce face pe toți a nu se îndoi un singur moment despre neautenticitatea lor, este faptul că după ce Eusebiu le amintește și afirmă că le-a găsit în arhivele Edesei, cu toată această asigurare a istoricului nimeni nu le-au dat nici o însemnătate, ci au fost considerate ca produsul unei pioase tradițiuni; iar Eusebie, cel ce le rapoartă, ca un istoric prea credul și în acest caz, ca și în multe altele¹⁾.

* * *

Relatarea lui Iosif Flavie, despre Mântuitorul este următoarea:

În arheologia sa, la cartea III, cap. III. § 4 rapoartă următoarele:

¹⁾ Vezi Fericitul Augustin contra Faustum lib. XXXVIII.

«In aceste timpuri s'a arătat Iisus, bărbat (om) înțelept, «dacă se cuvine a-l numi om; căci el săvârșia lucrari mai «pre sus de fire. Eră în acelaș timp învățator și povă- «țuitor al oamenilor, carele predică adevărul cu toată pu- «țerea darului și toți îl primeau cu bucurie. Și foarte «mulți dintre Iudei și dintre Elini au crezut în el. Acesta «a fost Christos. Și pe acesta, Pilat, după dorința frun- «tașilor poporului nostru, l-a pedepsit cu moartea de «cruce; iar cei ce l-au iubit pre el dela început, n'au in- «cetat de a crede întru el. Acestora s'a arătat a treia zi, «iarăși viu, împlinindu-se astfel despre el și aceasta, pre- «cum și toate spusele dumnezeștilor profeți. Și de atunci «și până astăzi, încă n'a lipsit neamul numit al creștinilor».

* * *

Mărturia aceasta a Judeului Iosif Flavie, care a fost foarte apropiat și aproape contimporan cu Mântuitorul, pentru întâia oară a fost raportată de istoricul Eusebiu Pamfil, în istoria sa bisericească, socotind'o ca una din dovezile cele mai însemnate despre Iisus Christos și cre- dința creștină, fiindcă venea dela un Iudeu însemnat și învățat, și carele nu crezuse în Iisus Christos ¹⁾.

După timpurile lui Eusebiu, vedem făcând uz de ea mulți părinți și scriitori bisericești. Toți raportă mărturia în sensul lui Eusebiu, servindu-se de ea, ca de una din dovezile cele mai însemnate despre Dumnezeirea lui Iisus Christos.

Dela veacul al XVI însă teologii timpului au început a a se îndoi despre valoarea de credință a acestei mărturii. Este drept că mai nici unul nu a atacat coprinsul rela- tărei; ei însă au început a se îndoi asupra faptului că nu ar fi o raportare proprie a judeului Iosif Flavie, în a căruia scriere se află coprinsă.

¹⁾ Comp. Eusebiu istoria bisericească cartea I, cap. 11.

Toți acești critici moderni își întemeiază părerile lor acestea de indoială pe cuvintele următoare:

1. Stilul acestei raportări este oarecum neregulat și deosebit întru câtvă de stilul propriu al lui Iosif, carele scrie lămurit și clar.

2. Relatarea pare a fi un adaos posterior în scrierea lui Iosif Flavie; fiindcă, aci unde este pusă ea, întrerupe șirul cuvântărei și nu se leagă cu cele ce urmează, după sfârșitul ei, unde se zice: că, în acele timpuri și o altă nenorocire a turburat pre Iudei ¹⁾... Așa în cât cuvintele acestea nu au nici o legătură cu cele relatate despre Iisus Christos. Ele se raportă la uciderea Iudeilor pe care Pilat poruncise a se face în Ierusalim. Și despre această ucidere și pedepsire a Iudeilor, ce se revoltaseră, se face amintire înainte de relatarea despre Iisus Christos; și la ea se raportă și cele ce urmează după relatare ²⁾.

3. Este inexplicabil mcbilul de care a fost condus și motivat Iosif Flavie, care se ocupă de soarta și nenorocirile ce căzuse asupra neamului său, ca să întrerupă șirul vorbirii d'odată, să scrie despre Iisus Christos și să vorbească despre el *în mod, așa de binevoitor*, și pe care el, după mărturia lui Origen nu-l crezuse de Christos Mântuitorul și Messia ³⁾.

4. Iosif Flavie descriind chiar în această scriere moartea martirică a sfântului Iacov, spune lămurit că acesta a fost frate cu Iisus Christos ⁴⁾. Și atunci critica se întrebă: dacă Iosif Flavie, în adevăr a voit să spună ceva despre Iisus Christos, de ce nu spune aci unde eră locul cel mai potrivit și mai nemerit, căci îl amintește.

5. Mărturia și relatarea aceasta a lui Iosif Flavie este cu desăvârșire necunoscută scriitorilor și părinților bise-

¹⁾ Vezi Iosif Flavie Arheologia III, 3 § 4, urmarea.

²⁾ Comp Iosif Flavie Arheologia III, 3 § 2 și § 4.

³⁾ Comp. Origen contra lui Cels cartea I, 35.

⁴⁾ Comp. Iosif Flavie Arheologia IX, § 1.

ricești din timpurile anterioare istoricului Eusebiu. Sau cel puțin faptul cert este că nici unul din acești scriitori anteriori lui, nu o amintește, și ea ar fi servit foarte mult apologeților spre a răspunde cu ea Iudeilor.

6. Despre această relatare nu spune nimic Fotie, care a avut ocaziune a vorbi despre Iosif Flavie și despre scrierea ce se atribuia acestuia, favorabilă creștinilor, dar pe care o socotește de neadevărată.

* * *

Acestea sunt cuvintele pe cari se întemeiază cei ce nu voesc a recunoaște legitimitatea acestei relatări.

Sunt însă, dintre critici, foarte mulți cari admit în princip relatarea ca fiind făcută chiar de Iosif Flavie. Acestea însă nu o admit sub forma în care se află astăzi în scrierile sale. Toți aceștia cred că ea a suferit adăogiri, cari au fost făcute de creștini în timpurile posterioare, când scrierea lui Iosif a căzut în mâinele lor. Unii ca aceștia admit că relatarea proprie a lui Iosif Flavie coprindeă numai cuvintele următoare:

«În timpurile acestea s'a arătat Iisus, bărbat înțelept, care săvârșia fapte mai presus de fire, și mulți și dintre Iudei și dintre Elini au crezut în el. Și pre acesta, după dorința fruntașilor neamului nostru, Pilat l-a pedepsit cu moartea de cruce; iar cei ce l-au iubit pre el mai nainte n'au încetat și după aceea a crede în el».

Această din urmă părere pare cea mai adevărată; și, prin ea, relatarea nu pierde aproape nimic din însemnătatea și importanța sa.

Dr. Drag. Demetrescu.
mare nomofylax.

Bulgaria din punct de vedere istorico-religios.

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXVII No. 10).

Patriarhatul publică, cam spre sfârșitul anului 1860, o enciclopedică de o violență extremă la adresă Bulgarilor. Această enciclopedică eră menită să rupă definitiv relațiunile, ce se mai sperau să se reeă între Biserica Bulgară și patriarhie.

Ioachim al II-lea aducea Bulgarilor următoarele acuzațiuni: «Că au rupt și au distrus cu desăvârșire legătura care-i unea cu celelalte popoare ortodoxe, îi acuză de separațiunea cu frații lor spirituali, de uzurparea bisericilor, de ura neîmpăcată contra limbei grecești, ură împinsă chiar până la distrugerea cărților de ritual și chiar a sfintei Scripturi, de violențe ne mai auzite și de fratricid, de proclamarea unei autorități independente și autocefale, pe care ei voiau s'o constituie prin propria lor voință, în mod nelegal și contra oricărui așezământ canonic».

Ilarion, episcopul din Macariopole și Auxențiu, episcop în Durazzo, fuseseră trași la răspundere și priviți ca provocatorii și continuatorii ai tuturor acestor dezordini. La toate acestea, Bulgarii răspunseră printr'un manifest foarte

amănunțit. După ce aduceau patriarhului acuzațiunea că s'a purtat foarte necuviincios față de dânsii și că, în enciclica, pe care le-o trimisese, ar fi adunat tot ce evul mediu putuse să producă mai nesănătos, mai injurios și mai nerușinat ca expresii, ei fac cunoscut patriarhului că au asvârlit jugul episcopilor bizantini, că au rupt legătura duhovnicească cu ei și că și-au ales ca șef spiritual pe episcopul Ilarion, pe care nu întârziară de a-l instala în Biserica lor națională din Constantinopol. Ei mai declarară că nu vor relua legăturile cu patriarhia din Constantinopol, decât numai atunci când vor fi admise și satisfăcute toate pretențiunile lor și când li se va recunoaște dreptul de a-și constitui o ierarhie națională, independentă atât de scaunul papal dela Roma, cât și de cel patriarhal din Constantinopol. Patriarhul la acestea răspunse prin depunerea și excomunicarea lui Ilarion și Auxențiu, precum și a tuturor acelorora, cari fuseseră hirotoniți și instalați de acești doi episcopi. Această gravă hotărâre, luată într'un sinod, la care luaseră parte patriarhul Ioachim al II-lea, cei patru foști patriarhi din Constantinopol, titularii patriarhiilor din Alexandria, Antiohia și Ierusalim, precum și douăzeci și unul de mitropoliți și episcopi, departe de a liniști lucrurile, ea însăși și aprinse și mai rău focul și hotări pe Bulgari să nu cedeze cu nici un chip, la nici una din pretențiunile lor. Sinodul, de care e vorba, s'a ținut la 4 Februarie 1861. Cei din Constantinopol începură, însă, să se îngrijească și-si dădură socoteala că rezoluțiunea fusese drastică și luată cu multă grabă. Rana eră dintre acelea, care nu cereă cuțitul, ci tratamente calde și liniștitoare. Incepuse chiar să-i cuprindă teama de o înclinare și o mișcare spre Roma, fiindcă misionarii occidentali și începuseră să-și facă apariția, conform obiceiului lor. Pe de altă parte, Rusiei nu-i convenea deloc să aibă o parte din națiunea slavă trecută la catolicism,

care națiune se găseă tocmai într'un loc ce i-ar fi închis pe viitor pentru totdeauna drumul spre Constantinopol. Poarta însăși nu priviă cu ochi buni această mișcare religioasă, fiindcă îi eră frică să nu degenereze într'o revoluție. Toate acestea contribuiră ca să mai imblânzească pe cei din Constantinopol și să-i hotărască pentru dispozițiuni mai îngăduitoare, părăsind tot mai mult aroganța de până aci. La 9 Martie, 1861, patriarhul Ioachim al II-lea propuse Bulgarilor un aranjament al chestiunii, sprijinit pe 15 articole, redactate de însuși patriarhul. În aceste articole, se prevedeă, între altele, că de aci înainte membrii clerului bulgar vor fi aleși și instituiți mitropoliți și episcopi numai dintre cei de naționalitate bulgară, dar aceasta pentru mitropoliile și episcopiile curat bulgărești, că se va înființa pentru dânsii o școală superioară de teologie, că în toate școlile Bulgariei, limba slavonă să aibă precădere, că doi mitropoliți bulgari să facă parte din Sf. Sinod al patriarhiei din Constantinopol, toate slujbele să fie celebrate în limba slavonă în mitropoliile și episcopiile curat bulgărești, etc. La acest regulament în 15 articole, care nu satisfăcea mai deloc pe Bulgari, ei opuseră un altul în 8 articole, și în Martie 1861, însărcinară pe 28 de delegați, ca să-l înmâneze ministrului turc de rezort. Între altele ei propuneau ca în circumscripțiile bulgare să nu se numească decât mitropoliți și episcopi bulgari, că în circumscripțiile mixte, prelații să fie aleși de populațiune cu majoritatea voturilor, că raporturile cu patriarhia să nu privească decât afacerile pur religioase, că sinodul să fie compus de un număr egal de Bulgari și Greci, că un arhiepiscop bulgar, care își va avea reședința în Constantinopol, să servească de intermediar permanent între patriarhat și clerul bulgăresc, că, să se creeze pe viitor un consiliu în Capitală, care consiliu să fie jumătate compus din preoți și jumătate din laici, bineînțeles toți bul-

gari și cărui consiliu să i-se încredințeze gestiunea intereselor bulgare, sub înalta supraveghere a unui funcționar otoman, și în fine că unul din membrii acestui consiliu să fie recunoscut ca șef civil al națiunii, în relațiunile directe cu guvernul imperiului turcesc. Drept orice răspuns, cei din Constantinopol, cari păstrau încă și jurisdicțiunea civilă asupra tuturor ortodoxilor din imperiu, făcură tot posibilul ca să fie expulzați și internați în diferite orașe ale Asiei mici, cei trei conducători principali ai întregii mișcări, și anume: Ilarion, Auxențiu și Paisie din Filipopoli. Faptul se petrece în ziua de 11 Mai 1861. Poarta, care la început se arătase destul de severă față de cererile Bulgarilor, sfârșește prin a cere singură o înțelegere și, în 30 Iulie 1862, numește o comisiune compusă din șase bulgari și șase greci, cari să examineze și să-și dea părerea asupra celor opt articole, dar ea nu ajunge la nici un rezultat. Încăpățânare de o parte, ambiția dusă la extrem de alta, se pricepe ușor că rezultatul nu putea fi altul. Dar fiindcă nereușita se atribuiă mai mult ambițiunei patriarhului Ioachim al II-lea, care împinsese lucrurile prea departe, el fu depus la 21 Iulie 1863 și înlocuit, la 2 Octombrie acelaș an, cu Sofronie al III-lea. Negocierile fură reluate cu acest nou patriarh. Un congres, compus din episcopi greci și bulgari, se întrunî în ziua de 5 Martie 1864, ca să examineze întreaga chestiune, dar după o desbatere de patru luni, rezultatul fu și de data asta negativ. Acum Bulgarii se hotărăsc la un procedeu extrem: numai voesc să recunoască pe nici unul din membrii clerului trimis din Constantinopol și refuză de a mai plăti darile și taxele de până aci. Ce e mai mult, recurg și la expulzări. Așa în 1864, expulzează pe episcopul grec din Vidin, în 1865 pe cel din Rușciuc, în 1867 pe cel din Târnova și în 1868 pe cel din Monastir. Se înțelege ușor că din acest fapt au rezultat dezordine și mai mari, pentru astâm-

părul cărora Turcii fură siliți să aducă cerchezi turci din Caucaz, care în loc de a liniști lucrurile, prin sălbătăcia lor și prin jaful la care se dedeau agitară și mai mult populațiunea. Patriarhatul ceru Porții intervenția armată, ca să scoată pe Bulgari din biserici și să le dea în stăpânirea Grecilor. Dar Poarta nu voi să asculte, fiindcă se teme de o intervenție a Rusiei în favoarea Bulgarilor.

Pentru a remedia, însă, lucrul, Grecii depuseră și pe patriarhul Sofronie al III-lea, în 16 Decembrie 1866 și în 22 Februarie 1867, îl înlocuiră cu Grigore al VI, care se urcă pentru a doua oară pe scaunul patriarhal din Constantinopol. Acest patriarh, în August 1867, a trimis marelui vizir un nou proiect al împăcării chestiunii. De astă dată el consimția să se institue un mitropolit care să poarte numele sau titlu de exarh al întregii Bulgarii. Dar fiindcă autoritatea acestui exarh trebuia să fie restrânsă numai între Dunăre și Balcani deoparte și între Marea Neagră și Serbia de altăparte, Bulgarii refuzară să subscrie acest aranjament, fiindcă ei vedeau în el o cursă întinsă cu meșteșug, ca să recunoască în mod public și fățiș că nu există o chestiune bisericească decât în Bulgaria oficială. De altă parte, Turcii n'ar fi voit în ruptul capului să se institue un exarhat numai în Bulgaria propriu zisă, cu scaunul, după toate probabilitățile, în Târnova, fiindcă acest fapt ar fi adus aminte că odată a existat un imperiu bulgar și s'ar fi născut tendințe și dorințe în acest sens. O revoluție n'ar fi fost imposibilă și mijloacele de apărare ale unui întins imperiu, date fiind naționalitățile care-l compun, fiind insuficiente, de sigur că acest gând și această prevedere trebuia să preocupe deaproape pe Turci.

În luna Octombrie 1868, Poarta înaintează patriarhatului alte două proiecte, cu dorința expresă, ca să se adopte de amândouă părțile, fie unul fie cel-alt; ori, în definitiv, să se facă o combinațiune din ambele, dar care

să corespundă dorinței tuturor. După aceste proiecte, Bulgarii ar fi avut dreptul să aleagă și să instaleze câte un mitropolit în fiecare *vilaet* și câte un episcop în fiecare *sandgeac*, dar cu condițiunea ca acești episcopi să nu se stabilească cu nici un chip în orașele unde se aflau episcopi greci și să poarte titlurile reședințelor lor efective.

Grecii vor rămâne supuși șefului spiritual al naționalității lor și Bulgarii la al lor, afară de cazul când cineva ar cere altfel. Bulgarii vor avea un șef ecclisiastic și un sinod în Constantinopol; biserica lor va forma un corp pentru tot ceea ce privește alegerea șefilor și administrațiunea spirituală etc.

În fond cele două proiecte se asemănau cu cel propus de Grigorie al VI-lea, cu singura deosebire a unei clauze, care nu va împacă de loc pe Greci, ci din contră îi va irita și revoltă și mai mult. Această clauză era reședința șefului ecclisiastic bulgar în Constantinopol, alături de scaunul patriarhal. De altfel Bulgarii nici nu țineau în ruptul capului la acest lucru, ei, din contră, voiau ca reședința principală a șefului lor ecclisiastic să fie ori la Ohrida, ori în Târnova; dar Turcii nu doriau acest lucru, fiindcă atunci ar fi amintit Bulgarilor timpul unei Bulgarii independente și de aceea nu voiau să le dea un exarh care să-și aibă reședința în însăși inima Bulgariei. În consecință, la 28 Noembrie 1868, patriarhul și sinodul răspunseră că nu pot primi nici unul din cele două proiecte, de oarece sunt contrarii dogmelor, evangheliei și dreptului canonic, că numai un conciliu ecumenic ar putea să rezolve chestiunea bulgară și să hotărască creerea unei biserici locale și în sfârșit că, întru cât îi privește, ei merseseră până la ultimile limite ale dreptului lor; alte concesiuni numai pot face.

În timpul când informă poarta de această hotărîre, Grigore al VI-lea adresă o scrisoare enciclică tuturor capilor

bisericilor ortodoxe, consultându-i asupra oportunității unui sinod ecumenic. Ideea convocării unui asemenea conciliu fu bine primită de șefii bisericilor din Ierusalim, Antiohia, Cipru, Atena și România. Mitropolitul Belgradului s'a pronunțat în favoarea Bulgarilor. Biserica rusă, pentru motive politice, a respins ideea convocării unui sinod ecumenic. Propunerea lui Grigore al VI devine prin urmare irealizabilă și Bulgarii primiseră cu bucurie și consimțiseră ca cei șapte episcopi ai lor, împreună cu notabili să se intrunească în Constantinopol, pentru a discuta propunerile patriarhului. Față de aceste lucruri, Poarta încercă un aranjament direct între cele două părți, numind în 1869 o comisiune compusă din trei Greci și trei Bulgari. Rând pe rând această comisiune respine cele trei proiecte prezentate de marele vizir Ali pașa. Cu deosebire cele două părți nu puteau cădea de acord asupra a patru puncte, pe care le propunea Grigorie al VI, dar pe care le respingeau din răspuțeri Bulgarii și anume: reprezentarea Bulgarilor pe lângă Poartă de către Patriarh; numirea mitropoliților și episcopilor bulgari de către patriarhul grec; pomenirea numelui acestuia în toate rugăciunile săvârșite în bisericile bulgărești și în sfârșit cedarea din partea Bulgarilor a mai multor eparhii contestate și în deosebi cea din Filipopoli.

În rezumat, Grigorie al VI se hotărise să facă singur mai multe concesii, fără a consulta, însă, compatrioții săi în această privință. Consecința fu că la 30 Iunie 1869, când el anunță sinodului aceste concesii, se ivi un tumult ne mai pomenit și mai mulți membri își înaintară demisiunile. Dar conflictul continuă și în Bulgaria agitarea spiritelor crește din ce în ce.

Pentru a pune odată capăt acestei agitații neliniștitoare, mai ales că panslavismul din St.-Petersburg își avea ochii ațintiți asupra acestui conflict, guvernul turc se hotărî se

tranșeze definitiv chestiunea. La 28 Februarie 1870, într-o Sâmbătă seara, Ali pașa convocă la dânsul pe reprezentanții greci și bulgari și le înmână un firman, care purtă data zilei precedente. Iată principalele clauze ale acestui firman: «O jurisdicțiune specială formată cu titlul de exarhat, cuprinzând toate mitropoliile și episcopiile, notate într-o alăturată listă și care va putea fi schimbată de administrațiunea bulgară a tuturor afacerilor spirituale. Exarhul va avea de drept prezidenția canonică a sinodului bulgăresc, care se va întruni ori de câte ori exarhul va găsi cu cale. Exarhatul va fi administrat și condus după descripțiunile unui regulament, conform cu canoanele fundamentale ale Bisericii Ortodoxe și care va fi întocmit în așa chip, în cât să poată împiedică intervențiunea patriarhului ecumenic în afacerile clerului și a alegerii episcopilor și a exarhului. Liturghia bulgară va respecta canoanele și se va pomeni numele patriarhului în slujbele bisericesti».

Sezizat în mod oficial de dispozițiunile firmanului, care luau trei sau patru milioane de credincioși, Grigorie al VI îl declară anticanonic și un fel de atentat la privilegiile și imunitățile scaunului ecumenic. Insistă din nou asupra necesității convocării unui conciliu ecumenic, singura autoritate competente a emite o hotărâre valabilă și obligatorie pentru ambele părți în litigiu. Ali pașa nu se dete învins și replică printr'o scrisoare din 28 Martie, prin care justifică pe deantregul atitudinea guvernului său în această chestiune și arată că este inutil de a mai supune lucrul la noi deliberațiuni și că nu vede necesitatea convocării unui conciliu ecumenic.

Până aci autoritatea turcească mai fusese obligată de a recurge la forță, pentru a impune Bulgarilor pe mitropoliții și clerul grecesc, de care ei nu voiau să audă cu nici un preț. Această stare de lucruri durase foarte mult și Poarta numai putea să se pue deacurmezișul față cu

principiile de înaltă protecțiune, pe care le datoră tuturor supușilor săi. La această scrisoare, Grigorie al VI răspunse printr'o protestare, în care arată că nu poate accepta cu nici un chip expresiunea: *Biserica Bulgară*, întru cât n'a fost recunoscută pe baze canonice și dogmatice. Mai protestă contra intervențiunei puterii civile, necompetentă în materie religioasă; contra recunoașterei unei a doua Biserici ortodoxe în Turcia europeană, în care toți credincioșii ortodoxi trebuie să depindă numai de scaunul patriarhal de Constantinopol; apoi, după ce refuză de a primi o soluțiune contrară cu drepturile și privilegiile Bisericii patriarhale, el insistă din nou asupra convocării unui conciliu ecumenic, rugând cu insistență guvernul imperial de a investi această cerere a sa cu autoritatea oficială civilă. Poarta nesocotind cu totul această dorință, patriarhul, printr'o hotărâre energetică care-i face cinste, își dădă dimisiunea în mod demn, la 22 Iunie 1870. Este locul, cred, a remarcă tăria de caracter și desbrăcarea lui Grigorie al VI de orice ambițiune și interes personal și a-l pune în adevărata lumină ce i se cuvine: lumina demnității adevăratului ierarh, care, suit pe înaltul scaun, n'a întârziat un moment de a apăra cu toată bărbăția drepturile scaunului său și care, atunci când a crezut că lupta sa este sterilă și că poate va fi un altul care să ducă războiul mai departe cu mai mult succes, n'a ezitat un moment de a se desbrăca de demnitatea de general și a trece în rândurile soldaților.

Acestea sunt caracterele și firele care trag urme adânci în omenire, care rămân și despre care se poate vorbi cu respect și cu frumoasă aducere aminte.

Sub Antim al VI, succesorul lui Grigorie, a cărui alegere se făcuse la 17 Septembrie 1870, noui încercări s'au făcut pentru o apropiere directă între cele două părți în divergență, dar toate au fost fără nici un succes. Această

stare de lucruri s'ar mai fi putut prelungi încă mult timp, dacă n'ar fi intervenit un incident sau un fapt care să puie, cum s'ar zice, foc peste praful de pușcă. În ziua de Bobotează, 6 Ianuarie 1872, trei episcopi bulgari, împinși de conașionalii lor, se hotărâră să slujească în mod pontifical în bisericile lor din Galata, cu toată opunerea patriarhului grec. Câteva zile mai în urmă, după cererea patriarhului, cei trei episcopi fură exilați la Ișmidt și Poarta interzise slujbele în Biserica bulgară din Constantinopol, pe când patriarhul excomunică din sânul Bisericii Ortodoxe rând pe rând și pe nume pe culpabili.

Dar această isbândă a Grecilor nu dură decât o săptămână. Revoltele, provocate de Bulgari, forțară pe Turci ca să aducă la Constantinopol aproape în triumf pe cei trei exilați. Ei fură aduși pe o corabie de război și Poarta somă pe patriarh, ca să execute firmanul din 11 Martie 1870, în 24 de ore. Sinodul grecesc întrunit răspunse prin propuneri inacceptabile, la care marele Vizir ripostă imediat în termenii următori: «Convins că patriarhatul face tot ceea ce poate, ca să aducă o separațiune între poporul grec și poporul bulgar, firmanul imperial a fost pus în execuțiune și exarhatul bulgar a fost definitiv hotărât și stabilit. Toată răspunderea cade asupra patriarhatului, care a împins lucrurile așa de departe».

Adunarea națională bulgară fu convocată de urgență, ca să aleagă pe exarh și dela primul scrutin majoritatea voturilor a întrunit-o Ilarion, acela care eră începătorul și sufletul mișcării pentru independența religioasă a Bulgarilor, dar cum acesta fusese anume excomunicat, pentru a nu compromite mersul lucrurilor în bine, el își dădă demisiunea în 28 Februarie și se alese în locul său Antim, episcopul din Vidin. Ca urmare a acestei alegeri, patriarhul Antim al VI informă pe marele vizir că el nu poate recunoaște alegerea exarhului și că, întru cât îl privește

pe el personal, orice act de asemenea natură îl va considera ca anticanonice și ilegal și că își rezervă dreptul să se folosească de măsurile ecleziastice dictate în asemenea situațiuni. Poarta se mulțumi cu publicarea unei iradele, prin care se sancționează alegerea exarhului Antim. Acesta nu întârzie de a se duce la Constantinopol, unde fu primit ca un învingător. Fu admis imediat în audiența de sultan, dar încercă în trei rânduri în zadar să obțină o întrevvedere cu patriarhul Antim al VI. La 16 Aprilie 1872, el ceru patriarhului autorizațiunea de a sluji în ziua Paștilor, care cădea chiar atunci, dar nu primi nici un răspuns. Față cu toate acestea, lucrurile nu se prezentau tocmai așa ușor, de aceea își propuse ca să numai officieze nici o slujbă bisericească, fapt care dură până în ziua de 23 Mai 1872. Atunci se sărbătoreau Metodiu și Ciril și exarhul se hotărî să slujească în această zi și la sfârșitul slujbei dădu cetire unui act, prin care se proclamă autonomia religioasă a Bulgarilor.

Prin acest act, separațiunea ierarhică eră definitiv declarată. Patriarhatul, față de acest act, dădu răgaz bulgarilor de treizeci zile, ca să se întoarcă în sânul Bisericii mame și apoi convocă un conciliu. Acest conciliu fu ținut în biserica sf. Gheorghe din Constantinopol, în anul 1872. La el luară parte patriarhul Constantinopolului Antim al VI, trei din predecesorii săi, Sofronie, patriarhul Alexandriei, Ieroteiu, patriarhul Antiohiei, Sofronie, arhiepiscopul Ciprului și înșfârșit 25 de mitropoliți sau episcopi ai patriarhatului ecumenic. Ciril, patriarhul Ierusalimului, care se află la Constantinopol, refuză să se prezinte la conciliu și să grăbi să plece spre Palestina. Mai mult încă, patriarhia a neglijat să invite Biserica Română, Sârbă și Muntenegreană, precum și bisericile autocefale din St.-Petersburg, din Atena, din Carloviț, din Sibiu și Cernăuți.

Conciliu avu trei ședințe oficiale, 10, 24 și 28 Septembrie 1872, în care se pronunță excomunierea Bulgarilor

și să-i declare ca schismatici. Aceste hotărâri n'au fost recunoscute de celelalte biserici antocefale. Afară de Biserica din Atena, care era direct interesată, întru cât trebuia să urmeze pe compatrioții săi; celelalte s'au tăcură s'au răspunseră printr'un refuz categoric. În acest chip, ceea ce Grecii distruseră în 1393 și 1767 cu ajutorul Turcilor, adică patriarhatele și exarhatele din Ohrida și Târnova, cu ajutorul acelorași Turci, se înființă în 1870. Să urmărim acum perioada contemporană.

B. Mangăru.

Copie după adresele cu NNo. 632 și 633 din 12 Februarie 1914, trimise de Sfânta Mitropolie a Ungro-Vlahiei D-nilor Miniștri: al Cultelor și de Interne.

Domnule Ministru,

Intocmirile Sfintei noastre Biserici Creștine Ortodoxe de Răsărit, cu toate practicile ei de veacuri, au servit de pavyăz neînvinsă de vrăjmașii neamului.

Una din aceste practice cu urmări de virtute creștinească, este și ținerea cu sfințenie a timpului Sfântului și Marelui Post al Păreseimilor, în care tot creștinul trebuie să se adâncească în meditățile unei vieți morale și conforme cu cerințele legii creștine. Această practică a fost respectată cu multă sfințenie în tot trecutul vieții popoului Român ca o sfântă datorie religioasă și mântuitoare și ca un timp de reculegere sufletească.

Dela o vreme însă moravurile sociale tind la schimbări ce par a aduce abateri delă datoriile creștine și delă vechile practice religioase. Pentru înlăturarea acestor tendințe, Sf. noastră Biserică, stând neclintită la postul ei de veghetoare neadormită și îndemnătoare a fiilor ei credincioși, atrage luarea aminte a acestora, ca ei să res-

pecte și să păzească întocmirile sfinte ce sunt statornice pentru binele și fericirea lor.

De aceea și acum, ca și în trecut, Noi ca cel dintâ Părinte sufletesc al iubiților noștri fii duhovnicești și în legătură cu cele de mai sus, dorim ca cel puțin săptămâna I-a și cea din urmă a Sfântului și Marelui Post, să se respecte de către creștini cu *incetarea oricăror spectacole publice și sgomotoase*, așa cum s'a practicat întotdeauna, până anul trecut, când s'a întocmit ultimul «*Regulament pentru aplicarea legii de organizare și administrare a Teatrelor*» și la a cărui întocmire Noi n'am fost consultați și nici n'a mai fost timp de a Ne da părerea asupra dispozițiunilor cuprinse într'insul cu privire la zilele de post fixate în el,—întru cât am fost surprinși de aplicarea lui deodată.

Asupra acestui Regulament la mijlocirea făcută de către Noi ca de obicei pentru respectarea Postului Mare, s'a ivit o polemică în public, în urmarea căreia s'a introdus o mică ameliorare prin introducerea încă a unei zile ce trebuie respectată și anume *Joia Mare*, ceea ce însă nu este de ajuns spre satisfacerea religioasă a opiniei publice a credincioșilor. De aceea, conform cu cele urmate în toți anii, Noi dispunând publicarea măsurilor luate pentru Post, Vă rugăm, D-le Ministru, să binevoiți a dispune să se ia cuvenitele măsuri pentru oprirea și respectarea săptămânii I-a și a celei de pe urmă a Sfântului și Marelui Post, oprindu-se în același timp toate spectacolele publice ca: balurile, circurile, teatrele, cinematografele și tot felul de petreceri.

Totodată vă rugăm, să binevoiți a dispune și modificarea Regulamentului teatrelor, introducându se respectarea completă a timpului din prima și ultima săptămână a Postului Mare, creștinii pioși având nevoie de a frecventă Bisericile și ași face toate datoriile creștinești etc.

Primiți, vă rugăm, D-le Ministru, încredințarea osebitei noastre considerațiuni și Arhiereașca binecuvântare.

† *Konon Mitropolit Primat.*

Director *Dr. D. Boroianu.*

Domnule Ministru,

Marea chestiune a colosalei lipse de preoți și mai cu seamă în eparhiile ale căror seminare s'au desființat cu greșală, de mai multe ori a venit înaintea sfântului Sinod, iar mai cu seamă în sesiunea din urmă a anului 1913 și s'a constatat oficial că: sunt aproape 3000 de parohii cu totul lipsite de preoți, la care constatare și discuție a luat parte și Onor. Domn Ministru de Culte și când s'a hotărât ca toți absolvenții seminarelor și ai Facultății de Teologie, cari au îmbrățișat sau vor îmbrățișa alte cariere decât Preoția, să fie urmăriți.

Noi, apoi, nelncetat primim numeroase stăruințe pentru lipsa de preoți chiar și din eparhiile unde sunt seminare, osebbit de acelea care n'au seminare, și unde au ajuns ca să-și bată joc de religie mirenii simulând cazul de împărțășire a copiilor și a oamenilor, precum ni se raportă despre un învățător anume Gr. Perianu din satul Costești județul Tutova, care a împărțășit el singur vre-o 200 copii — școlari ai săi — reclamat acum de părinți.

Cazurile acestea grave înmulțindu-se și reclamele sporind precum este și în cazul de față, Noi față cu gravitatea acestui caz denunțat prin alăturata petiție înregistrată la No a locuitorilor din Vultureni județul Tecuciu, pe care o înaintăm domniei voastre în original, și din care se constată în deajuns lipsa de preoți, avem onoare a Vă ruga să binevoșiți a dispune a se lua urgente măsuri:

- 1). De a se reînființa seminariile desființate.
- 2). De a se urmări toți absolvenții seminariilor din Iași și București, ca și acei ai Facultății de Teologie, dintre cari mulți s'au înscris la școalele militare, iar alții la Facultatea de Drept, sau au îmbrățișat alte cariere.
- 3). De a se urmări pe cale administrativă și judiciară neprimindu-se în funcțiuni publice numeroșii absolvenți—vechi și noi—ai Seminarelor și ai Facultății de Teologie, să se facă de urgență diaconi și preoți, sau să fie constrânși a restitui Statului toate cheltuelile făcute cu ei prin școalele bisericești înșelând țara și pe Dumnezeu, excepându-se toți profesorii intrați în învățământul religios.

Dacă nu se iau aceste măsuri, D-le Ministru, se aduc prejudeții ireparabile Religiei Țării în care navălesc tot soiul de străini sectanți ca Adventiști etc. și cari încearcă

390 OFICIALE

a lovi în religiune, pe când cei crescuți cu bani din sudoarea țaranului fug de a-i veni în ajutor, așa că toți acești săteni blajini duc cea mai mare lipsă de preoți, și gura mângâere în nevoile vieții lor.

Primiți, vă rugăm, D-le Ministru, încredințarea osebitei Noastre considerațiuni și Arhierasca binecuvântare.

Konon Mitropolitul Primat.

Director, Dr. D. Boroianu.

Copie după adresa cu No. 610 din 12 Februarie 1914 și 611 din aceeași zi trimise de Sf. Mitropolie a Ungro-Vlahiei către D-nii Miniștri: de Culte și de Interne.

Domnule Ministru,

Avem onoare a înaintă Domniei Voastre pe lângă aceasta, o copie după denunțarea ce Ni se face, că, la Cinematograful «Clasic» din Bulevardul Elisabeta No. 14 din Capitală, pe pânză ce servește în multe cazuri la demoralizarea tineretului prin filme ce reprezintă perversitatea, banditismul, crima, desfrâul etc.—s'a început de Luni 10 Februarie a. c. a se reprezenta filmul: Nașterea, Viața, Minunile, patimile, Răstignirea, Învierea și Înălțarea la cer a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, iar prin aceasta se aduce o jignire dureroasă oricărui drept credincios creștin, prin modul cum sunt materializate aceste sfinte icoane,—câci, cum Ni se afirmă,—se aud chiar râsete și glume în sală, socotindu-se acestea ca distracție publică, tocmai ceea ce avem noi mai sfânt în religiunea noastră.

Pentru aceste motive, Noi, fiind mâhnit, că prin asemenea reprezentări, se rănește adânc simțământul religios în inimile dreptcredincioșilor noștri, făcându-se distracție din viața intemeietorului Sfintei noastre Biserici, Vă rugăm calduros, spre a binevoi să luați măsurile cuvenite, ca să se oprească specularea și ridicularizarea actelor și credințelor noastre religioase. Iar despre rezultatul adresei Noastre, să Ne împărtășiți cu binevoitorul D-voastră răspuns.

Primiți, Vă rugăm, D-le Ministru, încredințarea osebitei Noastre considerațiuni și Arhierasca binecuvântare.

† *Konon Mitropolitul Primat.*

Director Dr. D. Boroianu.

Chestiunea jurământului și datoria preotului față de martorii de meserie.

Combaterea jurământului fals

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXVII, No. 10).

Din toate acestea rezultă, că jurământul este permis de religioasă creștină ori de câte ori este cerut de autoritate sau reclamat de alte împrejurări importante. Pentru aceea este tot atât de greșită părerea acelor cari văd în cuvintele Mântuitorului din predica de pe munte o interdicere categorică și absolută a jurământului în genere, pe cât de îndreptățită pare în același timp interpretarea altor exegeți, cari susțin, că Mântuitorul Hristos prin cuvintele de mai sus ia pozițiune mai ales contra jurământului privat, a încredințărilor date în chipul jurământului, a blestemelor și așa mai departe, cum Mântuitorul arată, atât aci, cât și cuvântarea păstrată în cap. 23, vers. 16—22 dela evanghelistul Mateiu, cum că și prin aceste jurăminte se profanează numele lui Dumnezeu, deși numai indirect. Așa el zice în locul aci arătat: «Vai vouă, povățuitori orbi, cari ziceți: Dacă cineva se jură pe templu, aceasta nu este nimic; iar cel ce se jură pe aurul templului, este dator (să-și țină jurământul), Nebunilor și orbilor! Căci ce este mai mare? Aurul sau templul, care sfințește aurul?»

scopul său el este «sfârșitul a toată cearta», precum și arată și sfântul apostol Pavel în epistola sa către Efeseni cap. VI, v. 16.

Acesta este senzul adevărat al cuvintelor de mai sus pe care Mântuitorul Hristos le rostește în predica sa de pe munte, și tot în acest senz trebuiesc interpretate și cuvintele sfântului apostol Iacob coprinse în epistola sa cap. V, v. 12, unde cetim: «Iar mai înainte de toate, frații mei, să nu vă jurați, nici pe cer, nici pe pământ, nici cu vre-un alt jurământ; ci să fie cuvântul vostru da, da; nu, nu, pentru ca să nu fiți osândiți». Ca și Mântuitorul Hristos în predica sa de pe munte, așa și sfântul apostol Iacob în această epistolă nu interzice în general și în mod absolut orice jurământ, ci numai pe cel depus cu ușurință în viața privată. Că nu interzice jurământul înaintea judecății, se vede lămurit din faptul, că vorbește numai de jurământul pe cer, pe pământ ș. a. m. d., de care se faceă întrebuintă numai în viața privată și niciodată înaintea judecății, când se jură numai pe Dumnezeu (Levitic, cap. 19 v. 12; Deuteronom cap. VI, v. 13).

Cu toate acestea însă istoria bisericească ne arată, că unele secte mai vechi și altele mai noi au contestat permisiunea jurământului, provocându-se la aceste două texte scripturistice, singurele, care ar opri la prima vedere întrebuintărea jurământului. Așa sunt dintre cele mai vechi: Esenii riguroși, cari nu jurau decât numai odată și anume la intrarea lor în acea sectă (Jos. Bel. Jud. 2, 8, 7). Chiar Irod cel Mare, care le eră foarte favorabil, îi dispensă de jurământul de credință (Ioseph, Bell. Jud. 2, 8, 6, 7; Antiquitates 15, 10, 4), respectându-le credința lor religioasă. Apoi mai erau contra jurământului Pelagianii și Mesalianii cum și sectele evului mediu, care pretindeau, că restabilesc creștinismul în curăția sa dela început, ca de pildă Catarii, Albingensii Valdensii și altele, apoi Vicelii ca

adeptii săi, iar între sectele protestante Anabapțiștii, Mennonii, Quakerii, Herrhuterienii și în fine lanseniștii cari își întindeau scrupulozitatea lor prefăcută și asupra jurământului. Toți aceștia se provoacă la ambele texte citate și interpretate de noi mai sus și anume: Matei 5, 33 și urm. și Iacob 5, 12. Din cele arătate de noi mai sus însă se vede destul de clar, că aceste texte nu pot cuprinde o interdicere absolută a jurământului, ci sau opresc a jură pe altcineva decât pe numele lui Dumnezeu, sau opresc jurământul zadarnic, fals și nedrept, sau în fine sunt îndreptate împotriva jurământului, dar numai întru atâta, întru cât este mai desăvârșit cel care nu jură de loc, dar vorbește întotdeauna adevărul, ca și cum l-ar spune sub prestare de jurământ.

În acest din urmă senz interpretează cuvintele Mântuitorului Hristos și câțiva dintre părinții și scriitorii bisericești, cum sunt mai ales Iustin Martirul și Filosoful, Lactanțiu, Atanasie, Vasilie cel mare și în deosebi sfântul Ioan Hrisostom. În omilia 15 la cartea Facerii, zice acesta din urmă: «Nimeni să nu zică: eu jur într'o cauză dreaptă; nu este permis a jură, nici într'o cauză dreaptă, nici în una nedreaptă», iar același, care îi arată jurământul ca o necesitate absolută în unele cazuri, îi opune Hrisostom: «Unde este vorba de călcarea unei legi, nu se poate vorbi de o necesitate; există numai o necesitate, anume de a nu defăima pe Dumnezeu» (despre statui 5, 7; comp. și 7 în. și 9, 5)¹⁾. Mai bine pare a se exprima în această privință un contemporan al sfântului Ioan Hrisostom, anume Hromatius, episcop de Aquileia, în una din cele 18 omilii ale sale la evanghelia lui Matei, când zice: Prin harul învâțaturii evangelice legea dată prin Moise a primit o perfecțiune. În lege este poruncit, ca să nu juri fals; în evan-

¹⁾ Ambele texte citate după G. Rauschen, Patrologie, Freib. im Br., 1910, p. 143.

ghelie însă să nu juri nicidecum. Deci nu ni se cere nouă nicidecum să jurăm. Căci la ce are nevoie cineva dintre noi să jure, când a minți în genere nu ne este permis nouă, ale căror cuvinte trebuie să fie întotdeauna așa de adevărate, așa de sigure, încât să poată fi socotite drept un jurământ? Și pentru aceasta ne interzice nouă Domnul nu numai de a jură fals, ci și numai de a jură, ca să nu părem, că spunem adevărul numai atunci, când jurăm; ca să nu socotim cumvă, că acelora, cărora li s'a dat porunca, ca să fie adevărați în orice vorbă, le-ar fi permis să mintă fără jurământ. Căci cauza jurământului este aceea, că ori și cine jură, jură cu scopul de a spune ceea ce este adevărat. Și pentru aceasta vrea Domnul, ca să nu fie nici o deosebire între un jurământ și între cuvântul nostru, pentru că precum la jurământ nu poate avea loc nici o perfidie, așa și în vorbele noastre nu poate fi nici o minciună, de oarece amândouă, atât jurământul fals, cât și minciuna se pedepsesc cu pedeapsa osândirei dumnezeiești, întrucât zice scriptura: «Gura, care minte, ucide sufletul» (Înțelepciunea lui Solomon 1, 11) Tract. 10, cap. II¹⁾. Iar fericitul Augustin în epistola sa către Publicola (No. 154) se exprimă: «Pentru aceasta se zice să nu juri, nu pentru că jurământul în sine este un păcat, ci pentru că acela, care are obiceiul de a jură, ușor poate cădea în jurământ fals²⁾». Dar dacă părerile părinților bisericești sunt într-o câtvă cam aspre în ce privește permisiunea jurământului în genere, aceasta se datorește pe deoparte idealului de perfecțiune, pe care susțineau, că trebuie să-l ajungă creștinul sau cel puțin să-l urmărească, iar pe de altă parte poate și faptului, că pe timpul lor erau în uz di-

¹⁾ Citat după Dr. Joseph Nischl, Lehrbuch der Patrologie und Patristik, Mainz, 1883, vol. II, pag. 487.

²⁾ Citat după Ioh. Michael Hauber, Vollständiges Lexicon für Prediger und Katecheten, ed. 5, vol. II, pag. 397.

ferite formule de jurământ, în care se coprindeau adeseori ideii idolatre ¹⁾. De aci se explică zelul lor neobosit de a arăta starea morală a aceluia care nu jură nicidecum, ca mai superioară decât a aceluia, care e prea ușor dispus spre jurământ.

Reflectând la acest zel al lor și la idealul de perfecțiune pe care-l puneau ei înaintea creștinilor din timpul lor, îmi pare cu atât mai serioasă și mai indispensabilă datoria noastră a preoților de azi, cari avem^e de luptat nu numai contra aceloră, cari sunt prea dispuși spre jurământ, ci mai ales contra aceloră, cari jură strâmb, făcându și o meserie din profanarea acestui act sfânt, nedreptățind pururea pe Dumnezeu și adesea chiar pe semenii lor.

De altfel spre consolarea noastră — da a poate fi socotită ca o consolare aceasta — înmulțirea jurămintelor strâmbe se observă în timpul de față nu numai la noi, Românii, ci și la alte popoare, a căror cultură și civilizație este incontestabil cu mult superioară nouă, cum sunt de pildă Francezii și chiar Germanii. De aceea are tot dreptul moralistul german Anton Koch, profesor la universitatea din Tubingen, când zice: «Se observă cu multă întristare, că jurămintele strâmbe judiciare se înmulțesc în unele provincii în mod surprinzător. Faptul acesta provine fără îndoială dela necredința, ce se întinde din ce în ce na mult, și dela frivolitatea religioasă-morală, dar este în mod evident în strânsă legătură și cu întrebuițarea adeseori superfluă a jurământului judiciar și mai ales cu modul de multe ori frivol al prestării lui.

Acest abuz al instanțelor judiciare are să l înlătore pe-
terea legislativă a statului, iar a înrâuri asupra conștiin-
țelor este misiunea bisericii ²⁾».

¹⁾ Vezi Kreuzawald in Wetzer und Welte's Kirchenlexikon, ed. 2, vol. IV, 257—258.

²⁾ A. Koch, op. cit pag. 397. Cuvintele de mai sus ale lui Koch sunt aproape o reproducere fidelă a celor scrise de Permaneder

Misiunea și datoria noastră deci ca reprezentanți ai bisericii și păstori sufletești ai turmei încredințate nouă spre conducere pe calea mântuirii cu privire la martorii de meserie și chiar către toți enoriașii noștrii, dintre care unii jură câteodată strâmb, chiar fără a fi martori de meserie, ar constă după mine în următoarele:

Să le explicăm ori de câte ori ni se prezintă ocaziune, dar mai ales prin predici în biserică și cuvântări la diferite ocaziuni solemne, cum sunt de pildă ședințele cercurilor culturale, ce este jurământul, în ce condițiuni este el permis; să le arătăm, că pe cât de importantă și puternică este invocarea lui Dumnezeu ca martor, tot pe atât de mare este și păcatul, pe care-l săvârșesc accia, cari jură strâmb sau își calcă jurământul. Căci dacă jurământul în genere, după cum arată proorocul Ieremia (4, 2) nu poate fi depus decât numai pentru o cauză adevărată, dreaptă și importantă, dacă chiar jurământul zadarnic este interzis de Mântuitorul Hristos, dacă «gura, care minte, ucide sufletul», după cum se exprimă înțeleptul Solomon (1, 11), cu cât mai ucigătoare de suflet trebuie să fie obrăznicia aceluia, care nu numai, că el însuși spune o minciună, dar chiamă cu nerușinare ca martor al mărturiei sale mincinoase, nu pe un om, adeseori mincinos ca și dânsul, ci chiar pe Dumnezeu însuși, izvorul adevărului și al dreptății. Nu este oare îngrozitoare nedreptatea, ce i se face lui Dumnezeu prin aceasta? Se știe bine, că aceea ce se mărturisește este o simplă născocire, și cu toate acestea se invoacă ca martor al acesteia chiar Dumnezeu, care este adevărul însuși. Să nu creadă însă cinevă, că poate înșelă pe Dumnezeu ca și pe oa-

încă din anul 1893 în *Wetzer und Welte's Kirchenlexikon*, ed. 2. vol. 8, art. *Meineid*, col. 1187, ceea ce ne arată că și după 17 ani lucrurile stau și acolo tot rău. Vezi și A. Kronseder, *Wie kann man der wachsenden Häufigkeit des Meineids entgegenwirken?* în *Theologisch-praktische Monatschrift*, Passau, 1901, pag. 190

meni, căci nu în zadar cercetează inima și răunchii, după cum zice Scriptura. Cel care jură strâmb neagă — deși în mod indirect — existența sau cel puțin atotștiința și dreptatea lui Dumnezeu. Dar aceasta nu este altceva decât o defăimare a lui Dumnezeu, despre care zice fericitul Augustin: «Cei cari defăimă numele lui Dumnezeu, care este în cer, săvârșesc un păcat mai mare decât aceia, cari l-au răstignit odinioară, când eră pe pământ», iar în alt loc se exprimă: «Cine îndeamnă pe un om să jure și știe că va jură fals, face mai rău decât un ucigător. Căci ucigătorul omoară corpul, iar acela sufletul; ba încă două suflete: sufletul aceluia, pe care-l îndeamnă să jure și sufletul său» (Sermones, 308, citat iarăși după Hauber, op. cit. pag. 397 și 398).

Dar jurământul fals este un mare păcat nu numai față de Dumnezeu, dar chiar față de semenii noștrii și anume prin paguba, ce le-o aduce și care în unele cazuri este ireparabilă. Se mai poate redă cuivă viața, cinstea și chiar averea pierdută în urma unui jurământ strâmb? Unei inimi sentimentale și pioase li vine greu chiar atunci, când potrivit legii trebuie să depună o mărturie adevărată contra aproapelui său. Cât de crud deci este omul acela, care pentru un câștig material, sau din invidie ori răzbu-nare contra aproapelui său, mărturisește lucruri care nu sunt adevărate și pentru care de cele mai multe ori acesta poate să-și piardă averea, cinstea și chiar viața! Gândiască-se cineva numai la numărul celor, cari au fost vic-timele mărturiilor mincinoase în timpul marelui revoluțiuni franceze și chiar în timpul tristelor evenimente din 1907!

Pentru aceste motive chiar statul, care are datoria de a îngriji de bunul mers al cetățenilor săi, a pedepsit în-totdeauna jurământul strâmb. Așa dreptul roman prevedea ca pedeapsă pentru jurământul fals îndepărtarea din fun-ctiune (l. 17, Cod. 12, 1), dacă cel ce jură eră slujbaş

public, și infamia (l. 41, Cod. 2, 4), ba chiar și pedeapsa
cu moarte, dacă el ar fi adus după sine moartea necesară
ritată a cuivă (fr. 1, § 1, Dig. 48, 8). Codicele Carolin
(Codex Carolinus) pedepsiă această crimă cu infamia și
tăierea degetului arătător și mijlociu al jurătorului strâmb
și dacă pe baza acestui jurământ strâmb ar fi fost pe-
depsit cineva ca un criminal, prevede pentru acest caz
pedeapsa talionului (poena talionis, C. C. C. a. 1532, art.
107). Deasemenea legiuirile mai noi pedepsesc crima ju-
rământului strâmb aproape pretutindeni cu defăimare pu-
blică și închisoare pe un timp mai lung sau mai scurt după
împrejurări (vezi Permaneder, l. c.).

Ca pedeapsă bisericească, sfântul Vasilie cel Mare pre-
vede pentru jurătorul strâmb excluderea dela sfânta im-
părtașire pe timp de zece ani, iar dacă a fost silit să
jure, fără voea lui, atunci să poată fi primit și după șase
ani (vezi can. 64 și 82 în epistola canonică adresată lui
Anfilochie). În pravila lui Mateiu Basarab, cap. 292 rele-
rator la jurământ, se zice între altele: «Cine va jură pre
Dumnezeu strâmb, acela să nu gândiască, că-l va uită.
De jurământ să fugi, măcar de vei aveă să juri și drept.
Cine se jură strâmb, de Dumnezeu se leapădă» (edițiunea
lui Ioan M. Bujoreanu, București, 1884, pag. 174).

Ca încheiere folositoare din punct de vedere practic și
ca normă de orientare în viața de toate zilele pentru ori-
ce creștin putem împrumută cuvintele fericitului Augustin,
care zice; «De jurământ să te ferești pe cât poți.... Nu
pentru că este păcat a jură drept, ci pentru că este un
păcat foarte greu jurământul fals, în care cade mai re-
pede cel care are obiceiul de a jură» (Epist. 157 (al. 89)
c. 5, n. 40; Migne, Patrologia latina, tom. 33, col. 693).

A convinge pe enoriașii noștri despre adevărul acesta
și a-i face să-l urmeze și în ocaziunile, ce li se prezintă,
este una din cele mai importante datorii pastorale ale

noastre, ale preoților de azi, iar împlinirea acestei datorii va contribui mult la realizarea armoniei sociale și a dragostei frățești între oameni ¹⁾).

Econ. M. Pâslaru

Paroh în Urzica-Romanați.

Societatea Clerului Român „Ajutorul” din București.

I.

Duminică 23 Februarie c. ora 3 p. m., Societatea Clerului Român «Ajutorul» și-a serbat aniversarea de 37 ani, în localul său din Bulevardul «Pache Protopopescu». Au azistat numeroși preoți și mulți domni și doamne, dintre care aproape toate doamnele din comitetul Societății femeilor ortodoxe române. Erau de față I. P. S. Mitropolit Primat, P. S. Arhiepiscopul Valerian și d-nul Duca, ministrul Cultelor și Instrucțiunii.

Serbarea a fost deschisă de P. C. Econom stavrofor C. Dumitrescu, președintele activ al Societății și paroh al bisericii Icoana. S'a cântat mai întâi de corul preoțesc, format din membrii societății frumoasa și duiosa bucată: «Din inimi umilite.»

După aceea Păr. președinte Dumitrescu a ținut o cuvântare festivă, pe care o publicăm aici.

Iată ce a spus P. C. Sa:

¹⁾ În afară de operele citate mai sus compară și următoarele: I. B. Wirt^hmüller, Die moralische Tugend der Religion, Freiburg im Breisgau, 1881 pag. 380 și urm. F. A. Göpfert, Der Eid Mainz, 1883. R. Hirzel, Der Eid, Leipzig, 1902.

*Inalt Prea Sfinșite Stăpâne,
Domnule Ministru,
Domnilor Membri de onoare,
Prea onorați confrați, Domnilor și Doamnelor,*

În anul de înălțare și mărire a Patrii și neamului Românesc, la 1877, când atâtea nădejdi făurite în vreme s'au îndeplinit, când atâtea idealuri visate s'au realizat, tot atunci a fost dat timpului să se nască societatea clerului român «Ajutorul». În trecut ea a trecut prin faze grele și formațiunea sa, comune de altminteri tuturor idealurilor, cari s'au împotrivit la a sa înjghebare. Ca printr-o minune Dumnezeiască înfăptuirea idealului preoșimii i-a fost dat să-și vadă realitatea în acelaș an cu ivirea unei noi aurore ce apăruse neamului nostru; atunci când Curcanul schimbase la Balcani porecla în renume. Cum în luna Februarie a anului 1877 s'a ales primul comitet al societății din al cărui membrii supraviețuiesc 3, și cum din 79 membri fondatori mai supraviețuiesc abea 14, comitetul s'a gândit și a hotărît să facă acum prima aniversară a fondării sale, până când mai are în sânul societății pe 14 fericiți din membrii fondatori. Ideia i-a fost impusă de un fapt caracteristic: Cu ocazia distribuirii ajutoarelor lunare s'au perindat pe dinaintea sa văduve a căror soți contribuiseră cu mize de 1, 2, 3 ani ba, unii cu unul sau două trimestre cât au trăit, iar ele primesc până azi ajutoare anuale de câte 180 lei care în decursul timpului se ridică la mulțime de lei, în schimbul unei cotizații care adesea s'a ridicat la minima cifră de 3 sau 6 lei. Binefacerea e evidentă și recunoștința ce adesea se manifestă prin lacrimi, e tributul ce se aduce inițiatorilor și fondatorilor societății. În această situație se impuneă credem, o solemnitate prin care societatea să-și manifesteze tributul său de recunoștință fericiților supraviețuitori din membrii fondatori a căror nume ne credem datori a le enumera: Preotul Vasile Constantinescu, fost președinte în anii 1888—1889; G. Floru, fost președinte în 1890; Pr. C. Bidoianu în 1907; Pr. Cristache Popovici; Pr. C. Florea; Pr. C. Stănescu; Pr. D. Ioneanu; Pr. G. Rădulescu; Pr. I. Constan-

tinescu bis. sf. Ilie Rahova; Pr. I. Niculescu bis. sf. Ionică (Piața); Pr. Ilie Ionescu; Pr. M. Rădulescu; Pr. Radu Marinescu și Pr. Ștefan Călinescu fost Protoiereu al Capitalii și actual președinte al Consistoriului sf. Mitropolii.

*Inalt Prea Sfințite Stațâne,
Domnilor Membri de onoare,
Prea cucernici Părinți și
Onorabili Domni și Doamne,*

Acum 37 ani, tot în această lună Februarie, societatea noastră a Clerului Român «Ajutorul» și-a luat ființa prin alegerea primului comitet al său, alegere ce a avut loc în ziua de 27 Februarie, zi, care în acel an cădea în Marțea din săptămâna brânzii.

Nu e timpul a expune aci nici peripețiile, nici greutățile mari prin care a trecut această societate până la înjghebarea ei. În treacăt pot spune însă, că încercările s'au început încă de pe la 1870, când preoți tineri, absolvenți de seminar și distinși Ieromonahi, au încercat formarea societății pe baze mai largi, la care se colaboreze toate elementele clericale, ca și cele menite a intra în cler; sau cari prin cultură aveau aceiaș râvnă pentru sf. biserică. Primul comitet ales la 1870, ca și cel de al doilea ales la 1871, cuprindea în sânul său elemente cari au jucat roluri determinante în biserică noastră ca: Ghenadie Enăceanu, I. P. S. Partenie, pe atunci diacon, Arhim. Veniamin Catulescu cum și Arhiepiscopul Ghenadie, fost Episcop de Argeș. Din primul comitet făceau parte și tinerii distinși Eniu Bălțeanu, N. Fabiu Bădescu și N. Constantinescu, tustrei absolvenți ai Seminarului gr. al II-lea. Toate demersurile pentru recunoașterea societății au rămas zadarnice, deși comitetul a ieșit cu un apel și bine simțitor alcătuit. Cauza pentru care a dat greș această primă încercare, a fost că Chiriarhul de pe vremea n'avea încredere în conducători, pe care-i bănuia că se servesc de preoțime spre a ridică unii treptele Ierarhiei, iar alții pentru alte scopuri. Credem că dacă încercarea reușea de atunci, astăzi am fi asistat la rezultate și mai mari, intru cât prezența în comitet a unui Veniamin Catulescu, Ghenadie

Enăceanu și Arhiereul Ghenadie, fost la Argeș, oameni savanți ca și buni organizatori, ar fi imprimat societății dela început urmele experienței lor, ca și a priceperii și râvnei lor, pe care de altfel le-au lăsat pe celelalte tere-nuri ale activității rodnice ce au desfășurat pe unde au trecut. Ideea părăsită atunci, a tot dăinuit în mintea preoțimii și a fost reluată în 1877, când sub fostul mitropolit de scumpă amintire, Calinic Miculescu, s'a realizat. Acum însă în altă formă, adică în aceea de a face parte din ea numai preoții și diaconii de mir. Acest lucru reieșea și din necesitatea și din oportunitatea împrejurărilor. 1) Din necesitate, căci în articolul care formează scopul societății, axa în care trebuia să oscileze societatea, se spune: Scopul societății este de a ajuta familiile sărace ale membrilor, precum și pe membrii ce ar deveni infirmi și fără mijloace. (Art. 2). Acest lucru convenea numai preoților de mir, cari sunt familiști. 2) Din oportunitate, căci în prima fază figurau în comitet persoane din clerul monahal, cari prin situația lor socială și prin ascendența culturii lor, se credea că pot face umbră unor personaje din biserică, lucru ce nu urmărea mișcarea preoților, care aveă la baza sa nevoia de a și asigura pâinea zilei urmașilor lor, mai cu seamă atunci când majoritatea preoților trăia din venitul epitrahirului care venit încetă de a mai fi a doua zi după moartea preotului. E drept că societatea urmărea și scopul cultural în art. 56, de a se publica în organul său articole literare curat religioase. Aceasta era însă ca o anexă la scopul principal, care era curat de a se veni în ajutorul familiilor sărace a membrilor decedați. În vederea scopului principal s'au grupat o seamă de preoți împinși de gândul de a-și fi folositori lor și mai cu seamă acelora din ei, cari erau lipsiți de mijloace. În fruntea acestei mișcări s'a pus fostul preot. Gr. Muscelanu, care prin relațiunile sale cu persoane politice ca repauzații C. Rosseti și I. Brătianu, a reușit să deă ființă societății. E caracteristic faptul, că prima donațiune ce s'a făcut societății, a fost făcută de fostul Mitropolit Calinic, care odată cu aprobarea de funcționare ce a dat societății, a donat și suma de lei șapte sute. A urmat apoi prima donație în imobile, făcută de repauzatul preot Radu

Cruțescu, care neavând copii nici soție, s'a crezut dator să vie în ajutorul fraților săi nevoiași. E greu a înșiră persoanele ce au făcut donațiuni cum și sumele ce s'au donat societății. E îmbucurător faptul că aproape întreaga Ierarhie a simțit un nobil îndemn de a ajuta pe tânăra societate: Ca Arhim. Silivestru Bălănescu, Arhidiaconul Timuș, mai târziu Episcopi; P. S. Valerian Râmniceanu, azi vicar; Calist Stratonichia; Arhim. Ioil Vasilescu; I. P. Sfințitul repauzat Iosif Gheorghian; P. S. Atanasie Mironescu, încă de pe când eră preot cât și ca Mitropolit; I. P. S. fost Mitropolit Ghenadie Petrescu, și alții au făcut însemnate donațiuni. Azi însuși Inalt Prea Sfinția Voastră ați donat în fiecare an câte una mie lei, pentru care comitetul vă exprimă adâncă recunoștință. Acest frumos exemplu al Ierarhilor, a fost urmat de mulți preoți ca Teodor Economu, fost Protoiereu, Androne Duhovnicul, Anton Mihăescu, V. Pop, Ilie Teodorescu și Economul Chiriac Bidoianu, membru fondator și fost președinte al societății. La acestea se adaogă cele ale fostului episcop Inocențiu Kițulescu; ale repauzatului Maior Traian Cioranu și Mihail Protopopescu, care a donat casele din str. Râscruci No. 4.

Piramida tutulor a făcut-o donația Sevasti Costescu și a fratelui său, cari prin mijlocirea P. S. Episcop Nifon Niculescu, au lăsat un fond de 100.000 lei din al cărui venit să se întreție azilul construit tot prin stăruința P. S. Sale unde se adăpostesc zece văduve, cărora li se dă câte 30 lei pe lună și lemne pentru iarnă.

Din această succintă înșirare, nu putem trece cu vederea ultima donațiune făcută de venerabilul preot Mihail Dumitrescu, parohul parohiei Sf. Visarion din Capitala, care a donat suma de lei 2400, pentru fondul de asistență publică, din al căror venit jumătate să se deă la o femeie săracă în afară de soțiile membrilor societății, iar cealaltă jumătate copiilor săraci și silitori. Această ultimă dispozițiune de a se dă copiilor silitori, pare a fi fost influențată în mare parte de dispoziția I. P. S. Voastre, care cu donațiunea din acest an a unei noi sume de 1000 lei, ați dispozat ca din venitul sumelor de câte una mie lei, ce ați hotărât a dă societății anual, cât bunul Dumnezeu vă va

dărui viață, din acest venit să se dea copiilor silitori și preoților.

Incheiem l. P. Sfințite Stăpâne seria donațiilor ce s'au făcut societății, adăogând că ele ne-au dat posibilitatea de a întreține anual un buget de 27.462. Ele au permis și de a lărgi activitatea societății și pe teren cultural. În acest scop aci s'au ținut conferințe cu subiecte folositoare la care s'au adăpat în genere clerul; iar în timpul din urmă s'au ținut conferințe cari au interesat în genere Biserica ortodoxă, cum e cea ținută de D-nul Petre Gârboviceanu, care a tratat starea religioasă a Bisericii din Transilvania, cea ținută în 3 ședințe de P. C. Econom D. Popescu-Moșoaia, Directorul Seminarului Nifon Mitropolitul, despre adventism, la cari au asistat un public select și din toate treptele sociale, între cari profesori de toate gradele și chiar o parte din P. S. ierarhi ai țării. Toate acestea credem și nădăjduim că sunt numai începuturi a unei mai dezvoltabile activități filantropice și mai cu seamă culturale.

Spre îndemnul și mai ales spre sprijinirea sa, societatea a crezut că trebuie să facă apel la oameni încercați și des-toinici. Iată pentru ce ea în ședința sa anuală din 20 Dec. 1913, a declarat ca membri de onoare pe distinsele persoane ce ne stau înainte: D-nul Dr. Dragomir Demetrescu, profesor universitar și spre marea cinste a neamului nostru decretat de Marea Biserică Ecumenică «Megas nomofilax»; pe D-nul Profesor și Administrator al Cassei Bisericii, Petre Gârboviceanu, ale cărui merite și competență strălucesc în ochii tuturilor; pe D-nul Simion Mehedinti, profesor universitar a cărui cultură și patriotism încălzesc și radiază; pe D-nul profesor Christu Negoescu, a cărui competență și vervă inflăcărată dispune sufletele spre jertfă și credință; pe tânărul, mai puțin cunoscut dar neîntrecut în credință, avocatul Teodor Popescu, al cărui ideal l-a făcut să părăsească cariera armelor, spre a putea cu mai multă independență să servească dreptății și adevărului, fără a trece prin filiera gradelor ierarhice. Pe aceștia, cari pe lângă meritele personale și speciale ce le are fiecare în ramura sa, pe care a ilustrat-o; societatea i-a văzut păstrând și infiltrând în masa ambiantă sadul ce trebuie să formeze preocuparea de căpetenie a propovăduitorilor cre-

dinței, necesară a dăinui într'un popor, la a cărui bază trebuie să stea mai presus de toate, naționalitatea cu păstrarea tuturilor datinelor ce au format țaria sa în trecut și nădăjduim că o va păstra și în viitor. Societatea noastră, fericită de a-i avea în mijlocul său, simte pe deoparte și o bucurie și un îndemn de a stăruî în munca ce au visat-o cei de acum 37 ani, cari au pus umărul la a sa înfăptuire. Mică atunci și în fașe, ea se prezintă azi cu noi și vânoase elemente și pe teren filantropic ca și pe cel cultural. La vechia tulpină, reprezentată prin 14 din 79 fondatori, ea se simte fericită a constată că azi s'a tot mărit, având azi un număr de 200 membri aci; având filiale în Târgoviște, Giurgiu, Câmpu-Lung și T. Măgurele. Societatea noastră se simte foarte fericită că are în mijlocul său pe cel mai tânăr ministru al țării și profit de această ocaziune de a-l ruga ca să fie nu numai Ministru al Instrucțiunii, cum au fost mulți, ci să fie și al Cultelor, căci așa cere nevoile neamului.

Cea mai mare a sa fericire e, că a deschis azi în mod solemn ușile sale spre a primi în mod solemn pe distinșii săi membri de onoare. Ne simțim datori dar a striga:

Trăiască I. P. S. Mitropolit Primat, președinte de onoare al Societăței.

Trăiască distinșii săi membri de onoare,

Trăiască Societatea Clerului Român «Ajutorul»,

Trăiască membrii fondatori».

II.

A vorbit apoi I. P. S. Mitropolit Primat Conon. I. P. S. Sa spune, că se bucură, că se găsește în mijlocul Societății Clerului și când vede statornica străduință pentru desvoltarea activității pastorale. Sufletul ti e plin de veselie, văzând cum munca preoțimei se îndreaptă spre scopuri înalte și folositoare populațiunii! Pilda dată de clerul din București poate servi întregului cler, căci nimeni nu poate avea un rol mai mare și mai frumos pentru binele poporului ca preoțimea noastră.

Ținem să adăogăm, că I. P. S. Sa da pe fiecare an un ajutor de 1000 lei acelei societăți.

III.

După I. P. S. Mitropolit Primat a vorbit D-nul I. Ducea, ministrul Cultelor și Instrucțiunii. Domnia sa a spus în rezumat următoarele:

Mă simt fericit, că am avut prilejul ca să iau parte la o sărbătoare așa de înălțătoare ca aceasta, căci ea mi a tolosit ca să-mi fac convingerea despre munca clerului. P. C. Președinte în cuvântarea sa mi-a amintit că sunt și Ministrul Cultelor nu numai al Instrucțiunii și m-a rugat să am grijă și de biserică. Despre dragostea mea față de Biserică, peste puține zile veți avea o dovadă palpabilă. Dar chiar ca Ministru al Cultelor, Dv. știți, că puterile mele sunt și ele mărginite. În ce mă privește direct, eu voi priveghea la buna stare materială a clerului. Dar pe lângă aceasta, mai avem nevoie și de îmbunătățirea stării morale a clerului, și în această privință, deși Ministru al Cultelor, eu pot avea o înrăurire mai mică.

Dar fac apel la sf. Voastră, și la I. P. S. Mitropolit Primat și la toți voitorii de bine ai neamului ca să-mi dați tot concursul necesar, ca să putem înălța Biserica iarăși la strălucirea pe care a avut-o. Am convingerea că societatea nu poate progresa decât pe baza credinței, care a salvat-o și adus-o până la desvoltarea de azi.

Termin urind Societății Clerului prosperare și putere de muncă.

IV.

A vorbit în urmă d-nul Dragomir Demetrescu, profesor la facultatea de teologie despre «Valoarea preoției în țara noastră». D-sa își va publica cuvântarea în întregime.

Corul Seminarului Central a executat apoi diferite bucați naționale și religioase. A fost o serbare frumoasă și înălțătoare și ne bucurăm din inimă de asemenea manifestări din partea clerului nostru.

FIINȚA ȘI MATERIE

Ideea conglomeratului universal și neputința creierului omenesc de a străbate adâncimile firei, au provocat discuțiuni adânci, torente de cuvinte vagi și — uneori — slabe licăriri de izbândă, de lumină, în «această noapte adâncă ¹⁾». Acțiunile nesăbuite la care s'au dedat sufletele neobosite în cercetări minuțioase; perseverența și mai totdeauna iluzia unor aparențe înșelătoare, au evidențiat setea de glorie, a trecerei la posteritate, a perpetuării unor teorii elaborate după neslărșite frământări sufletești. Neconținută prefacere din univers, mersul liniștit și sigur uneori, cataclizmele înfricoșate ce se perindă, steaua ce ne privește de sus cu blânde licăriri poetice ca și bătrâna lună, stăpâna cântată a nopților de vară, ciripitul unei păsărele nevinovate ca și clocotul teribil al unui vulcan uriaș, sunt tot atâtea probleme puse minții omenești, un ciclu nesfârșit de întrebări cu sau fără răspunsuri nimerite.

De bună saamă că mintea omenească cercetătoare, a trebuit — după uriașe efortări — să-și apropie oarecum înțelesul acestor fenomene, a planetelor din universul nesfârșit și a tuturor acțiunilor cosmice, într'un mod mai

¹⁾ Gustave Le Bou. Nașterea și pierderea materiei.

mult ori mai puțin probat, mai mult ori mai puțin sigur. Totuși, puține dintre credințele vechi rămân să dăinuiască în fața cercetărilor și descoperirilor mai noi, și de aceea — fie-ne îngăduit — să ne pătrundem de oarecare scepticism și în fața actualelor concepțiuni despre viața și energia universului.

Studiul filozofiei umane se bifurcă în două ramuri: una care se ocupă cu viața, condițiunile și origina ei pentru ființe, și alta care își introduce cercetările în labirintul imens al naturei, al nesfârșitului «tot». Intru cât privește manifestarea forței vitale, a procesului psihic și a deosebitelor variațiuni dintre stările sufletului, se pare că suntem pe punctul de a ne da bine sama — prin cercetarea eului nostru propriu — despre partea cea mai eterică și totodată substanța cea mai nepătrunsă în sine, despre suflet. Iar ca dovadă mai temeinică pentru stabilitatea acestor teorii, este că ceia ce altă dată admiteau Socrat, Plato, Seneca, Confuciu și alți, în mare parte au căpătat pecetea aprobării azi, după atâtea secole de progres. Nu tot așa stă lucrul față de cealaltă parte. Acolo teorii se nasc și pier, osanale se cântă, facile se aprind și se sting, păreri se elaborează și energie se consumă, deseori pentru nimic. Știința e controversată de ea însăși; ca să nască lumina, să conducă mai lesnicios firul deducțiunilor pâna la extremele cele mai îndepărtate, ea are trebuința de noi licăriri, de umbre, de obstacole chiar. E un clocot nesfârșit, o vâltoare amețitoare, un mister nepătruns în natură, și față de acest haos în parte neînțeles, mintea omenească se simte neputincioasă. Viitorul, ziua de mâine e țelul fiecăruia, iar neștiința, nedomirirea toată, naște acel ideal întrezărit, ale cărui speranțe fac îndemnul omeneirii de a căuta cu ori-ce chip progresul.

II.

Venind la subiect, după ce în treacăt am amintit despre nepotrivirile ce se nasc deseori între cercetările filozofiei

naturaliste în privința materiei, a substanței universale mai ales, ființa și materia sunt considerate azi, ca una și aceeași substanță constructoare. Datorită mai mult unei întâmplări necunoscute s'au creiat și în virtutea unor legi descoperite ulterior sau întovărășit, imaginându-se materia pe forță, și condensându-se până la o anumită treaptă. Luată în înțeles general, cu toate formele ei diferite, materia aceasta care conține sămburele energiei, a unei forțe interne, se presupune că-i de un singur fel, și că datorită acelei forțe cum și diferitelor chipuri de a se grupa în spațiu, dă naștere feluritelor corpuri chimice, mai mult ori mai puțin compuse ¹⁾. Universul întreg—prin urmare—își are origina în aceste corpuscule, a căror existență și condesare, se datorește unei forțe interne eterice, nevăzută dar colosală ²⁾.

Cum materia posedă prima noțiune constructoare, tot ea prezintă și particularitatea de a se divide neincetat; concepție expusă de poetul roman Lucrețiu, că «corpurile nu sunt nimicite când dispar pentru ochii noștri; natura plăzmuiește din fărâmiturile lor alte ființe, și nu-mai prin moartea unora, acordă viață altora», și ai căreia adepți au fost filozofii antici Aristot Democrit.

Teoria aceasta, rămâne și azi neschimbată, cu singura deosebire că atomii cari alcătuiesc materia, emană energia imaginată altă dată, adică sunt într'o continuă disociare.

Substanța universală, e înțeleasă deci ca o unire între materie și forță; ea compune lumea cu tot ce ne încunjoră, și tot ea a dat atâta de vorbă științei omenesci, și-i va mai da.

Nimic însă din veșnicia lucrurilor nu s'a clătuit în natură; omenirea a înscris progrese pe o treaptă oarecare,

¹⁾ V. Conta. Teoria undulațiunei universale p. 277.

²⁾ Gustave Le Bou. Op. cit.

a coordonat materialul științei pozitive, a clasificat, a disecat, dar n'a creiat nimic. . .

Cum vedem, până în prezent totul se reduce aproape numai la o discuție vagă și frământări continue, căci chiar asupra principiilor de bază, o înțelegere deplin stabilită nu există. «Substanța este; ea nu e inertă sau moartă»¹⁾, zic unii, în vreme ce alții replică: «Materia nu e eternă; ea e supusă acelei legi care condamnă lucrurile și ființele la moarte»²⁾.

Materia — așa dar — rămâne și pentru secolul nostru inventiv un ce nehotărît, la dânsa se reduc cercetările și nedomiririle zilelor noastre. Infinit e universul, legile-i sunt fixe și omnipotente; și deși manifestațiunile-i magnifice au fost pătrunse în parte, de mintea omenească, dar «inceputul și sfârșitul lucrurilor, fac parte din marile taine ale universului, cari au pricinuit cheltuirea celor mai multe meditații, din partea religiunilor, «filozofilor și științelor»³⁾. Că s'a discutat apci felul formărei acestui imens univers, s'au controlat în totalitatea lor marginile putinței acestei formațiuni, nimic nou, nimic solid, totul e șubred.

«Omul va ajunge să stăpânească unele din fenomenele naturei; multe altele-i se vor opune și-l vor stăpâni pe el»⁴⁾.

III.

Dar această materie — cu început și sfârșit prezumțios — «formată din vârtejuri de eter a căror condiție primă e viteza»⁵⁾, se transformă neînterupt; ea pierde azi forța pe care a imagazinat-o, cu un cuvânt, energia intraatomică se degajează, se descătușează. E ceva haotic

1) A. Bloch și Paraff. Iaval. Substanța universală.

2) Gustave Le Bou. op. cit.

3) Gustave Le Bou, op. cit.

4) A. D. Xenopol. Viața Românească, 1912, 5—6, pag. 207.

5) Gustave Le Bou, op. cit.

În această prefacere, o parte nehotărâtă în această eliberare tainică din universul material. Energia aceasta, dă naștere prin exteriorizarea ei din materie, celor trei elemente: lumină, căldură, electricitate, care la rândul lor, ne dovedesc — în parte — cam supt ce formă au existat la origină.

Prin chipul cum știința omenească a știut să procure întrebuițare acestor energii degajate, ne putem da seama de colosalitatea energiei intraatomice a materiei. «Astfel, «huila ne dă prin întrebuițare o forță, care dacă ar putea fi eliberată cândva de materie, ar schimba fața lumii»¹⁾, iar prin diferite calcule s'a ajuns la comercializarea valorii intraatomice dintr'un gram de materie, socotind-o cam 68.000 frs.

S'a zis că energia acumulată atom cu atom se degajează azi, iar ca rezultat al acestui fapt — manifestarea cea mai binefăcătoare a acestei eliberări — ar fi căldura solară, care nu-i decât cheltuirea forțelor acumulate din norii primitivi ai eterului misterios, această presupusă origină a tuturor lucrurilor.

Cum în natură nu există diferențieri exacte asupra aceluiași lucru, și cum materia astfel formată — ar fi origina întregului univers — urmează că supt toate formele această materie va degaja energii ai infinită — care se va manifesta apoi în diferite chipuri — creând ceea ce se cheamă: viața universului.

O viață în senz de mișcare există în lume; o viață activă, la care iau parte și moleculele și atomii cei mai infiniți, o viață care dă aspect plăcut și înțeles majestos acestor variațiuni nepătrunse.

«Viața nu-i decât una din formele energiei»²⁾. Că acea-

¹⁾ Gustave Le Bou, op. cit.

²⁾ A. Bloch și P. Laval, op. cit.

stă viață nu-i la fel pentru toate corpurile din univers, faptul se justifică prin diferențierea unor simple celule ale materiei, dela forma lor primitivă. Diferitele combinațiuni ce au avut loc odinioară, au dat naștere supt anumite condiții, celor mai simple părțile din atom: celulelor, dintre care unele au dobândit puțința reproducerei, și cu aceasta s'a ivit primul fenomen de viață organică; iar perpetuitatea unor anumite transformări ulterioare, au născut viața anormală. În ce mod imprumută acum, celula animală cum poate obține dela ea însăși — dela materie — mișcarea, viața, aceasta o putem pricepe gândindu-ne că «metodul constă în folosința unor anumite substanțe»¹⁾, adică în nutrire.

Și iată mai departe, cum se explică acest fenomen al ființelor animale: «Prin nutrire, introducând materii alimentare, și în special cele numite ternare—in corp, carbonul, oxigenul și hydrogenul care le compun, conțin o mare cantitate de energie potențială, gata de a exploda îndată. Această energie a fost atrasă treptat de plante din soare, și animalul care s'a hrănit cu ele, imaginează astfel un explosiv fabricat de viață prin acumularea energiei solare»²⁾. S'a presupus—ori poate s'a zis cu siguranță—că evoluția unei simple celule și prefacerea ei în o ființă complicată—a căreia durată se socotește la 50 milioane de ani, durata perioadelor geologice, se datorește însăși acestei durate imense. «Nenumărate ca stelele cerului sunt miriadele și miriadele de celule ce alcătuiesc corpul uriaș al unei balene sau al unui elefant, al unui stejar sau al unui palmier. Cu toate acestea, corpul uriaș al acestor ființe la începutul existenței lor, nu-i decât o singură celulă invizibilă cu ochiul liber, celulă ovulară.

¹⁾ H. Bergson, *Evolutione, Creation*, pag. 30—31.

²⁾ H. Bergson op. cit.

«Dar când celula începe să se desvolte, naște din ea o «massă nepomenit de mare de acelaș fel de celule, care «se așează în straturi germinatoare»¹⁾. Prin urmare, energia tuturor acestor celule cari s'au apropiat spre a alcătui un corp, fiind—mai ales—activată de elementele producătoare de energie potențială cuprinse în materiile ternare întrebuințate spre nutriție, dau naștere unei forțe, aceleiași forțe care produce mișcarea, sau cu un cuvânt, viața animală. Aceasta ar fi așa dar origina vieții animale, a aceleiași vieți care mișcă organele viețuitoarelor, dela infinitismala moleculă, și până la elefantul gigant ori balena monstruoasă. Dar numărul cu mult mai mare în care se nasc ființele față de acel în care trăiesc, dovedește că ele se luptă între dănsese pentru dobândirea mijloacelor de existență care le sunt insuficiente. De aici, teoria lui Darwin, că în această luptă ființele cu oarecare avantagii supraviețuesc, pe când cele slabe pier. Cu chipul acesta, dintr'o generațiune, urmează să se reproducă—să lase descendenți—numai acele ființe cari posedă un organism mai apt pentru a se putea conserva. Astfel prin această «struggle for life»—luptă pentru trai—se urmează o selecțiune a viețuitoarelor; iar mai departe, acelaș savant conchide, că și rasa umană provine din selecțiunea mamiferelor celor mai superioare²⁾. Teoria aceasta, a fost apoi și mai bine precizată de Tomas Huxley, care în acest sens arată ca strămoși imediați ai omului pe maimuțele antropomorfe³⁾. Iar pe fundamentul acestor teorii, cum și a altor savanți ca Lamarck, Haeckel și alții, s'a născut monismul, credința care admite nu concepția dualistă despre creierea universului, ci o singură substanță (μὴνός), care leagă viața

¹⁾ Ernest—Haeckel—Essay de psychologie cellulaire.

²⁾ Ch. Darwin—Teorie dela selection naturelle.

³⁾ Thomas Huxley—Le lieu de l'homme en nature—1863.

—energia—cu materia¹⁾). De aici înainte, concepțiile religioase după cari Dumnezeu și natura, sunt două noțiuni distruse de credința într'un singur principiu creator: materia.

IV.

Cercetările științifice nu s'au oprit aici; ființa, implicată în sine nu numai forța sau energia motrice a materiei ce o compune. Mișcarea deci, e numai o formă a energiei intraatomice care se degajează în chipul arătat, prin corpul viețuitoarelor.

Funcțiunile senzurilor, conștiința, percepțiunea internă a fenomenelor exterioare, raportul dintre ele și materie, formează baza oricărui sistem filozofic. «Impresia, senzația, este punctul în care conștiința atinge materia»²⁾). Prin urmare, însuși faptul că senzațiunile ce primim dela lumea externă se percep de noi și în mare parte și de alte ființe într'un mod atât de clar, a dat de lucru interesului științific. Se atribue și această particularitate tot materiei care ar posedă facultatea de a înregistra momentan un infinit număr de fapte petrecute succesiv în lumea ei.

Astfel, se știe că ceea ce noi percepem sub numele de culoare, e o infinită vibrațiune eterică, care dă naștere la culori mai mult ori mai puțin închise, după cum vibrațiunea e de intensă.

Când avem deci impresia unei culori, senzul nostru a perceput momentan, condensarea miriadelor de vibrațiuni care se întâmplă în lumea materiei. Și iată ce zice Bergson despre aceste două forme de energie: «Că materia și conștiința au în realitate o origină comună, mi se pare probabil. Cred că întâia e opusă celei de a doua, că în timp ce conștiința e activitate ce neconține creația și

¹⁾ Dl. N. Leon—Monismul—Bibl Lumen.

²⁾ H. Bergson—Life and Consciousness—Birmingham.

«multiplică, materia e activitate ce neconținut se descompune, se uzează; și cred de asemeni, că amândouă nu pot fi explicate prin ele însele, ci că au un izvor comun»¹⁾).

Așa dar, categoric se atribuie tot materiei și forța de percepere a senzațiilor—poate pentru că nu i s'a putut găsi nici o altă obârșie mai probabilă. Totalitatea însă a actelor de percepere împreună cu cele ale volițiunii și afectivității, constituie acel complex pe care îl numim suflet. Deducem dar din cele zise, că și sufletul e tot de origină materială. Materia este, zic unii, origina tuturor lucrurilor e eterul închis—zic alții, iar conștiința, sufletul, nu-i decât rezultanta oarecărui proprietăți ale materiei, afirmă alte voci autorizate. Un lucru rămâne deci stabilit: nu-i decât materie în univers, nu-i decât o singură forță cu manifestări diferite, cari încheagă totalitatea fenomenelor majestoase din imensul neant.

V.

«Inchid primul congres monist și deschid secolul monist» se exprimă W. Ostwald la congresul din Hamburg. Nici vorbă; crezul moniștilor că știința e Dumnezeu, rezumă totul, și nimic nu oprește pe adepții acestei teorii vechi cu amplificării noi să o propage cu convingerea de a fi desăvârșită. Nu ne vom încerca a dovedi netemeinicia acestei înșelătoare producțiuni omenеști, decât pe baza și cu argumentele aceleiași «științe pozitive», care desvăluie deseori atâtea nedumeriri și contradicții vizibile.

Dela început, putem afirmă că mai ales asupra originii universului au existat totdeauna discuțiuni contradictorii, frământări iscusite și rezultate vagi. Ori ce s'ar spune, și azi încă ne aflăm în impasul de a nu putea emite decât păreri în această privință, păreri de o netemeinicie și de

¹⁾ H. Bergson—op. cit.

o confuzie probată de prezunția ce luăm de bază, când vrem să stabilim — ab origine — viața universului. Silogismul este eronat dacă premisa dela care plecăm nu e o axiomă indemonstrabilă. Precum asupra materiei, așa și asupra sufletului există deosebite păreri, a căror divergență ne îndreptățește scepticismul nostru față de așa zisele teorii psihice.

«Mai de mult se explică sufletul ca o anumită specie «de materie, compus din atomi; o teorie modernă îl consideră ca o funcțiune a crierului, alții îl explică ca o «stare de mișcare a materiei, iar alții în sfârșit ca o «prietate a materiei, atribuindu-i direct ei, facultatea de a «gândi și simți» ¹⁾. S'a mai explicat apoi, că energia chimică degajată de materie s'ar preface în energie psihică; dar aceste două feluri de energii, sunt fundamental deosebite. Iar ca să admitem sufletul celular cum face Haeckel, nu ne satisface, căci naște întrebarea: de unde a căpătat celula suflet?

Cum vedem, nu-i exclusă posibilitatea de a se mai produce și alte teorii, căci veșnicul progres înscrie continue observațiuni și păreri, unele mai diferite ca altele. Prin urmare, crezul monist, adică socotințele materiale despre origina sufletului, este până acum tot așa de îndreptățit ca și ori care altă credință. Singura justificare a acestor cercetări omenenești — mai mult ori mai puțin iscusite — ar fi ceia ce savantul Flamarion se întrebă: «N'ar fi oare ciudat de a vedeà imensa majoritate a oamenilor trăind și murind, fără să bănuiască existența «oare-căror splendori, și fără să-și deà socoteală de marea «reața realitate ce i încunjoară?» ²⁾. Și dacă asupra tuturor problemelor de acest fel — ce și le a impus mintea ome-

¹⁾ Dr. W. Branca, Deutsche Revue, Iunie 1912.

²⁾ C. Flamarion. Ce e cerul? Minerva, București.

nească — nu s'a zis încă ultimul cuvânt, cu atât mai mult asupra sufletului — conștiinței — nu s'a spus aproape nimic pe cale experimentală-positivă.

Forța și natura intimă acestei proprietăți a ființelor — nu a materiei — sunt atât de complexe, în cât au dat naștere la diferite variațiuni externe de o intensitate nepricepută încă, cari constituiesc ceea ce se chiamă «forțele oculte».

«Acești copii dintr'o altă căsătorie a științei oficiale¹⁾, științele oculte, dau mult de gândit, și împart omenirea în secte cu caracter contradictoriu. E o proprietate a energiei sufletești, aceia de a se exterioriza în diferite forme și a se impune simțurilor noastre, o putere ce se transmite la distanță ca și în apropiere; e spiritismul, hypnotismul, sugestiunea și atâtea alte forme variate, de a pricepe prin senzuri această energie, că nu în zadar s'a crezut și se mai crede încă, că științele oculte au menirea de a schimba fața lumii. «Nimic nu se naște din nimic» zice Democrit; această putere care se volatilizează oarecum în modul acesta, n'ar putea exista, dacă în sine n'ar fi provocată de o bază oare-care, de un substrat care posedă o energie, și care deci există ca forță aparte. Știința oculistă e menită să facă poate noi descoperiri, pe o bază indemonstrabilă, aceia a sufletului, care deci e pus în afară de ori-ce îndoială ca forță de sine existentă. Că energia psihică — încătușată de materie — consumă pe aceasta din urmă, nu e de necrezut, întru cât vedem că funcțiunile vitale obosesc corpul adică materia, și o conduce la ceea ce noi numim moarte, după expresia lui Humboldt: «Viața e un mers spre moarte», sau: «Media vita, nos in morte sumus» după un vechiu imn creștin.

¹⁾ Allgemeine Zeitung, 1899, No. 288. Cit după W. Wundt.

VI.

Se naște acum întrebarea; dacă această forță proprie materiei — sufletul — mai continuă a exista după eliberarea sa din atomii materiali sau nu. Dela sine înțeles, că vorbind despre științi oculte, chestiunea spiritului ca forță de sine stătătoare s'a afirmat, căci sugestiunea, telepatia și altele, ne-o confirmă. Iar învinuirea ce s'ar putea aduce demonstrației de față — de a fi folosit argumente din alt domeniu de cercetări — fără îndoială cade, pe motivul de a fi pus față în față rezultatele unor cercetări științifice, cari au poate tot atât de iluștri și de numeroși adepți.

Isus Hristos, e primul care a inspirat omenirii credința în suflet și nemurirea lui; filozofii antici n'au avut vre-o idee lămurită asupra originii sufletului, iar știința pozitivă de azi, deși nu are decât păreri schimbătoare asupra substanței psihice, dar când e vorba mai ales de nemurire, evită răspunsuri precise, dând lămuriri goale de idem per idem. «Ca tot ce există, suntem neperitori» se mulțumește să afirme Maeterlinck, și continuă mai departe: «Mi-e cu desăvârșire tot una dacă părțile cele mai înalte ale spiritului meu, ar fi în veci viețuitoare în suprema desfătăre»¹⁾. E locul să spunem, că știința nu-i atât de periculoasă cum pare. Omul e legat prea mult de tradițiile și principiile sale și de aceia se supune amândurora în mod efectiv. Dar «din nenorocire, oamenii n'au totdeauna aceeași credință, și pentru credința lor ei se luptă. E fără îndoială imposibil ca oamenii să se înțeleagă și să primească o credință unică»²⁾. Acestea în ce privește forța vitală, adică energia lăuntrică a viețuitoarelor, și în special energia psihică umană care e mai mult și mai ades controversată.

¹⁾ M. Maeterlinck, *Nemurirea*, Biblioteca Lumen, București.

²⁾ Felix Le Dantec, *Science et conscience*, Paris, Flammarion.

Dacă privim la cealaltă energie — a mișcării, a travaliului — am văzut că ea se acumulează prin întrebuințarea și descompunerea energiei din substanțele ternare, în actul nutririi. Dar această energie are ca origină soarele—care e sursă conservatoare a vieții pe pământ — iar procesul de descompunere al anhidridei carbonice absorbit de plante din atmosferă grație clorofilei ce ele posedă, și prin folosința razelor solare, se termină prin unirea C. cu O. și H. deci cu formarea amidonului. Dacă vom căuta însă să mergem mai departe, să ne întrebăm de unde provine energia solară, afară de unele presupuneri, e . . . liniște. «Vălul întunecat al ignoranței acoperă această fundamentală problemă. Aici dăm în limitele cunoștinței noastre asupra naturii, și nu putem răspunde decât că nu știm» ¹⁾. Iată dar — după expresia savantului profesor A. D. Xenopol — cum multe din fenomenele naturii se împotrivesc cercetărilor omului și-l stăpânesc pe dânsul

VII.

«Descoperirea radiului și a substanțelor radio-actieve a zdruncinat din temelii edificiul științific, clădit cu atâta «trudă și care pareă veșnic; ea a atins principiile fundamentale ale științei, a permis să se rezolve un mare număr de probleme, dar a pus în discuție altele noi» ²⁾.

Materia nu e eternă; ea e supusă acelei legi care condamnă lucrurile și ființele la moarte, după expresia lui Le Bou. Și care e acea lege? Nu e oare nimic nepriceput în această fixitate ce domnește în univers, și nu e ceva mai pe sus de zdruncinul minții noastre, nu e acest eteric infinit — necuprins și nepriceput — Dumnezeu? «Nimic nu se pierde, nici se creiază în natură», e axioma

¹⁾ Ar. Grădinescu, Circulația materiei și a energiei în natură.

²⁾ Dr. P. Bogdan, Căldura pământului și radiul.

indemonstrabilă stabilită definitiv. Dar primordialul atom, e peste puțină să aflăm — în mod clar — cum și de cine a fost creat în imensul univers. Există — după unii — o substanță universală, care poate fi divizată în atomi infinit de mici. Dar mai e o substanță creatoare — presupusul eter — care închiagă atomii, umple spațiile interatomice și chiar pe cele interplanetare. Ce este această materie? «Există ceva ce nu putem «să cuprindem; acestui necunoscut pe care se bazează «toate proprietățile cunoscute și necunoscute, și prin cari corpurile se deschid simțurilor noastre li dăm numele de materie»¹⁾.

Deci, nu cunoaștem nimic, bănuim ceva, și pe această închipuire — mai mult ori mai puțin justificată — clădim edificii teribile, emitem păreri, avem pretenții că înfăptuim lucruri mari, ci totuși nesigure, în timp ce din deprindere sau din orbire ne place să zdruncinăm totul în calea noastră. Și această operă de ruinare a conștiinței publice, se face pe baza unui ideal, a unei fantezii închipuite. Iată o probă: «În locul catehismului și a bibliei din școală se vor pune scrierile lui Schopenhauer pentru ca oamenii «ce vor ieși din ele, să nu mai fie expuși halucinațiunilor «ce bântue societatea de azi»²⁾. Dar care-i folosul real ce s'a tras până acum din concepțiile — în mare parte reprobabile — ale acestui scriitor filozof? Pesimismul exagerat, criteriul strămt, după care acest zis «mare Schopenhauer» privea lumea prin prisma unilaterală a vederilor sale, o concepție care încheagă în sine principii—unele chiar nefaste pentru omenire — se pot socoti oare vreodată ca normă, ca ideal al unei societăți viitoare? Și iată că un filozof de o netăgăduită universalitate, Immanuel Kant, se exprimă: «Este o slăbiciune proprie naturei o-

¹⁾ A. Bloch. și P. Javal, op. cit. Materia.

²⁾ C. Pestreanu. Prefață la Viața, Amorul și Moartea de Schopenhauer. R-Sărat 1897.

«menești, și deci o greșală, că credința pură, credința
 «rațională nu poate fi judecată după exacta ei valoare;
 «și mai departe: Oamenii nu vor să înțeleagă că impli-
 «nindu-și datoriile față de semenii lor îndeplinesc prin
 «însuși faptul acesta principiile divine; iar lucrând totdea-
 «una conform moralității, au un cult constant față de
 «Dumnezeu, pe care le este absolut cu neputință a-l servi
 «mai direct sub altă formă»¹⁾).

Urmează oare de aici că există o supunere oarbă la anumite principii?

Dacă făptuind binele, întreținem cultul ce datorim lui Dumnezeu, ce poate fi mai înalt, mai limpede, mai sublim?! Așa fiind de nicăieri nu rezultă, că religiuuea creștină e detestabilă, că nu mai împlinește cerințele omeneirei; când tocmai ea a lecuit rănile adânci ale omeneirei, pe care totdeauna va îndrepta-o către adevărata fericire. Iar dacă patimile omenești își fac loc în ori-ce suflete — indiferent de locul ce dețin — nu-i aceasta o justificare pentru cei ce atacă fondul real și sacru al credinței în Iisus Hristos.

Din vechimea timpurilor—și e banal s'o mai spunem— Biserica a avut o influență considerabilă în gruparea națiunilor și deci în viața statului; trebuia să se priceapă că rolul amândorora e de a se ajuta și complimenta reciproc. Iar dacă a venit vremea — după cum zice Tolstoi — «ca Biserica și statul să se învinuiască unul pe altă»²⁾, nu urmă de aici că amândouă n'ar mai corespunde menirii lor. Dar, omul totdeauna n'a încetat de a avea lipsurile și scăderile sale; pe ori-ce treaptă va fi, survin momente în care poate nu e destul de conștiu chemării sale, și de sigur — după o lege mecanică — acolo unde masa e mai mare, se atrag și energii mai multe.

¹⁾ Imm. Kant, Filozofia creștinismului, Lumen, București.

²⁾ L. Tolstoi, Biserica și statul, Lumina, București

Omului îi e dat să privească, să contemple natura, nu însă să creieze ceva. Voltaire zicea: «Dumnezeu a dăruit omului priceperea și înțelepciunea—pentru ca să se conducă bine în viață, iar nu pentru a pătrunde esența lucrurilor create de El.»

Dacă străbatem prin negura vremilor, chiar dela primele încercări de filosofare până la alchimistii arabi și până la secolul nostru materialisto-realist, tot zbuciumul omenesc se reduce la simple observațiuni făcute pe baza legilor imutabile, ce conduc cu atâta precizie în întregul univers. Recapitulând oarecum cele zise până aici, deducem că ceea ce se crede că a fost inventat de mintea omenescă, dăinuie oarecum în mod lent și neștiut în una din formele neantului, deci «nimic nou sub soare!»

Orice inteligență cercetătoare, în căutarea adevărului, nu poate da crezământ lamentărilor științifice, întru cât ele n'au nici când un glas unanim. Unei teorii se opune alta, unei descoperiri urmează altele ulterioare, și toate amplifică păreri îndoielnice, concepții șubrede ciadite pe o bază tot atât de nesigură. Se naște însă întrebarea: unde-i adevărul? Ce trebuie să credem, și dacă religionea mai continuă a mulțumi aspirațiile omenirii—întru cât știința se dovedește a fi confuză și nesigură—atunci care-i religia adevărată? «Este aceea care cuprinde credința divină și iubirea adâncă a omenirii suferinde»¹⁾. Cercetând însă bazele diferitelor credințe, nicăiri nu găsim adevărurile morale mai sublime, și o mai complectă definiție tuturor problemelor minții noastre, ca în creștinism. Ori cât am compara religia predicată de Hristos cu altele, ori cât ar fi dispuși unii să-i găsească origina ei morală în Budhism sau în concepțiile lui Zoroastru, ori cât s'ar trudi «libre-

¹⁾ Isidor Singer The North American Review, Mai, Iunie, 1912.

pens-ismul» să abată omenirea spre creațiuni incomplete, prin sublimitatea lui ca și prin divină-i origină, creștinismul va conduce omenirea până la sfârșitul ei, fără să-i poată zdruncina vre-odată ceva din principiile sale înalte, căci: «Das wort unsers Gottes, bleibt ewigklich».

Iar după expresia filozofului Kant, creștinismul fiind o religie naturală, întru cât ea ne amintește despre datele ce avem mai întâi ca oameni, de sine înțeles că această credință satisface cerințele întregii societăți. Și dacă în unele locuri religia aceasta se prezintă sub formă de revelațiune, e natural să fie astfel, câtă vreme unele părți dintr'însa posedă oare care profunziune de cugetare, ce nu poate fi accesibilă tuturor, dar care ia totuși de bază o idee rațională, și întărește principiul religiei naturale.

Prin urmare, noțiunea de ființă, cât și cea despre materie, din cauza strânsei legături ce au în lumea noastră materială, au dat naștere diferitelor sisteme filosofice, și la tot atâtea erori ale minții omenești. Nu putem concepe o singură origină amânduror acestor forme din univers, afară doar dacă aceasta ar fi numită Dumnezeu. Și după expresia profesorului de Geologie și Paleontologie dela Universitatea din Berlin, Dr. W. Branca, cre-
«dința în existența sufletului nematerial, nu poate fi în-
«depărtată prin crezul materialist al moniștilor, căci e
«cel puțin tot așa de îndreptățită»¹⁾. Iar dacă există atâtea lucruri ce nu le putem cuprinde cu mintea — cu toată năzuința noastră — atunci «trebuie să existe ceva care să
«aibă și puțința pătrunderii tainei lucrurilor; aceasta ar fi
«Dumnezeirea»²⁾. Câtă vreme se încearcă însă a ni se prezenta o materie producătoare de energie, o materie de o origină necunoscută care naște ființa și sufletul, deci,

¹⁾ Dr. W. Branca, Deutsche Revue. Iunie 1912. Științele naturale și Religia.

²⁾ A. D. Xenopol, Viața Românească, 5—6, 1912.

nu putem fi de acord, intru cât nici chiar însăși știința nu are voce unanimă în această privință. Că în straturile incomensurabile ale materiei ar fi existând oare-care energie — indiferent în ce chip e acumulată — pare probabil. Dar această energie e așa de mică, în cât «din cinci tone de produse chimice — perchblendă și alte minerale — și cincizeci tone de apă pentru spălat»¹⁾, abia se poate obține o parte dintr'un miligram de clorură de radium, care nu e tot una cu radiul metalic. Să presupunem acum, că în această forță a materiei, ar constă origina luminei, a electricității și a căldurei. Dar sufletului, ființei, nu i se poate atribui o asemenea origină, pe deoparte pe motiv că este o forță de sine stătătoare, iar pe de alta, fiindcă e veșnică. Nici materia, și nici una din proprietățile ei, nu sunt veșnice, radiul de pildă, are o viață limitată, căci: «dacă tot pământul ar fi din radium, el ar fi redus la un kilogram peste 1000 de secole».

Și dacă sufletul n'ar continua a trăi ca o forță liberă și veșnică în univers, nici concepțiile religiunii creștine, nici teoriile spiritiste nu și-ar avea loc, și nici subiectivitatea eului nostru propriu n'ar fi satisfăcută în aspirațiile ei. Nu ne rămâne să credem nici în puterea de viață a materiei care e inertă, fără proprietăți intrinsece, fără vre o forță sau energie, de oare-ce ea rămâne chiar fără o formă sigură și e supusă la neconținute prefaceri, în virtutea și supt acțiunea acelei forțe neștiute și omnipotente din univers, de care se lovesc toate cercetările minții omenești, de acea forță pe care noi o numim Dumnezeu.

Pr. Dim. N. Ștefănescu.
Hudeștii-Mari. Dorohoi.

¹⁾ G. Vasiliad, Radiul, Lumen, București.

O Biserică Românească la Ierusalim.

În Sfânta Cetate a Ierusalimului toate neamurile creștine au frumoase așezări bisericești. Unele au chiar și în alte părți ale Palestinei. Închinătorii acestor neamuri, sunt foarte fericiți: Ei mergând la sfintele locuri, ca să se închine, găsesc adăpostire la așezările pioase ale neamului lor; găsesc povătuire asupra scopului venirii lor acolo; găsesc chiar sprijin și ajutor. Singuri noi Români, cunoscuți și vestiți pentru religiozitatea noastră, n'avem pentru închinătorii noștri decât o casă închiriată și un paraclis. Este grea și apăsătoare această stare de lucruri pentru închinătorii Români.

Neamul nostru Românesc trebuie să se afirme cu toată demnitatea, în Sfânta Cetate, prin ridicarea unei biserici, care să învedereze tuturor, religiozitatea noastră strămoșească. Trebuie să avem acolo și o așezare bisericească, care să adăpostească pre închinătorii noștri pioși, cari merg să se închine la sfintele locuri.

Credința, pietatea și religiozitatea noastră, au fost totdeauna virtuți mari, care au împodobit viața noastră creștinească. Prin ele noi, Români, ne-am distins foarte mult. Noi am iubit mult Biserica. Am înzestrat-o, am împodo-

bit-o și am infrumusețat-o ca adevărată Casă a lui Dumnezeu. Am socotit-o ca adevărat așezământ Dumnezeu pentru viața morală a credincioșilor și pentru mântuirea sufletului.

I-am dat mijloacele ca să fie adevărată mângâiere sufletească, nu numai în sânul neamului nostru, dar și în toată lumea creștină ortodoxă din Orient, în timpuri grele și de răstriașe pentru această creștinătate. Istoria va mărturisi pururea ce au făcut Românii pentru Biserică, în iubirea lor pentru Credința Creștină. Tot pământul locuit de Români, este presărat cu abundență de cele mai frumoase și mărețe monumente religioase, biserici și mănăstiri. Toți le admiră că sunt mărețe, mari și frumoase! Toate aceste monumente vorbesc despre credința și pietatea noastră strămoșească.

Când astfel a fost și este, din mila lui Dumnezeu, credința și religiositatea noastră, nu trebuie oare să ne gândim la zidirea unei mari și frumoase biserici, cu o frumoasă așezare bisericească în Sfânta Cetate a Ierusalimului, legănul vieței creștinești?

Nu trebuie oare credința și religiositatea românească, să strălucească iarăși, în toată splendoarea lor, acolo unde este Mormântul cel dătător de viață al Mântuitorului nostru? Credem că nu poate fi Român, cu suflet creștinesc, care să nu tresară și să nu se bucure la auzul vestei, că *vom avea o «biserică românească la Ierusalim, cu o frumoasă așezare pentru închinătorii Români, ce vor merge să se închine la locurile sfinte».*

Majestatea Sa, scumpa și adorata noastră Regină, are mare râvnă pentru zidirea acestei Biserici. Majestatea Sa, lucrând deja la sfintele Odoare pentru infrumusețarea și împodobirea ei, mărturisește că par' că o vede planând în aer. Majestatea Sa lucrează acum perdeaua de Dveră pentru ușile Împărătești. Este un obiect foarte prețios, de

mare valoare artistică și singular în felul său. Pe el se citește în zarea broderiilor scumpe, rugăciunea domnească: «*Tatăl Nostru*».

Pilda Majestății Sale a fost un nobil și pios îndemn și a aflat imitatori. Credem a ști, că și prea onoratele doamne de onoare ale Majestății Sale și doamnele din comitet au lucrat de asemenea și lucrează la sfintele Acoperăminte și odoare sacre pentru biserica ce se va zidi în Ierusalim.

Avem credința că toți bunii Români, creștinii pioși, și pioasele doamne Române, vor veni cu prinosul lor, pentru a se zidi și înfrumuseța Sfântul locaș Dumnezeesc, ce se va zidi în Ierusalim. Credem că acel sfânt Lăcaș va fi o podoabă demnă de vestita religiositate a Românilor. Dar pentru aceasta este de dorit ca toți să contribuim la această frumoasă faptă creștinească; pe de o parte, că ajutăm a se zidi o biserică, *care este Casa lui Dumnezeu și fericiți sunt aceia cari iubesc podoaba casei Sale; unii ca aceștia lucrează pentru mântuirea sufletelor lor*. Iar pe de alta, contribuim la înălțarea și prea slăvirea neamului Românesc în Sf. Cetate a Ierusalimului!

Statul însuși contribuie cu o sumă de 200.000 lei, votată dejă de Corpurile Legiuitoare și după inițiativele anterioare avem dejă și locul cumpărat; dar cu această sumă nu se vor putea acoperi toate cheltuelile ce se reclamă pentru ridicarea acestui însemnat și măreț monument religios, cu o frumoasă așezare bisericească pentru închinătorii Români, ce vor merge la locurile sfinte. Pentru aceasta este nevoie de obolul și ofrandele pioase ale tuturor bunilor Români, creștini pioși și iubitori de Biserica neamului lor.

Și fiind vorba de fapta cea bună și plăcută lui Dumnezeu, oricine poate contribui cu oricât va binevoi, și îl va lăsa inima și obolul său va fi bine primit ca și cei 2 bănuți ai văduvei din sf. Evanghelie; și toți ceice vor ajuta,

sunt și vor fi ctitori la această sfântă biserică. Numele lor se vor scri în cartea cea sfântă, pentru a se pomeni în veci, la *Biserica Românească* ce se va zidi în Ierusalim, unde Fiul lui Dumnezeu, Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos a suferit moartea pentru mântuirea oamenilor.

Pentru aceasta toți cei ce vor ajuta cu ceva, sunt rugați ca, odată cu darul lor, să scrie și să trimită și numele celor vii și al celor adormiți ai familiei.

Biserica aceasta care se va ridica în Sfânta Cetate a Ierusalimului, spre slava lui Dumnezeu și cinstea neamului Românesc, va fi inzestrată cu indestulare în toate. Va avea un personal bisericesc indestulător, care să facă față la toate nevoile bisericești ale închinătorilor în Sf. Cetate. Va fi un personal ales și cu râvnă de cele sfinte, așa în cât să facă cinste sfintei noastre Biserici și să înalțe numele neamului nostru Românesc.

Biserica va avea și o așezare bisericească pentruca în chiliile ei închinătorii Români la sfintele locuri să poată găsi totdeauna găzduire, adăpost, ajutor și îndrumare sau povățuire la toate nevoile pentru cercetarea sfintelor locuri. Toți închinătorii Români, care se vor anunța că merg la Ierusalim, vor fi primiți direct dela orașul Iafa, unde se va înființa un metoh al Bisericii Românești din Ierusalim.

Zidirea bisericii și a întregii așezări de acolo, urmând a se începe cât mai neîntârziat, adică chiar în primăvara anului acesta 1914, toți donatorii cari vor voi a fi ctitori la această sfântă biserică, spre a se pomeni zi și noapte numele lor, acolo unde este mormântul de viață dătător al Mântuitorului, sunt rugați călduros a grăbi cu ajutorul ce vor binevoi a da.

Orice sumă de bani, însoțită de pomelnicul celor vii și al celor adormiți, se va adresa D-nei General Poenaru Maria, secretară a comitetului, strada Pitar Moșu No. 17 București, și îndată se va trimite donatorului chitanța de primire, eliberată din condica à souche.

S'au înființat și carnete cu cupoane de un leu, de 50 bani și 10 bani, distribuindu-se tot de d-na Maria general Poenaru.

Comitetul constituit a adună ofrandele pentru zidirea bisericii din Ierusalim, pus sub Înaltul Patronaj și Președinția de onoare a Majestații Sale Regina Elisaveta, se compune din: Ll. P.P. S.S. Mitropoliți, președinți efectivi; D-na Asica Filipescu și Dr. Drag. Demetrescu, vice președinți; D-na Maria General Poenaru și d-nul Al. Tzigara Samurcași secretari, și d-nele: Zoe Râmniceanu și Adina Emil Costinescu; Arhimandritul mitrofor Dionisie, Starețul Mănăstirii Sinaia și D-nii: Petru Gârboviceanu, Administratorul Cassei Bisericii, Ghica Budești și Teodor Burada, membri.

CUVÂNT

*Ținut la înmormântarea D-rului Ioan Șoneriu
din Herța.*

Intristată adunare,

Dureros răsună astăzi clopotul sfintei noastre biserici; căci, el ne chiamă pre toți, în jurul mărinosului Dr. Ioan Șoneriu, spre a ne încredința de fapt, că: «omul e ca iarba, și zilele lui sunt ca floarea câmpului.

Pentru că, acum opt zile dânsul ca părinte obștesc, cu iscusința științei și mila creștinului râvnitor de binele obștesc, isvoră din firea sa blajină, rău de vindecare și balsam de mângâiere celor coprinși de boli grele, scoțându-i din ghiarele morței și redându-i sănătoși familiilor încercate, pentru care cruda moarte l-a lovit atât de tiranic, de i s'a rupt firul vieței înainte de vreme.

Ca român de baștină și fiu de preot Transilvănean, își

iubeă cu căldură neamul din care s'a născut și legea pișilor săi părinți ce l-au crescut. În cât de și trăim în veacul al 19-lea, totuși noi l-am cunoscut în cariera sa pe Șoneriu ca doctor fără de argint vestind credința creștină, întărind nădejdea neamului într'un viitor prielnic prin conlucrarea la olaltă și ferirea de patemi. Acestui fruntaș cooperator se datorește: nu numai înființarea și conducerea de fapt a casei de sfat și cetire «Asachi» băncei populare locale și brutăriei cooperative «Concordia» din Herța. Ci întreaga mișcare din circumscripția sa, perde pe cărmuitorul ei tainic, pe neobositul îndrumător, pe vrednicul stăruitor înfăptuirii adevărului și binelui. Așa că, fiecare din cei sosiți, nu sunt spectatori reci, ci îndurerăți simțitori veniți aci cu misiunea de, a aduce prinosul de recunoștință și admirație cuvenită Doctorului Șoneriu, în a cărei trecere din viață, românimea pierde: un apostol de valoare, un preot al deșteptărei, un adevărat vindecător al boalelor și mizeriei omenești; căci, din mijloacile ce el a dispus: «împărțit-au, dat-au săracilor, dreptatea lui rămâne în veacul veacului». Și în cele din urmă clipe ale vieții sale, putea spune cu dreptul: «Luptă bună m'am luptat, călătoria am săvârșit, credința am păzit». Dar nu aceasta este datoria mea fraților ca serv al Domnului să scot la ivieală străduința răposatului ce e cunoscută tuturor. Ci însuși el acum, prin rostul gurei mele, cu cea din urmă grijă de toate, ca un bun sfătuitor zice: Frații mei iubiți! De și trupul meu îl priviți acum rece, zăcând fără simțire, totuși sufletul meu viu, pururea va fi cu voi. Adunați-vă dese-ori: aci în sfânta biserică, în falnica școală de alături, în casa largă a cooperației și alături de povățuitorii ce îi v'a rândui bunul Dumnezeu d-voastră, cei luminați în credința creștină și curați cu inima, veți simți atunci îndemnul meu și zice: mergeți înainte cu Dumnezeu pe calea apucată și veți isbândi.

Asta e voia lui Dumnezeu: să scăpați de viața chinuită în care vă frământă neștiința, neîncrederea și dușmănia. Și să nu fie între d-voastră, decât bunavoința și omenie: «unul pe altul cu cinstea mai mare făcând» lui Dumnezeu slujind iar nu deșertăciunelor.

Ajutați-vă fără cruțare în vreme de nevoi: țara, părinții, frații și migieșii, căci toți la olaltă alcătuim Biserica însuflețită a Marelui Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care s'a jertfit pentru păcatele oamenilor, aducând pacea și întemeierea lumii. Și noi cari suntem născuți și crescuți creștinește, numai cei ce simțim credința, nădejdea și dragostea creștină lucrând în sufletul nostru, putem ajuta cu prețul vieței noastre, țara, orfanii, bolnavii și nevoiașii; căci, împrumutăm pe Dumnezeu ce suferea foamea și setea ori sărăcia, în ființa celor fără vlagă de muncă. Și numai cu astfel de fapte putem preamări pe Dumnezeu în trupul și sufletul nostru, care sunt ale lui Dumnezeu.

Da, iubitorilor! Dumnezeu cel ce ne-a zidit după chipul și asemănarea sa, cu suflet înțelegător și nemuritor, pune margini vieței noastre. Și în clipa ce nici nu ne gândim la sfârșit, El ne chiamă la sine. A Lui este înțelepciunea deșteptilor, puterea regilor și știința învățaților din lumea asta. El hotărăște anii vieții noastre. Întru nădejdea vieții veșnice, a lucrat răposatul în Domnul din frageda-i copilărie, făcându-și cursul primar în Saskizul Târnovei, cel secundar în Brașov, iar cel Universitar în București. Apoi ca intern Spitalului Eforiei și doctor de circumscripție la Săliște, Sulița și Hârlău unde a ajutat zidirea unei biserici, și în cele din urmă aci în Herța, lucrând la desfacerea robiei economice, în misiunea sa ni-a fost pedagogul iscusit și omul ce știe a merge înainte, cu rost și fără șovăire, lădându-se tuturor pildă frumoasă: de muncă, priecpere și cuviință. În cât, perderea lui, o plânge nu nu-

mai îndurerata lui familie, nemângâiații lui minori, bunii săi colegi, prieteni și cunoscuți, ci de avalma cu ei, sătenii din împrejurimi; căci, creștin bun, părinte de familie, și doctor ideal ca Șonieru n'am avut și nu vom avea decât foarte târziu.

Și acum frați iubiți, când peste puțină vreme, dânsul o să dispară privirilor noastre, veniți și dați-vă cea din urmă sărutare; ca un prinos al dragostei sau recunoștinței ce-i datorește fiecare dintre d-voastră.

Iar noi, slujitorii casei Domnului A-toate-Țiitorul, dându-i cea din urmă binecuvântare, să ne rugăm Domnului să-l ierte de păcate și să-l sălășluiască cu dreptii din veac adormiți. Amin.

Pr. Sandovici Proboțești.

PREDICĂ

La Duminica XXXIII a Vameșului și a Fariseului, ținută la Sf. Episcopie a Argeșului la 26 Ianuarie 1914.

M A N D R I A.

„Dumnezeule mulțumescu'ți, că nu „sunt ca ceilalți oameni: răpitori, nedrepți, preacurvari sau ca și acest Vameș. (Luca XVIII 11).

Fraților,

Mândria s'a arătat oare cândvâ mai desvălită decât la fariseul din Sf. Evanghelie de astăzi care ne zugrăvește cu atâta amănunțime fudulia lui semeață? El se sue în templu; ar fi crezut cinevâ că nu se duce să se prezinte înaintea lui Dumnezeu, decât ca să-i aducă tributul drept al Închinăciunilor lui, să ceară cu umilință milostivirea și ertarea lui și să mijlocească milele sale. Dar cât este de

departe de a îndreptăți o astfel de părere! Un alt om a cărui reputațiune nu e la nivelul acestuia merge împreună cu el către locașul sfânt. Amândoi intră în templu. Vameșul se oprește în pragul casei Domnului, și acolo, pătruns de durere la aducerea aminte a rătăcirilor sale, își bate pieptul și zice lui Dumnezeu cu tonul celei mai vii pocăinți: «*Dumnezeule, milostiv fi mie păcătosului.*» Fariseul din potrivă, plin de meritul lui inchipuit, înaintează în chip îndrăsneț către locașul sfânt și cu capul în sus și cu trupul drept face o numărătoare lungă a virtuților lui și semnalează lui Dumnezeu pe omul, pe care-l lăsase căzut cu fața la pământ la ușa templului, ca pe un vrednic de toată asprimea dreptăței sale.

Dar judecățile lui Dumnezeu cât de mult se deosebesc de ale oamenilor! Cel veșnic osândește pe fariseu și îndreptează pe vameșul, pe care acest mândru și îngânat îl tratează cu atâta dispreț. După aceste semne, care dintre noi va fi atât de fericit ca să nu se recunoască? Unde sunt oamenii cari să nu se creadă superiori altora? Străbateți toate rangurile, toate condițiile sociale și pretutindenea veți auzi criticând pe acesta, defăimând pe acela, desprețuind pe celălalt și chiar calomniindu-l; în sfârșit, osândind fără deosebire pe toți aceia pe cari vrea să-i necinstească. Să biciuim dar un defect care face răni așa de adânci în omenire; să arătăm mândria sub adevăratul ei punct de vedere, ca protivnică dragostei către aproapele. Și pentru aceasta să ne întoarcem luarea aminte asupra pildei din sf. Evanghelie de azi.

I.

Fraților,

«Doi oameni s'au suit în biserică să se roage, unul fariseu și altul vameș zice sf. Evanghelie.

Din toate timpurile s'a ales de preferință înălțimile ca

să se ridice altare, case de rugăciune, prin urmare spun
a se duce la templu trebuiă să se suie la deal unde eră; dar
suirea duhovnicească este cu mult mai de trebuință, pen-
trucă rugăciunea este înainte de toate o înălțare a sufle-
tului către Dumnezeu. Ar trebui să ne fie tot așa de ușor ca
să ne ridicăm cu mintea la Dumnezeu prin rugăciune după
cum este firesc pasărei să sboare, pentru că noi am fost
făcuți pentru Dumnezeu. Cu toate acestea, rugăciunea ne
este adesea ostenitoare, greoaie, obositoare; sufletele
noastre deși făcute ca să sboare, nu știu adesea să facă
aceasta, decât cu foarte mare anevoință; aceasta este una
din urmările păcatului strămoșesc și de multe ori o ur-
mare a deprinderilor noastre de viață josnică. Acești doi
oameni s'au suit să se roage în Templu. Se poate rugă
cinevă pretutindenea, cu toate acestea sunt locuri sfințite
în mod special pentru rugăciune. Templul din Ierusalim
atrăgea pelerini din toată Iudeea și Galileea, din mijlocul
națiunilor păgâne, uneori foarte depărtate după cum ve-
dem pe un demnitar al *reginei Etiopiei*, venind să se roage
în acest Templu. Dar acești doi oameni din sf. Evan-
ghelie ce sunt? Unul este fariseu, altul vameș. Fariseul
este un observator credincios al prescripțiunilor legale;
el ține la aceea ca viața lui să fie exemplară și-și face
un punct de onoare ca să poată zice către toți. «Cine
dintre voi va putea să'mi impute lipsa celei mai mici
păziri ale legii?» Vameșul se lasă să fie absorbit de cerin-
țele materiale ale vieții, robit de făpturi el este târit în
multe defecte, și cinevă lesne se smintește de purtarea
lui. Care dintre acești doi oameni este acela a cărui ru-
găciune mai cu siguranță va fi auzită, va fi ascultată, și
care va eși din Templu mai bun de cum eră când a in-
trat? Rugăciunea Vameșului este îngreunată de toate gre-
șalele lui; a Fariseului este purtată pe aripile credinței
lui; acesta din urmă se pare că are toate șansele că va
fi mai bine ascultat.

II

* * *

Fariseul intră în templul cu fruntea sus, și stând drept înaintea altarului se roagă în acești termeni: *Dumnezeule; «mulțumescu-ți, că nu sunt ca ceilalți oameni, cari sunt răpitori, nedrepti, preacurvari și nici ca acest vameș care se roagă colo la ușă»*. Nemulțumit că se socotește pe sine scutit de orice greșală, el se declară încă împodobit cu toate virtuțile și adaogă: *«Postesc de două ori pe săptămână, dau zeciuială, dau dijmă din toate câte câștig»*. Iată tipul desăvâșit al omului mândru. Să ne oprim aci un moment pentru a găsi în Fariseul din sf. Evanghelie, diferitele caractere, diferitele fisionomii ale acestui vițiu îngrozitor. Cel dintâi caracter, cel dintâi semn al mândriei este a nu socoti pe Dumnezeu, ca singurul autor, singurul dătător al tuturor bunurilor pe care le are cineva și a se desfătă întru ele ca într'un lucru ce ar fi al lui propriu. Și acest caracter se observă foarte bine în Fariseul care se socotea cel mai drept dintre oameni, nu din harul lui Dumnezeu ci din singură virtutea lui. Și într'adevăr, el nu zice; Doamne, mulțumescu-ți că m'ai ferit de orice greșală; ci mulțumescu-ți că nu sunt ca ceilalți oameni, atribuind astfel virtutea lui nu harului divin, ci meritelor lui proprii.

Și vedeți, caracterul diabolic al acestui vițiu are în sine desprețuirea, nesocotirea lui Dumnezeu, de așa fel că e deopotrivă cu tăgăduirea însuși a lui Dumnezeu; pentru că Dumnezeu fiind singur creatorul și păstrătorul tuturor lucrurilor, omul mândru, care îndrăznește a-și însuși lui-și ceea ce nu e al său, refuză de a recunoaște în Dumnezeu un atribut, fără de care Dumnezeu n'ar mai fi Dumnezeu. Fariseul din Evanghelie mândru în sine, nu numai că se socotea drept și împodobit cu toate virtuțile, dar se credea cel mai virtos dintre toți oameni: *«nu sunt ca ceilalți*

oameni». Ceeace însemnează că el se credea ^{singurul} drept și gândea că toți ceilalți erau păcătoși. Iată al doilea caracter al mândrului, și în acelaș timp ^{motivul} pentru care el nu vede, nu prețuește, nu iubește pe nimeni de cât pe el singur. În cele din urmă, Fariseul, nemulțumit a usurpă cinstea datorită lui Dumnezeu, socotindu-se cel mai drept dintre toți oamenii și cugetând că toți ceilalți sunt păcătoși, ajunge să desprețuiască pe smeritul vameș, care stând la ușa de intrarea templului și bătându-și pieptul, merită cel puțin o privire de compătimire: «Nu sunt nici ca acest vameș». Și iată al treilea caracter al mândrului, care socotindu-se pe el singur desăvârșit, n'are pentru alții decât dispreț și insultă. El este de o fire așa de crudă și neomenoasă, încât este *josnic, desprețuește pe superiorii săi, înjosește pe egalii săi, calcă în picioare pe inferiorii săi*, pentru că el n'are decât o singură teamă, înălțarea altuia; pentru că el n'are decât o singură dorință, să vadă pe toți oamenii târându-se în țărână, să-și potolească setea care-l mistue și să ajungă acea mărire pe care o urmărește cu inverșunare. Astfel este oglinda pe care Iisus Hristos a pus-o sub ochii noștri în persoana Fariseului din Evanghelie și cât de mulți creștini, vai! pot să și vadă în ea propriul lor chip!

Vameșul a intrat în templu tremurând și din smerenie stă departe de altar și nu îndrăznește nici ochii să-i ridice la cer. El are groază de viața sa și ar voi ca pocăința să-i sdrobească inima. Totuși încrederea lui în bunătatea dumnezeiască este mai mare decât rușinea sa și găsește în neorânduiala mizeriei lui un motiv nou pentru a nădăjdui în milostivirea dumnezeiască: «*Dumnezeule, milostiv fi mie păcătosului*». El mărtusește purtarea lui vinovată, cere harul ca să iasă din această stare, cere lumina, puterea, curajul de a eși din vâgașul păcatului și de a duce o viață mai bună.

Să examinăm puțin această figură vrednică de iubit a Vameșului, care ne-a fost zugrăvită de Mântuitorul și vom ști atunci cât de mult suntem departe de umilința cea adevărată. El s'a suit în templu ca să se roage; dar ajuns în tindă se oprește și nu îndrăznește să înainteze «*Vameșul stând de departe*» acesta e cel dintâi simțământ care trebuie să se ridice în sufletul păcătosului când se prezintă înaintea lui Dumnezeu. Omul în fața lui Dumnezeu este o simplă făptură care trebuie să se prezinte cu toată umilința. Prin urmare, cea dintâi mișcare a inimii sale atunci când se prezintă înaintea lui trebuie să fie un simțământ de rușine, de groază pentru nevrednicia și pentru răutatea sa, care să-l facă a atinge pământul și cu capul și cu ochii. «*Vameșul de departe stând, nu vea nici ochii săi la cer să-i ridice*». Acest simțământ de smerenie produce un altul: pocăința din inimă de greșalele săvârșite: «*ci-și bate pieptul său*» pentru a-și exprima durerea vie pe care o avea. Dar care dintre noi fraților, n'a păcătuit? Dacă conștiința nu ne-ar mustră de nici o greșală, noi tot n'am putea pentru aceasta să ne socotim nevinovați, pentru că Sf. Ioan ne încredințează că oricine se crede pre sine fără de păcat se minte pe el însuși. Ce să zicem de noi care știm bine că am necinstit pe Dumnezeu în mii de chipuri? Inima noastră ar putea oare să rămână nepăsătoare pentru totdeauna la vederea atâtor păcate săvârșite împotriva bunătății nemărginite a unui Dumnezeu, care din prea multă iubire a voit să moară pentru noi? Să ne îngrozim și să blestemăm greșalele noastre, și după pilda Vameșului să cerem cu umilința Dumnezeiasca milostivire «*bătându-și pieptul zicea, Dumnezeule milostiv fi mie păcătosului*».

Și iată un ultim simțământ de smerenie, care trebuie să nască în inima noastră, vreau să zic o încredere cu totul fiască că vom fi ascultați și ertați de Domnul. Adevărata umilința în ioc de a vărsa în sufletul nostru sim-

țimânt de desnădăjduire și descurajare, trebuie prin mare să ne deschidă inima la nădejde și să ne pună pe buze cuvintele rugăciunii Vameșului: «*Dumnezeule milostim fi mie păcătosului*».

III.

Fraților,

Să vedem acum deslușirea învățătorei coprinsă în pilda adusă de însuș Mântuitorul. Am auzit pe acuzatorul mândru, am auzit pe vinovatul smerit, să ascultăm sentința judecăto-rului: «*Zic vouă, într'adevăr că vameșul s'a pogorit mai îndreptat la casa sa decât Fariseul, pentrucă tot cel ce se înalță pe sine, se va smeri, iar cel ce se smerește pre sine se înalță*». Auziră-ți hotărârea dumnezească? Fariseul care se făleă că este drept, fu osândit și Vameșul care mărtu-riseă că este vinovat, fu îndreptat. Cu toate acestea a-mândoi s'au suit în templu, și amândoi s'au rugat.

Care a fost dar motivul unei soarte așa de deosebită? Dreptatea Fariseului, trebuie să găsească har înaintea lui Dumnezeu și greșalele nenorocitului vameș reclamau o pe-deapsă aspră, însă mândria aceluia l-a făcut în mod ru-șinos vinovat, și umilința acestuia l-a făcut vrednic de cr-tare. Fariseul care în mândria lui se înalță până la cer, fu în mod rușinos aruncat în focul Iadului ca Lucifer; iar Vameșul care se umileă și se târă în praf, fu înalțat până la tronul dumnezeesții milostiviri; rugăciunea lui smerită străbătuse norii, pocăința lui fusese o jertfă de un miros bine plăcut, pe când Fariseul, prin rugăciunea sa, păcă-tuise în mod îndoit prin mândrie, în stima ce o avea des-pre el însuș, și în desprețul orb pe care-l are deaproa-pele lui. Virtuțile Fariseului sunt sugrumate de mândria lui; pe când slăbiciunile vameșului sunt răscumpărate prin umilința lui. Ce trebuie să gândim fraților de noi, dacă

noi avem îngâmfarea Fariseului, fără să avem virtuțile lui; avem nedreptățile vameșului fără smerenia lui? Dacă luăm aminte la cele ce se petrec în lume, vedem adesea aceeași purtare și auzim rostindu-se același limbaj ca al Fariseului. Într'adevăr, toți oamenii n'au ei oare cea mai înaltă idee despre virtuțile lor, despre talentele lor, despre evlavia lor? Cine știe să prețuiască meritele altora, să dea dreptate Insușirilor minții și inimii semenilor săi? Înainte de a iubi pe alții, se iubește pe sine însuș, și această iubire, mamă a mândriei, vorbește așa de sus, încât nu vede în sine decât drepturi la admirațiunea publică, și titluri pentru defăimarea celorlalți. Așa fraților, câte judecăți îndrăznețe, câte critici aspre, câte mustări și defăimări asupra persoanelor pe care nu le cunoaște de loc sau prea puțin? Merge până la a judecă și intențiunile: Ce voi zice de graba ce pune în a încredința prietenilor săi ceea ce știe sau ceea ce presupune; ce vom zice de plăcerea ce simte de a răspândi pretutindenea defectele lor, de iscusința ce pune în a le exagera? *I se pare că se înalță pe sine pe măsură ce înjosește pe ceilalți.* Cine din voi nu cunoaște relele pe care le naște mândria? Ea este care naște minciunile și calomniile, care face să vină în urmă pisma, mânia, ura și răsbunarea. Ce voi zice mai mult despre mândrie decât că ea este începutul tuturor păcatelor? Dar să nu vă lăsați a fi înșelați de aparențe; dacă se întâmplă uneori ca omul mândru să se înalțe mai presus de alții, pe când cel smerit n'are adesea decât uitare și dispreț, aduceți-vă aminte că este o pedeapsă aspră și neînvingă, dar groaznică cu care pedepsește Dumnezeu mândria lui, pedeapsă care nu va întârzi. Da, acest nenorocit, care nu prețuește pe nimeni, care nu bagă în seamă ori ce frâu, orice autoritate, orice supunere, orice sfat; care singur vrea să fie laudat, care singur se crede învățat, înțelept, prudent, da, acesta va fi totdeauna umilit: *«Că tot cela ce se*

înalță pe sine, se va smeri.» El arată pe dinafară, este adevărat, un aer de cinste, de omenie, de dreptate ca și Fariseul din Evanghelie; dar mândria lui îi ține în mod tainic legat de tatăl minciunii, Lucifer, și trecând numai decât dela orbirea minții la stricăciunea inimii, el nu va întârziă de a se arătă ceea ce este, adică un om degradat, devenit sclav josnic al celor mai josnice patimi. Dumnezeu retrace luminile sale omului mândru, îi refuză pe dreptul acest har pentru care el n'are decât dispreț și pentru că se crede că n'ave nevoie de nimeni și de nimic, îl face să vadă că el nu e nimic, și mai puțin decât nimic, pentru că este păcătos: *«Dumnezeu mândrilor le stă în potrivă.»*

Cu totul altfel este cu omul smerit. Pătruns de simțimântul nimicniciei sale, el rămâne mulțumit în orice stare l a pus Providența. El nu umblă după laudele și aprobările lumii, nu se ocupă de judecățile omenești, foarte adesea înșelătoare și totdeauna deșarte, el este nepăsător în fața ocărilor, mai mult încă, socotește că le-a meritat; ascultă cu plăcere glasul Bisericii și al acelor cari o reprezintă; se pleacă înaintea superiorilor lui; iubește mai bine să creadă decât să discute, să asculte decât să hotărască, să se supună decât să poruncească. Și repet, să nu vă lăsați a fi înșelați de aparante, pentru că dacă cel smerit cu inima are adesea cel din urmă rang pe pământ și se vede nesocotit, desprețuit și călcat în picioare de cel mândru, el rămâne totdeauna mare de o adevărată mărime, petrucă rămâne totdeauna mare înaintea lui Dumnezeu. Dumnezeu îi împărtășește luminile și harurile sale de preferință. *«Dumnezeu celor smeriți le dă har»*. Adevăratele titluri de cinste sunt: modestia, smerenia, lepădarea de sine, pentru că însuș Dumnezeu ne spune: *«că cel ce se smerește pe sine se va înălță, și tot cel ce se înălță pe sine se va smeri.»*

Fraților, noi avem un model desăvârșit de smerenie și

de dragoste, este Iisus Hristos. Fiu al lui Dumnezeu, El se smerește, el suferă fără să se plângă, insultele, calomniile, ocările de tot felul; e tratat ca criminal și ucis ca criminal și cu blândețea pe buze ca și în inimă, el iartă tuturor vrăjmașilor săi. Dar voința lui este ca noi să l imităm: *«Învățați-vă dela mine, zice, că sunt blând și smerit cu inima»*. Să urmăm deci calea pe care a străbătut-o Mântuitorul. Cu cât noi vom fi mici înaintea oamenilor, cu atât vom fi mari în 'naintea lui Dumnezeu. Atunci cu totul deosebiți de Fariseu, vom lauda pe Dumnezeu pentru binefacerile sale; nu vom avea pentru frații noștri decât judecăți de dragoste, de milostivire și la ziua cea de apoi vom fi îndreptați, ca smeritul vameș ca să ne împărtășim de fericirea lui în corturile cele veșnice. Amin.

Econ. Stavrofor V. Predeanu.

DONAȚIUNI.

Se aduc mulțumiri publice d-șoarei Maria L. Mihălcianu și cumnatului său Haralamb Zafiratos din orașul Galați proprietara moșiei din com. Popeni jud. Tutova cari au binevoit și a acoperit sf. Biserică din com. Popeni cu tablă de cea mai bună calitate cheltuind suma de 1700 lei.

Se aduc mulțumiri publice d-nei Smaranda Mircea din orașul Vaslui, care a dăruit bis. sf. Ioan Botezătorul din acea localitate două rânduri veșminte, unul preoteșc și unul diaconesc, în valoare de 500 lei.

Se aduc mulțumiri publice d-lui Costache Emanci din Huși care a dăruit suma de 300 lei ca ajutor pentru reparația bis. sf. Ioan din acel oraș.

Se aduc mulțumiri publice d-nei Țana P. Nestor din orașul Huși care a dăruit suma de 400 lei, ca ajutor pentru reparația bis. sf. Ioan din acea urbe.

Se aduc mulțumiri publice d-lui Dr. Mihail Popescu din București care a dăruit două rânduri complete de vestimente preotești în

val. de lei 1000, pentru bis. parohiei Costești jud. Tutova; Ileana d-na Dr. Profira Davidoglu din Bârlad a donat 8 kg lumânări de ceară curată tot pentru sus numita biserică.

Se aduc mulțumiri publice locuitorilor enoriași dela bis. parohială Curteni, din jud. Fălciu, cari au dăruit pentru bis. din acea localitate mai multe obiecte și anume: D-l C. Bădescu cu soția sa Safta și C. Filimon cu soția sa Elena din com. Tătărăni, un rând complet de veștinte preoțești în val. de 300 lei. Tot acești locuitori au mai contribuit și la construcțiunea numitei biserici cu următoarele sume: C. Bădescu cu 245 lei, iar C. Filimon cu 365 lei.

Se aduc mulțumiri publice d-nei Ecaterina P. Andriescu din Huși, care prin fiul său George Andriescu a dăruit una mie (1000) lei, ca ajutor pentru reparația bis. sf. Ioan din acea oraș.

Se aduc mulțumiri publice d-nei Elena Gh. Ionescu din orașul Vaslui, care a dăruit bis. din acea localitate, un rând veștinte în val. 200 lei și d-na Casandra Frunză a dăruit un sfeșnic de alamă în val. de 30 lei.

Se aduc mulțumiri publice d-lui Alecu Ciofu din parohia Șișcani c. Hoeni. j. Fălciu, care a dăruit bis. din acea localitate, un rând veștinte negre de pluș în val. de 120 lei; și d-na Ileana Păsărică tot din Hoeni, au dăruit bis. filiale cu hramul «sf. Nicolai» un rând de veștinte preoțești, în val. de 120 lei.

Se aduc mulțumiri publice locuitorilor enoriași dela biserică parohială Ciortești din jud. Vaslui, cari au dăruit acelei biserici mai multe obiecte și anume: Nicolai Dobândă cu soția sa Smaranda, o pereche de sfeșnice de bronz în valoare de 490 lei; Gheorghe Harip una candelă în val. de 30 lei; Grigore Tonegariu, Gheorghe Haș și Ioan Gh. Popovici câte o candelă în val. de 20 lei.

Se aduc mulțumiri publice d-lui Nicu Anastasiade din parohia Măscurei jud. Tutova, care a dăruit bis. din acea localitate, o cristelniță de tablă arămită pentru botezul pruncilor, în valoare de 17 lei.

Se aduc mulțumiri publice d-lui Ioan Harnagea și soția sa Chira și d-lui Ioan Pandealea învățător și soția sa Elena ambele familii din com. Grumezoaia jud. Fălciu, cari au dăruit bis. filiale din parohia Hurdugi acelaș județ un rând complet de veștinte preoțești, în val. de 160 lei.

Se aduc mulțumiri publice locuitorilor enoriași dela bis. parohiale Bălteni, com. Brodoc, din jud. Vaslui, cari au dăruit pentru bis. lor cu hramul «Adormirea», mai multe obiecte și anume:

Ion. I. T. Nicolai și soția sa Irodia au cumpărat un Policandru de bronz suflat cu aur cu 18 lumini și cu lanț, în val. de 460 lei; d-na Vasilica Stoian Hristea din Vaslui, au dăruit o icoană «Maica Domnului» cu Mântuitorul în brață format mare, împreună cu strana ei, asemenea o Candelă cu lanțul ei de bacfon, și un așternut de lână, toate în val. de 180 lei; d-na Catinca Costache I. a Nastasiei, au dăruit o icoană Maica Domnului cu Mântuitorul în brață pusă în cadru de lemn și polcit cu aur, în val. de lei 20.

Se aduc mulțumiri publice orașenilor din Bârlad cari au contribuit la îmbunătățirea bisericii parohiale cu patronul Sf. M. M. Gheorghe și la cele 2 filiale ale ei, cu următoarele sume și anume: Foasta epitropie a Casei proprietății Târgului Bârlad a contribuit pentru repararea bisericii filiale «Sfinții Trei Erarhi, cu suma de 1500 lei; D-l Ioan Gruia, pentru prefacerea și turnarea a patru Clopote mici la bis. filială «Sf. Mina», cu suma de 224 lei și 80%; D-nii Toma Vasiliu și Petrache Vasiliu, pentru facerea a două prapuri nouă la bis. filială «Sfinții Trei Ierarhi», cu suma de 100 lei; D-nii Sterian Dimitriu și Ghiță Ioniță, pentru procurarea unei sobe de tuciu la bis. filială sf. Mina, cu suma de '35 lei; D-l Alexandru Golăeș, pentru cumpărarea unui prapur și un sfeșnic la biserica parohială sf. Gheorghe.

Se aduc mulțumiri publice locuitorilor enoriași dela bis. parohială Banca din jud. Tutova, cari au dăruit pentru bis. lor cu hramul «Adormirea», 12 Minee, ediția sf. Sinod, și anume: Cântărețul Theodor Gh. Diaconu patru Minee; Constantin Enache patru Minee; iar d-nii Constantin I, Alexandru Gh. Hardon, Alexandru Eremia și Mihalache Râșcanu, câte un Mineiu.

Se aduc mulțumiri publice d-lui Teodor Străjăriu din parohia Dumești, jud. Vaslui care a dăruit bis. parohiale cu hramul «Sfânta Treime», din acea localitate, un rând complet de veșminte proești în val. de 300 lei.

Se aduc mulțumiri publice d-lui Teodor Filimon din parohia Blăgești, jud. Tutova, care a dăruit bisericii filiale «Sf. Nicolae» din acea localitate un Iconostas în val. de 100 lei; De asemenea și d-na Elena V. Filimon tot din acea parohie, a dăruit numitei bis. una masă de lemn și un sfeșnic cu 4 lumini, ambele în valoare de 55 lei.

Se aduc mulțumiri publice binefăcătorilor și ajutătorilor bis. filiale Sf. Nicolae din satul Boțoaia, com. Bereasa, jud. Vaslui, cari au împodobit acea bis. cu diferite obiecte necesare.

Se aduc mulțumiri publice tuturor enoriașilor bis. parohiale Sf. Voivozi din com. Bereasa, jud. Vaslui, cari au dăruit diferite obiecte pentru împodobirea și înfrumusețarea acelei biserici.

Se aduc mulțumiri publice d-lui Costache Roșu cu nora sa Ana I. Roșu, din parohia Cosăști, județul Vaslui, cari au dăruit bis. din acea localitate, un clopot în val. de 395 lei.

Se aduc mulțumiri publice locuitorului Ion Oprea Vlad care a donat bis. din com. Scurtești jud. Buzău, următoarele obiecte: 1 rând vestminte în val. de lei 200, o cădelniță în val. de lei 30, o evanghelie în val. de lei 120, și 2 sfeșnice de alamă în val. de lei 120.

Se aduc mulțumiri publice locuitorilor mai jos notați cari au dăruit bis. din com. Căldărești jud. Buzău următoarele obiecte și anume: Teodora Gheorghe Ilie văduva, una sf. Evanghelie legată în pluș și argintată peste tot în val. de 130 lei; Dan Șerban cu soția sa Voica, un epitaf pictat în val. de 90 lei; Ion Niță Stancu cu soția sa Chira, una candelă cu trei sfetnice în val. de 50 lei; Dumitru Matache cu soția sa Voica, una pereche cununii în val. de 30 lei; Petca Tudor Petre văduva, un rând de perdele la cele patru Icoane Împărătești de satin de mătase și un galantar, toate în val. de 64 lei

Se aduc mulțumiri publice d-lui Gheorghe A. Plagino și soția sa Maria Gh. A. Plagino, proprietarul moșiei com. Martinești, ce au binevoit a dăruți un rând vesminte preoțești complect și o Belderniță, toate 400 lei; asemenea a făcut cu cheltuiala d-lor un zaplaz în fața bis. între bis. și cimitir în val. de 120 lei; iar locuitorul Toader Catană a contribuit la facerea unui clopot, în greutate de 174 kgr., în val. de 550 lei.

Se aduc mulțumiri publice persoanelor mai jos notate cari au contribuit cu sume de bani la reparația bis. din parohia Todireni jud. Botoșani. Preotului Gh. Nechiforescu care au dăruit 235 lei numerar, apoi 100 lei pentru tabloul din sf. Altar „Cina cea de Taină” și 150 lei pentru acoperimintele de pe sf. Masă; Epitropului D. Burlacu care a dat 100 lei pentru tabloul religios «Lăsați copii să vină la mine»; Locuitorilor: Costache V. Nechifor 110 lei pentru tabloul «Intrarea în Ierusalim»; Vasile I Stoleru 100 lei pentru tabloul „Pogorârea de pe Cruce”; Costache Turcu 60 lei pentru icoana răstignirii; Ioan P. Danu 60 lei pentru tabloul «Sf. Ioan Botez torul»; Petru Aman 250 lei pentru dvera dela ușile împărătești; Ioan Gafițanu 60 lei pentru acoperământul dela Icoostas; V. I. Murgocă 70 lei pentru acoperământul deia analog; Epitropul Gh. a Păvăloaei 50 lei pentru acoperământul dela proscomidie; Const. Bădăluțe 60 lei pentru o pereche sfeșnice; Vasile Ilie Alixandroaei 40 lei pentru o pereche sfeșnice pe sf. Masă; Const. Vlădeanu 60 lei pentru o cruce pe sf. Masă; Const. Burlacu, Gh. Burlacu, Gh. V. a Saftei și Vasile Vlădeanu patru candelile mari la icoanele împărătești a 140 lei una; Vasile I. Macovei. D. a Păvăloaei și Ioan Gh. I. Bădăluțe trei candelile de argint cu

câte trei brațe a 60 lei una; D. V. Alexandroaiei 3 candelă de argint a 20 lei una. și D. Vlădoianu 35 lei pentru o tavă de argint pentru anaforă; de asemenea obștea locuitorilor pe lângă banii trebuitori reparației, au dăruit încă un policandru în val. de 700 lei și un chivot «Curtea de Argeș» de 280 lei.

Se aduc mulțumiri publice enoriașilor parohiei Obedeni județul Vlașca, cari au contribuit la reparația bisericii respective cu diferite sume de bani și anume: Un număr de 250 enoriași cari au contribuit cu 2850 lei. D-lor Mitică Dumitrescu, proprietar, cu o mie lei pentru reparația bisericii și 120 lei pentru procurarea a două globule la crucile exterioare dela turlele bisericii; N. Anastasiu, adm. de plasă, pentru procurarea unui potir cu accesoriile lui, în sumă de 100 lei; I. Păunescu pentru procurarea a 7 candelă în sumă de 170 lei; Costache Manolescu agent fiscal pentru procurarea a 7 candelă în val de 170 lei; 5 sfeșnice pentru Prestol și Proscomidie, în val. de 120 lei; Stan I. Bălășoiu-Obedeni, pentru procurarea unei candelă în valoare de 30 lei; Constantin R. Șufaru-Obedeni, pentru procurarea unei candelă în valoare de 25 lei; Pr. N. Stănculescu-Obedeni pentru procurarea unui chivot în valoare de 150 lei.

Se aduc mulțumiri publice d-lui Ioan Delles, mare proprietar în comuna Bucșani, care a construit din temelie biserica din numita comună, apoi de câte ori s'a simțit nevoie de cea mai mică reparație a dispus facerea ei cu spesele d-sale; a dăruit o icoană a Sf. Nicolae, una Sf. Maria, a Sf. Ioan Botezătorul, a Mântuitorului, a Sf. Stelian, toate lucrute în aur și argint; apoi toate icoanele prasnicate, și o icoană a Sf. Ingrid și una mare a Sf. Trei-Ierarhi, lucrute în sf. M-re Prodromul și în fiecare an dăruiește patru rânduri complete de lumânări.

Se aduc mulțumiri publice părintelui Arhimandrit Ambrosie Bosisceanu, superiorul M-rei Govora din jud. Râmnicul-Vâlcea, cari a dăruit pentru icoana Maicii Domnului din M-reia Agapia jud. Neamțu o salbă în valoare ee 1286 lei.

Se aduc mulțumiri publice persoanelor de mai jos care au dăruit bis. din com. Gârbovi jud. Ialomița diferite obiecte și anume: Miltiade B. Teodoru, arendaș, un sf. epitaș încadrat într'o ramă de stejar, în val de lei 200; Preotul paroh Sachelar Gh. Dinulescu, a plătit repunerea coloritului pe icoana Maicii Domnului, servind la procesiuni, în val de lei 85; Damaschin Petcu, fost episcop, un steag mare costând 100 lei; D-șoara Ana Colonel Maltopol, o față lucrată pe etamină pentru Iconostas; D-nele Sanda Iordache Vasile, Ioana D. Lixandru, câte o scoarță de lână pentru așternut jos în biserică; D-na Atina M. Iliescu 2 fețe de masă cu ciucuri, lucrute pe catifea; D-na Didina Gr. Manolescu, un acoperemânt lucrat artistic pentru tetrapod; D-l Ilie M. Vasile cântăreț a lăpt

definitiv cu cheltuiala sa, casa construită la sf. bis. rîcă, a făcut
din nou o palotă și împrejmuirea în față cu șipci; D-nii Petcu R.
Ștefan, Nedea Dobre și Dumitru Dinu, au oferit binevoit, con-
cursul lor moral și material la construirea casei parohiale; D-nii
Ioan Chiriacescu vinul pentru sf. Liturghie

Se aduc mulțumiri publice d-lor Ioan și Maria Dima, Dumitru
T. Nichituși, Ecaterina V. Ghilan, Ruxanda Anghel, Ioan și Saveta
Șoric, Mișu Alexandrescu, Gh. Darie, Haralambie I. Rusu, Franz
Curievici, Elena Gh. Prăjanu, Gh. Gh. Prajanu și alții, cari au
donat bisericii parohiale Onești din județul Iași cărți și obiecte în
valoare de 110 lei.

Se aduc mulțumiri publice d-lui Mihai Matulca și Petru Stavila
cu soția sa Ecaterina, cari au donat bisericii parohiale din parohia
Ruginoasa jud. Suceava, cel întâi două lăcțere, o față de masă și 1
prosop în valoare de 20 lei și al II trei sfeșnice de argint britanic
în valoare de 90 lei.

Se aduce mulțumire publică d-lui M. Conachi, care a donat 300
lei pentru facerea clopotniței dela biserica parohială Căciulești II,
din județul Neamțu,

Se aduce mulțumiri publice d-lui V. Bogza, care a dăruit bise-
ricii 40 Sfinți din dn Iași, un rând complet de vestminte proe-
țești în valoare de 250 lei.

Se aduc mulțumiri publice următoarelor persoane, cari au făcut
donațiuni bisericii parohiale B. rca din județul Suceava și anume:
D-nei Eugenia Diaconescu, care a donat un rând sf. Vase în va-
loare de 200 lei și o candelă de 40 lei D-lui Alecu Florescu, care
împreună cu alți enoriași a dat un rând vestminte și o candelă în
valoare de 300 lei; Dimitrie Hies un rând vestminte de 150 lei și
și C. Hiescu un epitaf de 150 lei.

Se aduc mulțumiri publice d-lui Ștefan Mihailescu pentru un
rând vestminte, un sfeșnic de alamă și un potir de argint, toate
în val. 595 lei; Al. Băisan, pentru un sfeșnic de alamă cu 5 lu-
mânări pe sf. masă, de 150 lei și Ștef. Smeu pentru că a îmbră-
cat cu argint o cruce cheltuind 135 lei. Toate aceste donațiuni
sunt făcute bis. parohiale din Voinești jud. Iași.

Se aduc mulțumiri publice enoriașilor Gh. și Ioan Stârcea, din
parohia Rădeni, jud. Iași, com. Roșcani, cari au binevoit a da
acelei bis. un rând de vestminte în val. de 275 lei.

Se aduc mulțumiri publice d-lui Gr. Alexandrescu și d-nei Safta
Iftodiu, cari au contribuit cu câte 20 lei pentru confecționarea
unui rând vestminte bisericesti necesare bis. parohiale sf. Ioan
Gură-de-Aur din Iași.

Se aduc mulțumiri d-lor Gh. I. Donisan și Nicolae Căpățână din Regina-Sask-Canada-America de Nord cari a donat cel întâi un rând de vase în val. de 290 lei și cel al doilea procopețele necesare în val. de 40 lei bis. din parohia Dahinda-Sasc-Canada.

Se aduc mulțumiri publice următoarelor persoane din urbea Fălticeni: I. Stino, Elena Samson, Aneta Ghițescu, Maria Comino, Safta Apostoleanu, Zamfira Elefteriu, Maria Mălcoci, Maria Boșteanu, Maria Vidrighiu, Ana Răftivanu, Elena Radu, Ana Ursachi și alții, cari împreună au cheltuit suma de 1500 lei, cu facerea unui grilaj de fer împrejurul sf. Mese a desfințatei bis. Sf. Ilie din sus zisa urbe.

Se aduc mulțumiri publice următoarelor persoane, cari au făcut diferite donațiuni bis. parohiale din Brădățelul jud. Suceava și anume: N. a Zoitei, pentru 2 cruci, 1 prapur și un tablou toate în val. de 200 lei; Petre și Gh. Merțan un prapur și 2 tablouri în val. de 170; D. Butnariu a reînviat un tablou cheltuind 35 lei; Petru și Maria Merțan, un epitaf de 185 lei; Frații Iacob și D. Ghimță una cruce lemn 100 lei; Zaharia Bostu, idem de 40 lei și Gh. Dorneanu idem de 50 lei.

Se aduc mulțumiri publice d-nei Lidia Filipescu proprietara moșiei Stăuceni, jud. Botoșani, care a dăruit suma de 1300 lei cu ajutor pentru repararea bisericii parohiale din Stăuceni, precum și obștiei din acel sat, care a contribuit pentru acelaș scop cu suma de 3000 lei.

Se aduce mulțumire publică parohului și enoriașilor parohiei Panaci din jud. Suceava, cari au cumpărat un clopot la biserica parohială în valoare de 3295 lei.

Se aduc mulțumiri publice d-nei P. raschiva Banu, pentru că a donat bisericii parohiale „Banu“ din urbea Iași, un covor țesut în casă în valoare de 150 lei și 2 luminări în valoare de 20 lei.

Se aduc mulțumiri publice enoriașilor din satele Poiana și Stăncuța, cari au dat 650 lei; și d-lor D. Iiescu pentru 660 lei; Alecu Todor 127 lei; și R. Bălănescu 125 lei; pentru reparația bisericii filiale din satul Poiana parohia Șerbănești jud. Dorohoi.

Se aduce mulțumire publică enoriașului Ștefan Merlă care a donat un rând vestminte în valoare de 300 lei, bisericii filiale din Cucuteni parohia Bogdănești jud. Iași.

Se aduc mulțumiri publice economului Cosma Petrovici, care a donat bisericii parohiale «Adormirea» din urbea Dorohoi trei clopote mici în valoare de 250 lei.

Se aduc mulțumiri publice locuitorului I. Gr. Manolachi, care a donat două cruci de lemn în valoare de 60 lei, bisericii parohiale Hărtoapele din județul Suceava.

Se aduc mulțumiri publice d-lui M. Cerdăscu, pentru un grup pur în valoare de 60 lei; Ștefan Crupă o cruce de parafă, de 30 lei; și Ecaterina Ianoliu pentru un acoperământ pe Sf. Ana de 40 lei, donate bisericii parohiale Sf. Nicolae din Tg-Frumos.

Se aduce mulțumiri publice d-lui Sergiu Pruncul, care a binevoit a donă lemnul necesar la construirea casei parohiale din parohia Prelișca, din județul Dorohoi și o Evanghelie în valoare de 180 lei, bisericii filiale din cotunul Saucinița aceiaș parohie.

Se aduc mulțumiri publice d-nei Maria Gh. Diaconescu și d-lui I. Părăuanul, cari au donat bisericii parohiale din parohia Mihăileni, jud. Dorohoiu, cea întâi un covor în valoare de 40 lei, și cel al doilea 2 sfeșnice mari de bacfon în valoare de 140 lei.

Se aduc mulțumiri publice următoarelor persoane: I. Lacinschi, Vlad Lacinschi, cari au donat 2000 mii lei pentru repararea bisericii parohiale Concești, jud. Dorohoi, precum și d-lor: D. Coroban, D. Nazare, T. Toma Grosoae, Sultana Cojocariu, Ecaterina Buță, I. Vișel, T. Gheorghiuță, Gh. Nazarie, C. Cucu, Gh. Păltinișanu și V. a Titieni, cari au contribuit cu suma necesară pentru cumpărarea de cărți la sus zisa biserică.

Se aduc mulțumiri publice persoanelor mai jos notate, cari au contribuit cu suma de 561 lei, pentru cumpărarea unui policar-dru de alamă bisericii Sf. Voevozi, din parohia Crăcăoani județul Neamțu și anume: D-nul Gh. Mihailescu cu 100 lei; Gh. V. a Nastasiei 100 lei; V. Horga 40 lei; V. C. Zaharia 20 lei; V. Juncu 15 lei; preotul V. Stahie cu 10 lei; C. D. Panaite 8 lei și alții.

Se aduc mulțumiri publice, obștiei locuitorilor din parohia și comuna Cracaoani jud. Neamțu, care a contribuit cu suma de 168 lei, precum și primăriei acelei comuni pentru suma de 130 lei, cu care s'a împrejmuțit cu zaplaz de scânduri biserică filială Sf. Dimitrie din acea parohie și s'a reparat gardul cimitirului.

Se aduc mulțumiri publice d-lui Gh. Teofănescu, dirigintele școlii din Gura-Văii, comuna Căciulești, pentru 200 pueți de dud, ce a donat pentru plantarea cimitirului și curței bisericii din parohia Căciulești II jud. Neamțu.

Se aduc mulțumiri publice onoratei Administrații Domeniilor Coroanei, care a binevoit a cheltui cu reparația bisericii filiale din Sabasa parohia Borca, suma de 565 lei 15 bani.

Se aduc mulțumiri publice persoanelor notate mai jos cari au făcut următoarele donațiuni bis. parohiale din Dracșani jud. Botoșani și anume: Preotul V. Soescu 100 cărți pâinea spre ființă în valoare de 10 lei. D-na Eugenia V. Soescu un acoperământ pe analog 8 lei. Grigorie Maxim două sfeșnice 20 lei. Zenovia Nacu pânză de veșminte 20 lei. Constantin Danalache față de masă 28 lei. I. Plaxienca 1 covor, 2 Minee, legatul a 2 cărți, 1 scaun și 1 masă toate 70 lei. Ecaterina T. Maxim pânză de veșminte 8 lei. Ioan Murărașu 32 pui de duzi 20 lei. Constantin Turcu o perdea 8 lei. Catinca Irimie o perdea 4 lei. Anica Ștefan idem, 10 l. Profira Ilinca idem, 10 lei. Pachița Cheață idem, 8 lei. Natalia Murărașu idem, 10 lei. Aglaia Gh. Radu idem, 10 lei. Maria P. Gugoasă o față de masă 8 lei. Epitropia bisericii împodobitul și cusutul veșmintelor 42 lei.

Se aduc mulțumiri publice persoanelor mai jos notate, cari au făcut donațiuni noiei biserici parohiale Sf. Gheorghe din parohia Mihălășeni jud. Botoșani și anume: Comitetului însărcinat cu adunarea fondului pentru zidirea bisericii; D-lor frați Ursan Gh. Nicolae și Grigore cari au donat material și bani; Obștiei satului Mihălășeni cari au contribuit cu suma de 549 lei; Consiliul de administrație a fostei societăți Cumpătare din Mihălășeni „Lumina” compus din d-nii Neculai Răuțu, Gh. Constantinescu preot, Gh. Băileanu preot, Ioan Mușanu preot, Iosif Petrușcă, Costachi Nechifor și Vasile Lupu cari au donat bisericii suma de 7949 lei onorariul convenit lor ca membrii în consiliul de administrație; Onor. Administrațiunii a Cassei Bisericii care au donat cărțile de ritual complete; D-lui Gheorghe Horodnică care au donat două policandre de alamă masive în val. de 952 lei; D-lui Neculai Gorbănescu care au donat marmora de pe sf. Masă în val. de 120 lei; D-lui Vasile Pavlov una sf. Evanghelie înbrăcată în metal alb în val. de 140 lei; D-lui Dimitrie Vatamanu una dveră la ușile Împărătești în val. de 190 lei; D-lui Ioan Baltă un sfeșnic purtător de alamă masiv în val. de 92 lei; D-lui Ilie Răuțu una cădelniță în val. de 32 lei; Alecu Văcăreanu una candelă în val. de 25 lei; Vasile Vieru cinci icoane mici (praznice) în val. de 75 lei; D-nelor Elena Plugariu două icoane mici în val. de 30 lei; Maria Ioan Obadă una scoarță de lână în val. de 30 lei; Paraschiva I. Baltă una scoarță de lână în val. de 30 lei; Domnica C. V. Iordache una scoarță de lână în val. de 20 lei; Prea cucernicului părinte Meletie Răuțu din Râmnicul-Vâlcei pentru una sfântă Evanghelie îmbrăcată în piele, un steag pentru paradă la morți, un disc pentru anaforă, două pastale de argint pentru brâu precum și lumânările trebuitoare pentru sfințire; D-lui Alexandru I. Podran care a donat bisericii filiale, Nașterea Maicei Domnului din satul Păun, una Evanghelie îmbrăcată în metal alb în val. de 140 lei; D-lui Gh. Creangă care a donat 3 sfeșnice pe sf. Masă și un chivot în val. de 175 lei; D-lui Ilie Fetcu una cădelniță în val. de 30 lei; D-lui Costache V. Creangă un acoperământ pe sf. Masă în val. de 10 lei.

Se aduc mulțumiri publice următoarelor persoane care au contribuit, unele la pictură iar altele la reparațiunea bisericii parohiale din parohia Gostinari-Văcărești, jud. Ilfov și anume: Iliu și Ioan proprietar și arendaș din Mogoșești (Ilfov) și preotul Zamfirescu, cari ambi au pictat biserica de mai sus, cu suma de 3000 lei, cumpărând și mai multe icoane; Preotul paroh F. V. niceanu dimpreună cu epitropia bisericii și obștea enoriașilor au contribuit cu sume de 5000 lei pentru reparația bisericii parohiale.

Se aduc mulțumiri publice locuitorului Grigore Mitielu din satul Potângeni, parohia Larga jud. Iași care a donat bisericii filiale din Potângeni, un rând complet de vestminte preoțești, în val. de 160 lei; locuitorul Costache Rubnicu din satul Larga a imbrăcat în argint icoana Maicei Domnului din strana deosebită bis. parohială Larga, la care a pus și o perdea de mătase în val. de 250 lei.

Se apuc mulțumiri publice d-lui Filip Popovici, din parohia Tupilați, jud. Roman, care a donat bisericii filiale „Adormirea Maicei Domnului“, din menționata parohie următoarele obiecte și anume: Două uși laterale la sf. Altar, o cădelniță de metal alb, trei prapure, trei sfeșnice de alamă din care unul cu șapte lumini, un curpân de fier bronzat înaintea catapetezmei; Strana Icoanei Maicei Domnului din fier bronzat cu icoana ei, ajutor pentru procurarea unui policandru de alamă, un dulap pentru păstrat vestminte și cărți; strana mare, două clepote de bronz, patru candel, o cruce mare, două rânduri de vestminte complete; toate în valoare de 1743 lei.

Se aduc mulțumiri publice locuitorului Ionică Mircea din cât. Paraschiveni, com. Câmpineanca care a dăruit bis. sf. Gheorghe din parohia Florești com. Pătești jud. Putna, un rând vestminte preoțești în val. de 280 lei.

Se aduc mulțumiri publice Prea Cucernicului Iconom Vasile Chiriac, parohul parohiei Hociungi, jud. Roman, care a donat bis. parohiale „Nașterea Maicei Domnului“ din parohia Broșteni acelaș județ, un loc în val. de 300 lei din vatra satului, spre a se clădi pe el o casă parohială.

Se aduc mulțumiri publice enoriașilor din cât. Lițca, parohia Doljești jud. Roman, cari au contribuit cu suma de 300 lei, la reparația Bisericii filiale cu hramul „sf. Dimitrie“ din menționata cătună.